

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Přínos odsouzených ve výkonu trestu odnětí
svobody pro prevenci kriminality**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Vladimíra Rambousková**

**Vypracoval:
Bc. Jiří Vorel**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Přínos odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody pro prevenci kriminality“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 20. 3. 2009

.....
Bc. Jiří Vorel

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Vladimíře Rambouskové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Anně za trpělivost, morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Brno 20. 3. 2009

.....
Bc. Jiří Vorel

OBSAH

Úvod	2
1. Prevence kriminality	4
1.1 Prevence kriminality v České republice	9
1.2 Prevence kriminality v karlovarském regionu	19
1.2.1 Karlovarský kraj	19
1.2.2 Město Nejdek	35
1.3 Příčiny selhání mladé generace	40
1.4 Realizace prevence kriminality ve školských zařízeních	46
2. Empirická část	55
2.1 Teoretická část výzkumu	55
2.2 Cíl empirické části, hypotézy	59
2.3 Metodika výzkumu	60
2.4 Presentace výsledků	63
2.5 Dílčí závěr	106
3. Projekt exkurze do prostředí věznice spojený s besedou s vězněnými osobami	108
3.1 Výběr odsouzených zúčastněných na projektu	110
3.2 Názory funkcionářů vězeňské služby a ředitelů škol	114
3.3 Dílčí závěr	117
Závěr	118
Resumé	120
Anotace	121
Seznam literatury	123
Seznam symbolů a zkratk	124
Seznam příloh	124

ÚVOD

Je mi čtyřicet tři let. Vždy jsem při výběru povolání inklinoval k pedagogické práci. Nejprve jsem působil čtyři roky jako učitel matematiky a chemie na základní škole. V současné době pracuji již třináct let u Vězeňské služby ČR ve Věznici Ostrov. Začínal jsem jako vychovatel, posledních sedm let jsem zařazen do funkce speciální pedagog.

Do roku 2005 byla Věznice Ostrov profilována jako věznice s ostrahou. Až na výjimky zde byli umístováni odsouzení – recidivisté, pro které byl život ve věznici přijatelným způsobem prožití života a neměli žádný zájem či motivaci na změnu svého životního stylu. V roce 2006 se naše věznice transformovala na věznici s dozorem. Tím došlo k výrazné změně ve skladbě odsouzených. V současné době ji tvoří z velké části mladí odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. K výkonu trestu byli odsouzeni převážně z důvodu nedomýšlení důsledků svého jednání. Při rozhovorech s prvovězněnými odsouzenými jsem došel k přesvědčení, že velká většina z nich před svým prvním nepodmíněným trestem měla jen minimální představu o trestnosti některých svých skutků a nedokázala si představit důsledky svého sociálně patologického chování. V současné době se většina z nich domnívá, že kdyby měla lepší představu o zákonných normách a negativních důsledcích uvěznění pro svoji osobu, trestné činnosti by se vyhnula.

Domnívám se, že v mnoha případech by účinnější realizace prevence kriminality, zvláště ve školských zařízeních, měla pozitivní dopad na příznivý vývoj mladých lidí. Z vlastní zkušenosti působení ve školství vím, že prevence kriminality byla minimálně na základní škole, kde jsem působil, na okraji zájmu pedagogických pracovníků. Ve své práci chci poukázat na současný stav realizace prevence kriminality na základní a střední škole v Nejdku. Město Nejde jsem si vybral, protože zde již devatenáct let žiji a na základní škole jsem také působil.

V teoretické části mám úmyslu zmapovat systém fungování prevence kriminality v České republice a regionu, ve kterém žiji. Nastínit bych chtěl také příčiny selhávání mladé generace. Malou účinnost prevence kriminality na základní a střední škole mám

v úmyslu prokázat pomocí anonymního dotazníku pro odsouzené, pro žáky devátého ročníku základní školy a pro studenty střední školy zaměřující se na některé aspekty právních norem, sankcí za porušení těchto norem a představ o prostředí výkonu trestu jako odstrašujícího důsledku páčání trestné činnosti. K tomuto účelu jsem vyslovil i další dvě hypotézy.

Dále mám v úmyslu zrealizovat jako další alternativu prevence kriminality ve školských prostředích projekt, ve kterém žáci a studenti budou mít možnost zúčastnit se besedy s odsouzenými z prostředí výkonu trestu. Vycházím přitom z předpokladu, že na mládež bude mít větší vliv negativní zkušenost jim věkově blízkých osob, které již selhaly, než od školských pracovníků. Pomocí dotazníkového šetření mám v plánu porovnat úroveň znalostí právních norem, sankcí za porušení těchto norem a představ o prostředí výkonu trest u respondentů, kteří se projektu zúčastnili s respondenty, kteří tuto možnost neměli.

Přínos své práce pro sociální pedagogiku vidím ve zmapování nedostatečné orientace mládeže v problematice právních norem včetně důsledků spojených s páčáním trestné činnosti, a tím i jejich nepřipravenosti jim čelit. K odstranění těchto nedostatků bude zrealizován projekt, ve kterém budou mít žáci a studenti možnost zúčastnit se besedy s odsouzenými z prostředí výkonu trestu. Předáním negativních sociálních následků protispolečenského chování odsouzenými se zvýší možnost eliminovat selhání mládeže, která ve velké míře nedomýšlí následky svého chování. Projekt by měl přispět ke změně způsobu myšlení mládeže a její orientaci na prosociální chování. Diplomová práce může být společně s výsledky získanými empirickou činností využita ke zlepšení působení škol v rámci prevence kriminality.

1. PREVENCE KRIMINALITY

Prevence kriminality se zabývá prevencí sociálně patologických jevů ve společnosti. Za sociálně patologické jevy jsou označovány ty sociální jevy, které pro svou škodlivost ohrožují společnost, její uspořádání, stabilitu, řád jako celek i její jednotlivé členy – občany. Určitá část sociálně patologických jevů je proto definována v právním řádu a jejich překročení podléhá právnímu postihu. Deviantní chování je porušením společenské normy, ale nemusí ještě vznikat trestní odpovědnost.¹

Preventivní aktivity se uskutečňují v rámci celostátním, regionálním i místním a to na úrovni primární, sekundární a terciární.

Primární prevence se zaměřuje na kořeny delikvence, na hlubší příčiny kriminálního jednání. Zahrnuje celou populaci, dospělé i děti.

Sekundární prevence se zaměřuje na konkrétní rizikové jedince a skupiny obyvatelstva, úžeji vymezené podle věku, druhu ohrožení, teritoria apod. Usiluje o odvrácení od kriminálního jednání a o aktivní podporu společensky akceptovaného chování.

Terciární prevence představuje resocializační a reintegrační opatření směřující k těm, kteří se již protiprávního jednání dopustili, na lokality, které již byly kriminalitou zasaženy, a na osoby, které se již staly oběťmi trestných činů.

Prevence kriminality zahrnuje:

- *sociální opatření* - zabývají se sociálními a ekonomickými problémy, zaměřují se na ohrožené jedince a jejich rodiny, na skupiny obyvatel a rizikové lokality s cílem změnit nepříznivé socioekonomické prostředí;
- *situační opatření* - nasazování technických opatření včetně urbanistického plánování z hlediska potřeb bezpečí občanů; cílem je omezování příležitostí k páčání trestné činnosti, zvyšování rizika dopadení pro pachatele a snižování zisků z trestné činnosti;
- *informování občanů a jejich aktivizace* – zprostředkování informací o bezpečnostní situaci, o účinných formách obrany před trestnou činností; cílem je

¹ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 7 s.

zapojování občanů do aktivního způsobu zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí;

- *budování realizačních kapacit* – posilování systému prevence kriminality včetně podmínek pro realizaci národních, regionálních a lokálních preventivních strategií a zajištění jejich finanční podpory.²

Ve své práci se zaměřím především na prevenci primární, tedy předcházení delikventnímu jednání celé populace a to hlavně dětí a mladistvých. Pokud se blíže podíváme na kriminalitu dětí a mládeže, můžeme u této skupiny občanů nalézt určitá specifika. Je to sociální skupina, která již neplní roli dítěte, ale společnost jí ještě nepřiznává statut dospělého. Věk se pohybuje mezi patnáctým a třicátým rokem života. Je většinou ekonomicky závislá a připravující se na povolání a vlastní sociálně ekonomické postavení. Tato skupina uznává jiné hodnoty, jiný životní styl vědomí, než jak je uznávají dospělí, což často vede ke konfliktním situacím. Její život je úzce spjat se životem vrstevníků, kde hledá a také nalézá společné hodnoty a normy, kterými se řídí. Většinou snahy o vymanění se z vlivu rodiny vede k zapojení do jiné sociální skupiny a přizpůsobení se její závislosti. Vznikají vrstevnické skupiny a hnutí discomládež, náboženská hnutí, skinheads, ale i závadové party páchající trestnou činností. Mládež netvoří homogenní celek a je vnitřně diferencovaná. Jinak se chová typicky velkoměstská mládež oproti vesnické mládeži. Stírá se rozdíl mezi mládeží studující a ekonomicky aktivní.³ Nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. Preventivně mohou působit i nevládní organizace. Vlivným nástrojem je také sociální politika státu ovlivňující systém vzdělávání, zaměstnanost, stabilitu rodiny, fungování policejního a soudního aparátu a dalších institucí zabývajících se rizikovou mládeží. Menší význam a dosah mají regionální a lokální programy pro úzeji definované skupiny rizikových dětí či rizikové mládeže. Lokální, regionální i státní preventivní opatření však mohou být efektivní jen tehdy, jsou-li založena na kvalifikované detekci problémů a je-li průběžně sledován jejich očekávaný vliv i neočekávané vedlejší účinky.

Řadu diskusí mimo odborné kruhy vyvolává představa o preventivním působení trestního práva a speciálně trestu odnětí svobody. Ve veřejném mínění, v žurnalistice i

² <http://www.mvcr.cz/clanek/uzitecne-dokumenty>: *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*.

³ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 16 - 17s.

v politice se vliv trestů obecně přeceňuje. Pachatele by teoreticky mohla odstrašovat: výše trestu, rychlost trestu (tj. krátkost doby, za jakou na pachatele trest dopadne) a neodvratnost trestu (míra pravděpodobnosti, že po spáchání trestného činu trest pachatele postihne). Kriminologický výzkum již několik desítek let přesvědčivě dokazuje, že výše trestu má nulový nebo velmi malý vliv na kriminální chování populace. Ti, kdo páchají trestný čin poprvé, skoro nikdy neznají jeho trestně právní kvalifikaci ani výši sankce. Recidivisté ji sice znají, ale tato znalost nepostačuje k tomu, aby se trestnému jednání vyhnuli, neboť se dosti pravidelně domnívají, že tentokrát nebudou vypátráni. Večerka a kol. (1997) shrnují přehled novější literatury o preventivních účincích způsobu uplatňování trestního práva na kriminální chování závěrem, že neodvratnost zatčení a potrestání je relativně nejvlivnějším prostředkem odstrašení, ovšem pouze v případě, že pravděpodobnost uvěznění je alespoň 30%; menší odstrašující účinek má přísnost a rychlost potrestání. Pravděpodobnost uvěznění podle tohoto pramene nejvíce odstrašuje pachatele plánovaných majetkových deliktů, kdežto u jiných druhů trestné činnosti (např. u násilné kriminality) je odstrašující význam trestu výzkumem hodnocen jako málo významný. Trestná činnost mládeže je přitom skoro vždy neplánovaná, impulzivní.⁴ Nemůžeme tedy předpokládat, že pouhým uplatňováním trestního práva snížíme kriminalitu mládeže. Cestou může být větší informovanost dospívajících o trestním právu a o dopadech uvěznění na jejich osobu. Předání informací by ale nemělo probíhat pouze z pozice učitele či rodiče. Mnohem vhodnější se jeví návštěva věznice a beseda s věkově blízkými odsouzenými. Ti ve vězeňském prostředí žijí a mohou lépe zprostředkovat své zkušenosti. Mohou také dospívající mládeži na svém případě velmi dobře dokumentovat, jak hodně se změnila uvězněním jejich situace a jak těžký je posléze návrat k normálnímu životu.

Nejhorší strategií jsou u všech cílových skupin pokusy ovlivňovat pouze ohrožené děti, a to pouhým poskytováním informací. U nás je tento přístup bohužel velmi zakořeněný ve školním prostředí a bezděky jej přejímá i mnoho nestátních organizací, nabízejících školám různé preventivní výukové programy. Ochota dětí přijímat poznatky je závislá na postoji dětí k tomu, kdo je poskytuje. Neoblíbený učitel nemá naději předat dětem poznatky, ovlivňující jejich chování v mimoškolním prostředí. Ještě důležitější než zprostředkující osoba je míra vlastní angažovanosti dítěte v situaci učení. Poznatek má na dítě mnohem větší vliv, je-li spojen s přímou zkušeností dítěte.

⁴ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 266 - 267 s., ISBN 80-7178-771-X.

Úspěšnost preventivní práce

Na tom, že prevence kriminality je nutná, se asi shodneme všichni. Lze počítat se všeobecným souhlasem s myšlenkou, že je lepší, aby se kriminální delikty spíše nestávaly, než aby je bylo nutno dodatečně trestat a napravovat. Problém spočívá spíše v tom, jak zajistit účinnost preventivních programů, jak ověřit dopad preventivní práce. Samotný fakt, že nějakou – často třeba i objektivně namáhavou a materiálně, technicky či personálně náročnou – činnost označíme za preventivní, nemusí být samo o sobě zárukou skutečného preventivního dopadu. Naopak často podceňované neokázalé akce mohou mít dalekosáhlý preventivní význam. Vyhodnocování preventivních programů či aktivit se dosud (nejen v naší republice) věnuje poměrně malá a nesoustavná pozornost. Stojí jistě za zamyšlení, proč tomu tak je. Vždyť mezi atributy lidského tvůrčího snažení patří obecně bytostná potřeba ptát se po smyslu námahy, po výsledku pracovního nasazení. Obecnou odpovědí na tuto otázku v námi diskutované oblasti je samotný fakt velké obtížnosti adekvátního a objektivního vyhodnocení. Neexistuje žádné obecné a prefabrikované měřítko úspěšnosti preventivní práce. To je třeba vždy znovu a znovu hledat v závislosti na typu a charakteru ovlivňovaného problému a prostředcích k jeho modifikaci. Je třeba si ujasnit, co lze považovat za úspěch celého projektu či té které jeho fáze, a to ve vztahu k charakteru modifikovaných subjektů či situací. Paradoxně někdy zdánlivě nepatrný posun v postojích či chování ovlivňovaných jedinců v rámci tzv. terciální prevence může být skutečně podstatně větším úspěchem než bombasticky proklamované úspěchy plošných akcí, které lze při vynaložení určitých prostředků či aktivity považovat za téměř samozřejmé. Přitom je třeba dále brát v úvahu, že z objektivních důvodů zdaleka ne všechny dopady určité preventivní činnosti jsou bezprostředně měřitelné a že výsledky preventivní činnosti často nemají mechanický lineární charakter.

Nejzákladnější překážkou vyhodnocování prováděných preventivních programů je podle našeho názoru nedostatečná příprava podmínek pro vyhodnocení, a to již v období příprav projektu. Realizátoři programů si především jednak nevytvářejí časový prostor pro tuto činnost, jednak nepamatují na vyhodnocování ve finanční rozvaze. Podíl na tomto stavu mají subjektivní i objektivní příčiny. Často lze najít podíl viny na tomto stavu u poskytovatelů finančních zdrojů. Ti často limitují finanční dotaci na preventivní akce krátkými časovými intervaly (např. napojením na roční cyklus státního rozpočtu), ve kterých je obtížné uskutečnit i dobře promyšlený preventivní plán, natož

pak jeho vyhodnocení. Navíc – zvláště v oblasti sociální prevence, ale mnohdy i v oblasti situační prevence – se zpravidla účinnost (či potvrzení neúčinnosti) projevuje až s větším časovým odstupem.

Jednou z lidsky nejsympatičtějších příčin nezařazování vyhodnocovací činnosti je ta, že realizátoři programů jsou natolik zaujati aktuální potřebou řešit nějaký závažný sociální problém, že veškerou svou kapacitu upřou pouze na něj a podcení jak fázi přípravnou, tak i následnou. Někdy se ovšem zanedbávání vyhodnocovací práce děje z obavy realizátorů, že jakékoliv zpochybnění plné úspěšnosti preventivního programu by mohlo mít za následek snížení finančních dotací sponzorů v budoucnosti.

Některé preventivní programy však nelze vyhodnocovat prostě proto, že podkladové materiály o samotném programu jsou velmi mlhavé a nejasné. V praxi je možno nalézt takové „preventivní“ programy, u kterých lze velmi obtížně vysledovat jak cíl, tak použité prostředky k jeho dosažení. Často existují chyby v analýze vstupní situace (případně tato analýza vůbec nebyla provedena), není přesně specifikována ovlivňovaná populace, nelze stanovit počátek působení programu, nelze se nic podstatného dozvědět o hypotézách možných řešení problému atp.

Shrňme si nyní, z jakých důvodů je třeba uskutečňovat vyhodnocení preventivních programů. Obecně je možno říci, že má-li se posunovat preventivní práce v určité oblasti dopředu, musí být zjevné, jaké jsou dosavadní zkušenosti s ní, tedy jakých úspěchů bylo v průběhu uskutečňování dosaženo a s jakými problémy se tato práce setkala. Vyhodnocení by se mělo podobat jistému realisticky racionálnímu „zpytování svědomí“ realizátorů preventivních programů do jaké míry mohou být s dosaženými cíli spokojeni či nespokojeni, zda jejich činnost byla skutečně preventivní, co se podařilo a co zanedbalo, nad čím by se v budoucnosti měli zamyslet a které směry preventivní práce se ukazují být nosnými. Sebereflexe a též zpětná vazba od vnějších – problematiky znalých - hodnotitelů je tak důležitým motorem další činnosti a poctivost vyhodnocení by se měla stát závažným vodítkem i pro orientaci těch, kteří na preventivní aktivity rozdělují peníze.⁵

⁵ Večerka, K., Holas, J. *Úspěšnost preventivní práce*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 4 – 17 s. ISBN 80-86008-95-9

1.1 PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice byly nastaveny institucionální podmínky pro rozvoj preventivní politiky v roce 1993, kdy byl usnesením vlády při Ministerstvu vnitra zřízen meziresortní koordinační a metodický orgán – Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen „Výbor“). Členy výboru jsou Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo obrany, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo financí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Nejvyšší státní zastupitelství, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Rada vlády pro záležitosti romské komunity. Úkoly související s činností Výboru plní odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra.

V roce 1996 byly poprvé na prevenci kriminality vyčleněny finanční prostředky v kapitole Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu a hlavním pilířem preventivní činnosti se stal Program prevence kriminality na místní úrovni (dále jen „Program“), který je realizován samosprávami obcí za přispění státní účelové dotace. Hlavní charakteristikou období 1996 - 2007 bylo budování systému prevence kriminality včetně jeho organizačního, personálního, informačního i finančního zabezpečení. Vytvořený systém se opírá o preventivní programy resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality, o programy prevence kriminality na místní úrovni, o výzkumnou, analytickou, vyhodnocovací a preventivní činnost Ministerstva vnitra a Policie ČR, o spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a se subjekty podnikajícími zejména v oblasti situační prevence. V letech 1996 až 2003 byly realizovány Programy zpočátku ve větších městech s počtem obyvatel nad 30 tisíc, od roku 1999 i v menších městech. Za dobu trvání Programu bylo celkem podpořeno více než 4 000 projektů prevence kriminality ve 230 obcích a 8 krajích státní účelovou dotací. Od roku 2004 do roku 2007 byl realizován program Partnerství, který umožňoval podporovat preventivní aktivity i v malých obcích – počet obyvatel již nehrál roli, klíčový byl rozsah bezpečnostního problému. Od roku 2006 se do realizace programu Partnerství zapojily také kraje.

Usnesením vlády České republiky č. 1150 ze dne 15. 10. 2007 byla přijata Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011, která navazuje na předcházející strategie a

klade si za cíl dále zvyšovat pocit bezpečí občanů a snižovat míru a závažnost trestné činnosti. Nová strategie přináší zásadní změny ve fungování systému prevence kriminality v letech 2008 až 2011.

System prevence kriminality v České republice na uvedené období je založen na třech úrovních – *republikové, krajské a městské*. Jednotlivé úrovně se liší svým teritoriálním vymezením, typem realizátorů, mírou kompetencí klíčových partnerů, postupy při zpracování analýz, zpracováním rozdílných koncepčních materiálů a způsoby vyhodnocování své činnosti. Liší se také nároky na personální obsazení a na míru zapojení a odpovědnosti zúčastněných subjektů.

Republiková úroveň prevence kriminality umožňuje ústředním orgánům státní správy a dalším členům Republikového výboru pro prevenci kriminality realizovat mezipříslušní a všeoborové preventivní aktivity, které z různých důvodů není možné uskutečnit pouze v rámci jednotlivých resortních programů, nebo na nižší úrovni. Vytváří prostor pro realizaci nových projektů, které reagují na aktuální vývoj v oblasti výskytu sociálně patologických jevů a trestné činnosti.

System prevence kriminality realizovaný na *krajské a městské úrovni* spojuje při zajišťování oblasti veřejného pořádku státní správu, samosprávu včetně obecních policií, Policii ČR, nestátní neziskové organizace, komerční subjekty a občany. Krajská úroveň umožňuje aplikovat nové mechanismy komunikace a spolupráce, nalézt optimální rozdělení rolí v oblasti prevence kriminality a zvyšovat bezpečnost. Úkolem krajské úrovně je přenesení preventivní politiky státu na úroveň kraje. Nástrojem budou Krajské programy prevence kriminality (dále jen „Krajské programy“), které mohou být realizovány na území celého kraje, jeho části nebo na území obcí. Pro zajišťování podmínek pro realizaci Krajských programů poskytne stát krajům metodickou a konzultační pomoc a finanční prostředky vyčleněné ze státního rozpočtu na prevenci kriminality.⁶

V současné době se mezinárodní aktivity České republiky v oblasti prevence kriminality soustřeďují na spolupráci v rámci Evropské unie, a to prostřednictvím EUCPN (Evropská síť prevence kriminality). To je mezinárodní fórum, fungující od

⁶ www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm: *Krajský program prevence kriminality Karlovarského kraje pro rok 2009*

roku 2001, které je zaměřené na spolupráci v oblasti prevence trestné činnosti především na úrovni výměny dobré praxe. Od tohoto roku se konají pravidelná zasedání 4x ročně, vždy na základě rotačního systému, který kopíruje předsednictví EU. Česká republika jako předsedající země a odbor prevence kriminality MV jako gestor vůči EUCPN pořádaly první ze zasedání letošního roku.⁷

V České republice zajišťuje prevenci kriminality Odbor prevence kriminality zřízený při Ministerstvu vnitra České republiky. Ten komplexně zajišťuje přípravu, vyhlášení, organizaci státní finanční podpory a vyhodnocení programů prevence kriminality. Provádí analytickou činnost a na jejím základě podává návrhy na vyhlášení programů prevence kriminality. Spolupracuje se zahraničními partnery.⁸

Hlavním nástrojem kontroly kriminality je bezpečnostní politika státu. Její součástí je preventivní politika, která se zaměřuje na eliminaci kriminogenních faktorů a kriminálně rizikových jevů, na práci s pachateli a na pomoc obětem trestné činnosti. Oproti trestní politice využívá preventivní politika metody nerepresivní, na nichž se podílí široká škála veřejných institucí i soukromých subjektů. Vzhledem k velkému rozsahu příčin trestné činnosti zasahují preventivní opatření do mnoha oblastí veřejného života, např. do oblasti sociální, zaměstnanosti, vzdělávání, osvětové, trávení volného času, krizové intervence či urbanistického plánování. Její nezastupitelný význam je stále častěji zohledňován i v rámci trestní politiky, např. formou odklonů, či alternativních trestů k trestu odnětí svobody.

Hlavní cílové skupiny, na které se preventivní působení zaměřuje, lze charakterizovat jako skupiny ohrožené sociálně patologickými jevy, případně s kriminální zkušeností. Patří sem zejména mládež, skuteční či potenciální pachatelé a oběti trestných činů. K řešení specifických kriminálně rizikových jevů a k předcházení sociálně patologickým jevům v různém prostředí zpracovává Ministerstvo vnitra i resorty zastoupené v Republikovém výboru pro prevenci kriminality (dále jen „RVPPK“) řadu samostatných koncepčních materiálů.

⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/zasedani-rady-evropske-site-prevence-kriminality-eupcn.aspx>: *Zasedání rady evropské sítě prevence kriminality*

⁸ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>

Východiska Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011

Základními východisky pro tvorbu Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 jsou:

- analýzy kriminality a typologie pachatelů a obětí,
- postoje veřejnosti k problematice bezpečnosti a prevence kriminality,
- zkušenosti z realizace předchozích strategií prevence kriminality v ČR,
- zahraniční zkušenosti a doporučení pro oblast prevence.

Analýza kriminality

V rámci majetkové kriminality nadále dominují krádeže vloupáním do rodinných domků, do víkendových chat a do bytů a u krádeží prostých převládají krádeže věcí z automobilů, krádeže automobilů a krádeže kapesní. Přes trend snižování majetkové trestné činnosti pokračoval nárůst kapesních krádeží. Počet zjištěných trestných činů proti majetku poklesl o 10 %. Podíl jednotlivých trestných činů zůstává neměnný – převažují úvěrové podvody, neoprávněná držení platební karty, podvody a zpronevěry. Pachatelé předkládají žádosti s nepravou identitou klienta, padělaná potvrzení o výši příjmů od svého zaměstnavatele, padělané nebo pozměněné platební nástroje.

V oblasti násilné kriminality došlo k poklesu zjištěných úmyslných ublížení na zdraví, vydírání, loupeží i loupeží na finančních institucích; došlo k mírnému zvýšení trestných činů loupeží na benzinových čerpadlech a tzv. pouličních loupeží. Většina pouličních loupeží je spáchána na osamělých osobách, které se pohybují v noční, ale i v denní době na málo frekventovaných místech. Pachatelé 40,4 % násilné kriminality se rekrutují z řad recidivistů.

Setrvalý pokles počtu evidovaných trestných činů a výše způsobených škod lze vysvětlit jednak změnami, které jsou zaváděny do stylu práce Police ČR, ale také dlouhodobě realizovanými preventivními opatřeními, která byla během minulých dvanácti let uskutečňována ve 234 městech České republiky. Přitom výše finančních prostředků vynaložených na oblast prevence představuje necelá 0,3 % výše způsobených škod v roce 2006.

Pachatelé trestných činů

Počet pachatelů, stejně jako počet objasněných trestných činů, stagnoval. Tato stagnace je však provázena mírným zvýšením počtu recidivistů a počtu pachatelů - cizinců. Z hlediska věku převažuje ve struktuře pachatelů kategorie 20-30 let s podílem 34,6 %, na druhém místě je věková skupina 30-40 let a třetí místo zaujímá věková skupina 40-60 let. Z hlediska možné nápravy pachatele a potřeby zajištění rychlé, kvalitní a individuální péče je důležitá věková skupina dětí. Děti do 18 let se podílejí v porovnání se všemi pachateli na páchaní trestné činnosti 7 %, což je přibližně stejně jako věková skupina mladých dospělých (18-20 let). Pachatelé senioři nad 60 let tvoří marginální skupinu 1,8 %. Ve skladbě pachatelů celkové kriminality podle vzdělání tvoří nejpočetnější skupinu pachatelé se základní školou a vyučením 45,5 %, následují pachatelé se základní školou bez kvalifikace a pachatelé, u kterých nebylo zjištěno vzdělání nebo se jedná o cizince nebo děti. I přes stagnaci celkového počtu pachatelů došlo k dalšímu mírnému zvýšení počtu recidivistů na 56 661 a jejich podílu ve struktuře pachatelů na 46,2 %. Od roku 1993 se tak jedná o nejvyšší hodnoty.

Postoje veřejnosti k problematice bezpečnosti a prevence kriminality

Ze závěrů řady kriminologických výzkumů a výzkumů veřejného mínění, které byly v minulých letech provedeny, jednoznačně vyplynulo, že otázka bezpečnosti je druhým nejčastěji zmiňovaným problémem, který si občané přejí, aby stát řešil (na prvním místě byla uváděna nezaměstnanost). Většina občanů:

- dává jednoznačně přednost prevenci před represí,
- má pocit ohrožení a obává se trestných činů; pocity ohrožení a nebezpečí jsou významně spojeny s velikostí místa bydliště; nejvyšších hodnot dosahují ve velkoměstech,
- považuje za nejproblémovější okolí hospod, heren, nočních klubů a diskoték a dále neosvětlená a málo frekventovaná místa,
- nejvíce se obává vandalství, kapesních krádeží, krádeží motorových vozidel, vloupání do bytu, domu, chaty, chalupy a do aut a pociťuje silný strach z fyzického násilí (loupeže),
- hodnotí opatření proti pouliční kriminalitě a kriminalitě mládeže jako nedostatečná,
- má zájem o informace o bezpečnostní situaci v místě bydliště, o preventivních opatřeních policie a o jejích záměrech do budoucna,

- chápe, že policie nemůže sama zabezpečit prevenci trestné činnosti a že aktivní roli v prevenci zločinu musí sehrávat samotný občan,
- sdílí názor, že o bezpečnost občanů a jejich majetku by se měli rovnoměrně starat sami občané, policie a místní samospráva,
- domnívá se, že ke zvýšení bezpečnosti je třeba posílit přítomnost policistů na ulicích, rozšiřovat počet kamerových monitorovacích systémů,
- zastává názor, že je třeba vytvářet podmínky pro trávení volného času dětí a mladých dospělých, pozitivně ovlivňovat výchovu v rodině a podporovat zaměstnanost.

Zkušenosti z realizace předchozích strategií prevence kriminality v ČR

V České republice byly institucionální podmínky pro rozvoj preventivní politiky vytvořeny v roce 1993, kdy byl zřízen RVPPK. V roce 1996 byly poprvé na prevenci kriminality vyčleněny finanční prostředky (150 mil. Kč) v kapitole Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu a hlavním pilířem preventivní činnosti se stal Program prevence kriminality na místní úrovni (dále jen „Program“), který je realizován samosprávami obcí za přispění státní účelové dotace. Hlavní charakteristikou období 1996 - 2007 bylo budování systému prevence kriminality včetně jeho organizačního, personálního, informačního i finančního zabezpečení. Vytvořený systém se opírá o preventivní programy resortů zastoupených v RVPPK, o programy prevence kriminality na místní úrovni, o výzkumnou, analytickou, vyhodnocovací a preventivní činnost Ministerstva vnitra a Policie ČR, o spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a se subjekty podnikajícími zejména v oblasti situační prevence.

V letech 1996 až 2003 byly realizovány Programy zpočátku pouze ve větších městech s počtem obyvatel nad 30 tisíc, od roku 1999 i v menších městech. Za dobu trvání Programu bylo celkem podpořeno více než 4 000 projektů prevence kriminality ve 230 obcích a 8 krajích státní účelovou dotací blížící se částce 900 mil. Kč. Od roku 2004 do současnosti je realizován program Partnerství, který umožňuje podporovat preventivní aktivity i v malých obcích - počet obyvatel nehraje roli, klíčový je rozsah bezpečnostního problému. Od roku 2006 se do realizace Programu zapojily také kraje.

Dvanáctileté zkušenosti praktické realizace preventivní politiky státu ukázaly, že dlouhodobá metodická, konzultační a finanční podpora samosprávám ze strany státu přinesla efekt v podobě integrace preventivní politiky do sociální, vzdělávací, zdravotní

a bezpečnostní politiky měst, ve vytvoření nových poradních orgánů (komise prevence kriminality), zřízení nových profesních pozic (manažer prevence) a v uznání významu preventivního působení vyjádřeného ve zvyšujícím se finančním podílu samospráv na realizaci dílčích opatření. Tento pozitivní efekt se dostavil především u měst s vyšším počtem obyvatel, s rozvinutější infrastrukturou institucí, s vyšším rozpočtem a tam, kde státní účast a podpora byla dlouhodobá. V programu Partnerství byla posílena partnerská role Policie ČR, a to zejména při identifikaci problémů a v jejím aktivním zapojení do preventivních aktivit a do rozhodovacích procesů na všech úrovních. Povinný podíl realizátorů (obce a kraje) byl 10 % z celkových vynaložených prostředků na projekty prevence kriminality. Dlouhodobě však tento podíl převyšuje 40 %.

Systém prevence kriminality

K dalšímu rozvoji systému prevence kriminality jsou pro léta 2008 až 2011 stanoveny následující priority:

- a) *Změna organizačního schématu systému prevence kriminality* včetně posílení kompetence krajů a obcí při realizaci preventivní politiky.
- b) *Prevence kriminality mládeže prostřednictvím zavádění Systému včasné intervence* (základním posláním je pozitivní změna situace – chování dítěte pomocí rychlé, adekvátní a efektivní reakce všech institucí, do jejichž působnosti spadá péče o rizikové, ohrožené a delikventní děti. Cílem je zamezit rozvoji kriminální kariéry dítěte a jeho integrace do normálního života).
- c) *Legislativní zakotvení prevence kriminality* (definice prevence kriminality, výkonné subjekty realizace preventivních opatření a vztahy mezi nimi, působnost v oblasti prevence, odpovědnost a kompetence včetně finančního zajištění).

Prevence kriminality prostupuje mnoha oblastmi společenského života. Úkoly z oblasti prevence kriminality, kterou zajišťuje Odbor prevence kriminality zřízený při Ministerstvu vnitra České republiky, plní i další státní i nestátní subjekty.

Ministerstvo vnitra zajišťuje rozvoj systému prevence kriminality na republikové úrovni. Přípravuje a metodicky povede specifické projekty prevence kriminality. Především se bude jednat o: Systém včasné intervence; Program Bezpečná lokalita, Program pomoci a podpory obětem obchodování s lidmi; Budování výsledkových místností pro dětské oběti a svědky trestné činnosti v rámci Policie ČR; projekty týkající

se prevence násilí na ženách a dětech, pomoc obětem trestných činů, pomoc obětem domácího násilí, preventivní práce s fotbalovými fanoušky, prevence korupce.

Ministerstvo spravedlnosti má za úkol posilovat prevenci recidivy kriminálního chování osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody, osob držených ve vazbě. Ministerstvo spravedlnosti bude pokračovat v již započatých aktivitách, které se týkají prevence kriminality u dospělých i mladistvých pachatelů a směřují k integraci pachatelů zpět do společnosti, ke zvýšené participaci poškozených na procesu řešení následků trestných činů a k ochraně společnosti před kriminalitou a opakováním trestné činnosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) má hlavní úkoly stanoveny v oblasti integrace sociálně vyloučených lokalit, podpoří vznik nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, komunitních center a dalších zařízení sociálních služeb v sociálně vyloučených romských lokalitách.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy bude prioritně zajišťovat oblasti primární prevence ve školách a školských zařízeních; specifická primární prevence; realizovat pracovní porady pracovníků MŠMT s krajskými školskými koordinátory prevence a věcně příslušnými resorty s cílem zefektivnění a koordinace meziresortní spolupráce v oblasti specifické primární prevence; podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů; zabezpečení cílené primární prevence kriminality a včasné intervence v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy; Další rozvoj středisek výchovné péče a prohlubování jejich spolupráce se školami.

Prioritou Ministerstva zdravotnictví na úrovni RVPPK jsou preventivní opatření v oblasti dětských úrazů, vytvoření Národní strategie prevence násilí na dětech a příslušných konkrétních aktivit ovlivňujících množství a závažnost násilných aktů páchaných na dětech.

Ministerstvo pro místní rozvoj bude v rámci programu „Podpora výstavby podporovaných bytů“ poskytovat dotace na výstavbu bytů na půl cesty, které jsou určeny pro osoby nacházející se v nepříznivé situaci zapříčiněné konfliktním způsobem

života nebo rizikovým prostředím, ve kterém žijí, případně absencí rodinného zázemí (např. děti z dětských domovů, osoby propuštěné z výkonu trestu, osoby mající problémy s dodržováním povinností spojených s nájemním bydlením).

Ministerstvo dopravy je v oblasti prevence dopravní nehodovosti a zvýšení bezpečnosti v dopravě vázáno plněním úkolů obsažených v „Národní strategii bezpečnosti silničního provozu do roku 2010“. Jedním z hlavních cílů národní strategie je snížit do roku 2010 počet usmrcených osob o 50 % oproti výchozímu stavu v roce 2002.

Policie ČR plní hlavní roli na poli ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti, ochrany osob a majetku, odhalování, objasňování a vyšetřování trestných činů. Policie ČR je pro orgány územní veřejné správy hlavním partnerem při zpracování analýz trestné činnosti a při formulování návrhů na řešení identifikovaných problémů. Dále se podílí na tvorbě koncepce prevence kriminality včetně stanovení priorit, jimiž je třeba se na místní úrovni zabývat. Na místní úrovni je nejbližším spolupracovníkem Policie ČR obecní policie. Jedná se o orgán obce zřizovaný v rámci její samostatné působnosti za účelem zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku. V mnoha městech je obecní policie hlavním nositelem preventivních opatření.

Spolupráce komerčních subjektů je na centrální úrovni institucionalizována v Poradním sboru ministra vnitra pro situační prevenci, v němž jsou zastoupeny vedle představitelů Ministerstva vnitra a Policie ČR, Asociace technických bezpečnostních služeb Grémium Alarm, Česká asociace pojišťoven, Komora podniků komerční bezpečnosti ČR, Bankovní asociace, Zkušebna technických prostředků střežení a Bílý kruh bezpečí. Poradní sbor je platformou pro spolupráci v oblasti situační prevence s cílem minimalizovat kriminogenní podmínky a vytvářet bariéry znesnadňující páchaní trestné činnosti. Na místní úrovni je realizován Program Bezpečná lokalita, jehož cílem je poskytování konzultací i přímé pomoci občanům při zabezpečování obytných domů a bytů.

Nestátní neziskové a církevní organizace jsou blízkými partnery všech úrovní veřejné správy v oblasti prevence kriminality. Jejich role je významná zejména v oblasti sociální prevence. Ve spolupráci s orgány veřejné správy se podílejí na plánování a

realizaci opatření, na jejich vyhodnocování a na zvyšování kvality a efektivity jimi provozovaných služeb, které jsou finančně zajišťovány z veřejných zdrojů.

Občané jsou důležitým partnerem veřejné správy a Policie ČR v oblasti prevence kriminality. Poskytují cenné informace o úspěšnosti zaváděných preventivních opatření a o tom, nakolik se cítí bezpeční a jak se snížily či zvýšily jejich obavy z kriminality. Role občanů je nezastupitelná při ochraně osobního majetku a zdraví a při jejich participaci na preventivních aktivitách zejména na lokální úrovni.

Významným ukazatelem úspěšnosti preventivních opatření a změn v oblasti vnímání bezpečí jsou názory občanů. Proto bude v každém městě, které přistoupí k realizaci Městského programu, před jeho zahájením a při jeho ukončení v roce 2011 provedeno sociologické šetření vnímání pocitu bezpečí občanů. Šetření bude hrazeno ze státních prostředků a bude provedeno podle jednotné metodiky sběru dat a se stejnými otázkami. Kromě míry pocitu bezpečí občanů bude obsahovat také otázky viktimologické, otázky zaměřené na spokojenost občanů s prací policie a na ochotu občanů angažovat se v preventivních aktivitách.⁹

⁹ <http://www.mvcr.cz/clanek/uzitecne-dokumenty: Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011>

1.2 PREVENCE KRIMINALITY V KARLOVARSKÉM REGIONU

1.2.1 KARLOVARSKÝ KRAJ

Krajský program prevence kriminality Karlovarského kraje pro rok 2009 byl zpracován v souladu se Strategií prevence kriminality na léta 2008 až 2011. Hlavními cíli programu prevence kriminality jsou:

- předcházení páčání trestné činnosti,
- omezování příležitostí k páčání trestné činnosti,
- posilování pocitu bezpečí občanů.

K naplnění hlavních cílů v oblasti prevence kriminality byly stanoveny tyto specifické prostředky:

- využití dostupných prostředků ke snížení kriminality a zlepšení bezpečnostní situace v kraji – eliminace kriminálně rizikových, sociálně patologických jevů, omezování příležitostí k páčání trestné činnosti,
- udržení stávajících služeb v oblasti prevence kriminality, podpora vzniku nových potřebných služeb v oblasti prevence kriminality,
- podpora fungujícího systému preventivní politiky v rámci kraje, prohloubení spolupráce všech subjektů zainteresovaných v oblasti prevence kriminality včetně vzájemného předávání koncepčních materiálů a podpoření projektů, na jejichž realizaci se podílí více subjektů,
- informování veřejnosti o problematice prevence kriminality.

Hlavní cílové skupiny, na které je zaměřen program prevence kriminality, jsou:

- *Pachatel* - mládež, mladí dospělí, recidivisté.
- *Oběti* - zejména dětské oběti mravnostní, násilné a majetkové trestné činnosti a dětské oběti šikany, oběti majetkové trestné činnosti a násilné trestné činnosti (včetně domácího násilí, oběti rasově nebo národnostně motivovaných trestných činů).
- *Rizikovní jedinci* v postavení potenciálních pachatelů nebo obětí – zejména predelikventní děti a mládež, rodiny dětí s poruchami chování, sociálně vyloučení jedinci a skupiny, ženy, senioři, osaměle žijící osoby, cizinci, příslušníci národnostních

etnických menšin, obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody.

V Konceptci prevence kriminality byly stanoveny tyto oblasti podpory:

- *Podpora sociální prevence* - se zaměřením na doplnění chybějících služeb v síti aktivit prevence kriminality, zejména probační programy pro mládež i dospělé, programy realizované ve středisku výchovné péče, programy sanace rodiny, krizová a výchovná zařízení, projekty na zvyšování právního vědomí.
- *Podpora situačních opatření* – zaměřením na zvýšení bezpečnosti v lokalitách ve větší míře zatížených trestnou činností a v jinak rizikových místech.
- *Podpora informování občanů* - za účelem zprostředkování informací o nebezpečích ohrožení různými formami trestné činnosti a o možnostech ochrany před ní.
- *Koordinace činností* - spolupráce a metodické vedení kraje v oblasti prevence kriminality ve vztahu k obcím, spolupráce a informování mezi všemi subjekty působícími v oblasti prevence kriminality, včetně vzájemného předávání a provázání koncepčních materiálů.
- *Podpora medializace* problematiky prevence kriminality.
- *Vzdělávání osob* zainteresovaných v činnostech souvisejících s prevencí kriminality v kraji.
- *Mapování aktuálních problémů* v oblasti prevence kriminality v Karlovarském kraji – pocit bezpečí občanů, mapování potřeb dětí a mladistvých v oblasti volnočasových aktivit těchto skupin.

Podporovány budou investiční projekty zaměřené na tyto aktivity:

- a) kamerové soubory,
- b) mobilní kamerové soubory,
- c) rozšíření kamerového souboru,
- d) zabezpečovací a vyhodnocovací soubory,
- e) mříže,
- f) osvětlení rizikových míst,
- g) oplocení rizikových míst,
- h) software – grafické soubory,

- i) hardware pro preventivní a bezpečnostní účely,
- j) soupravy pro sport,
- k) sportovní hřiště a plácky.¹⁰

Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009 – 2011

„Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009 – 2011“ vznikla v návaznosti na „Strategii prevence kriminality na léta 2008 – 2011“. Prevence kriminality představuje soubor aktivit, které se zaměřují na potlačení kriminogenních faktorů a kriminálně nežádoucích jevů a na pomoc obětem trestných činů. Zaměřuje se především na skupiny ohrožené sociálně patologickými jevy, případně s kriminální zkušeností. Mezi ně patří zejména: mládež, skuteční či potenciální pachatelé a oběti trestných činů (děti s poruchami chování; sociálně vyloučené osoby; ženy; senioři; osoby se zdravotním postižením a sociálním handicapem; osaměle žijící osoby; cizinci; příslušníci národnostních a etnických menšin; dlouhodobě nezaměstnané a obtížně zaměstnatelné osoby; obyvatelé prostorově vyloučených lokalit; občané žijící v nevyhovujících bytových podmínkách; občané mající problémy s dodržováním povinností souvisejících s nájemním bydlením; osoby propuštěné z výkonu trestu; osoby závislé na konzumaci alkoholu a omamných nebo psychotropních látkách).

Bezpečnostní analýza

Mezi významné kriminogenní faktory, které ovlivňují vývoj trestné činnosti v Karlovarském kraji, patří vyšší míra nezaměstnanosti a zvyšující se podíl občanů, kteří si zdroje obživy i životní úroveň obstarávají kriminální činností. V Karlovarském kraji je také významným kriminogenním faktorem existence vyloučených komunit národnostních menšin, a to zejména romského etnika. Dalším kriminogenním faktorem dlouhodobě ovlivňujícím situaci v Karlovarském kraji je vysoký příliv cizinců, převážně z jihovýchodní Evropy, snažící se o nelegální přechod z ČR do SRN, kteří se v Karlovarském kraji dopouštějí zejména majetkové kriminality a značná koncentrace vietnamských obchodníků v příhraniční oblasti, kteří prodejem padělaného zboží páchají trestnou činností hospodářského charakteru. Jako přetrvávající problém se jeví problematika kapesních krádeží v lázeňských střediscích, vloupání do motorových vozidel, mravnostní trestná činnost a prostituce.

¹⁰ www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm: *Krajský program prevence kriminality Karlovarského kraje pro rok 2009*

Karlovarský kraj je díky své poloze místem zvýšeného výskytu pouliční prostituce. Nejvíce je tímto jevem zasažen okres Cheb, k výskytu však dochází i v dalších lokalitách na území kraje (např. katastry obcí Hory, Loučky). S prostitucí samotnou souvisí i další trestná činnost, zejména majetkového a násilného charakteru (loupeže na německých turistech). Organizovaná prostituce v nočních klubech je především doménou cizích státních příslušníků. V Karlovarském kraji je nepříznivé sociodemografické prostředí, koncentrují se zde problémové sociální vlivy. To přispívá k výskytu rizikových a problémových forem chování, jakou je např. užívání omamných a psychotropních látek.

Mezi kriminogenní faktory, které mají značný vliv na kriminalitu v okrese, patří značný cestovní ruch, migrace obyvatel, a tudíž značná anonymita, provoz lázeňství a s ním spojené využívání ubytovacích zařízení, sportovních středisek a rekreačních oblastí, vyšší návštěvnost Karlovarska při různých kulturních akcích, činnost stánkových prodejců, prodejní burzy. Na okrese je rozšířená síť škol a školských zařízení na všech úrovních, s tím související velký pohyb dětí a mládeže. Problémové je mnohdy nekvalitní využívání volného času těchto dětí. Zanedbatelné není stále nízké právní vědomí občanů.

Ekonomická základna a podnikání

Karlovarský kraj je z hlediska charakteru své ekonomiky velmi specifický v porovnání s ostatními kraji České republiky. Rozlohou je nejmenší, má nejméně obyvatel, nejnižší podíl orné půdy, ovšem na druhou stranu také nemalé a různorodé přírodní a nerostné zdroje, mezi něž patří především minerální a léčivé vody, zásoby hnědého uhlí, ložiska kovových rud, smolince, kaolinu a keramických jílu. Toto vše mělo a má zásadní vliv na formování hospodářského charakteru kraje. Výrazné postavení v ekonomice kraje má lázeňství a cestovní ruch. Mezi hlavní průmyslová odvětví patří zejména: těžba hnědého uhlí, energetická, chemická a strojírenská výroba. K tradičním odvětvím pak patří výroba skla, porcelánu, hudebních nástrojů a textilu a dále výroba lihovin, minerálních vod. Celková výkonnost ekonomiky je měřena pomocí souhrnných ekonomických ukazatelů, jako jsou hrubý domácí produkt (dále jen HDP), aj. V přepočtu HDP na 1 obyvatele dosahuje Karlovarský kraj 77,7 % průměru ČR. Co se týče srovnání v rámci Evropské unie, v přepočtu HDP na 1 obyvatele dle parity kupní

síly dosahuje Karlovarský kraj pouze 57,2 % (r. 2005) průměru EU a řadí se na předposlední místo v pořadí krajů ČR. V posledních letech je však patrný trend postupného přibližování se průměru EU. Za příznivý faktor pro ekonomiku kraje lze bezesporu považovat rostoucí vliv podniků pod zahraniční kontrolou jako důsledek přílivu zahraničního kapitálu. Chybí však velcí investoři, kteří by významnějším způsobem pozitivně ovlivnili místní ekonomiku i rozvoj subdodavatelských vztahů.

Obyvatelstvo

Věková struktura se vyvíjí v posledních letech nepříznivě. Zatímco skupina obyvatel v předproduktivním a produktivním věku klesá, skupina v poproduktivním věku vytrvale stoupá. Z ekonomického hlediska nebylo však populační stárnutí zatím vážným problémem, neboť v důsledku poruch ve věkovém složení naší populace přecházely do důchodového věku slabé ročníky (krizové období 30. let minulého století bylo spojeno s poklesem porodnosti). Proto pokles podílu dětské populace byl spojen se zvýšením podílu populace v produktivním věku. V nastupujícím období bude však růst především podíl postproduktivní populace, takže ekonomická zátěž tohoto druhu se bude zvyšovat. Přitom bude, byť již zpomaleně, pokračovat snižování úrovně přirozené reprodukce obyvatelstva.

Vzdělávání

V Karlovarském kraji najdeme vzdělávací instituce působící jak v oblasti počátečního vzdělávání (základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání), tak poskytovatele dalšího vzdělávání. Historický vývoj však v regionu značně poznamenal jeho vzdělanostní strukturu. Ta je v porovnání s celorepublikovými hodnotami podprůměrná, přičemž nejvýrazněji zaostává v podílu vysokoškolsky vzdělaných osob a osob s úplným středním vzděláním s maturitou.

Trh práce, zaměstnanost a mzdy, míra ekonomické aktivity obyvatel

Trh práce je výslednicí situace v průmyslu a zemědělství, výrazně kladný vliv na něj může mít rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, naopak negativně se projevuje nedostatečné napojení silničních sítí na sousední regiony, špatný stav silnic II. a III. třídy, omezení dopravních spojů a tím snížení mobility pracovních sil, útlum v oblasti těžby uhlí a energetiky, další zhoršování životních podmínek na venkově, prohlubování disparit mezi nabídkou vzdělávací soustavy a poptávkou na trhu práce a vysoký podíl

občanů s nedokončeným nebo základním vzděláním. Vývoj v kraji kopíruje vývoj na národní úrovni. Větší zastoupení v zaměstnanosti v rámci služeb mají služby převážně veřejného charakteru, zejména veřejná správa, školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení a sociální služby. Z ostatních služeb jsou v kraji výrazněji zastoupeny obchod, doprava a spoje. Dlouhodobě mírně stoupá význam tzv. progresivních služeb. I když převaha podniků ve službách spadá spíše do kategorie malých a středních podniků, v oblasti dopravy a spojů je zde i řada podniků velkých.

Registrovaná míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji zjištěná na základě evidence úřadů práce v roce 2007 dosáhla 7,32 %, což znamená třetí nevyšší míru nezaměstnanosti v rámci České republiky. Karlovarský kraj má také nejnižší průměrnou měsíční hrubou nominální mzdu v rámci České republiky.

Sociální péče

Sociální infrastruktura zajišťuje veřejné služby s bezprostředním dopadem na kvalitu života. Současné trendy stárnutí obyvatelstva a dynamického vývoje hospodářských odvětví zvyšují nároky na alternativní řešení a přizpůsobování sociální infrastruktury novým podmínkám. Důležitý je v tomto ohledu důraz na prevenci, flexibilitu vytvářených struktur a zaměření na sociální začleňování. Vytváření prostředí s preferencí těchto podmínek se následně promítá do efektivity veřejných služeb a tedy i do oblasti ekonomického rozvoje. Sociální infrastruktura nadmístního významu je orientována především do měst, která svou vybaveností zabezpečují obsluhu příslušných spádových území.

Nabídka sociálních služeb na území kraje zahrnuje zařízení zřizovaná subjekty veřejné správy, je však postupně doplňována aktivitami nevládních neziskových organizací, účelových zařízení církví a charitativních organizací. Tato síť vzniká zatím spíše náhodně a není systémově řešena vyváženost územní nabídky v rámci kraje. Rozdíly v pokrytí sociálními službami v kraji mezi jednotlivými obcemi jsou velké, v některých případech se zařízení v daném obvodu nevyskytuje vůbec. V souvislosti s nárůstem počtu starších obyvatel bude nutné do systému služeb ve vysoké míře zahrnout alternativní formy poskytování služeb – tzn. rozšiřování nabídky terénních služeb sociální péče, které umožní jejich uživatelům (seniorům či osobám se zdravotním

postižením) zůstat v jejich domácím, přirozeném prostředí při zachování sociálních vazeb – např. pečovatelská služba a služby osobní asistence.

Kultura, sport a volný čas

Škála a počet kulturních zařízení je v souvislosti s lázeňskou tradicí regionu velmi široká, stejně tak jako množství pravidelně se opakujících kulturních (např. v K. Varech Mezinárodní filmový festival, Dvořákův karlovarský podzim, Tourfilm, Mezinárodní jazzový festival, Beethovenovy dny, Mezinárodní pěvecká soutěž A. Dvořáka, v Ostrově Dětský filmový a televizní festival Oty Hofmana a v Mariánských Lázních Mezinárodní Chopinův festival), sportovních (např. v K. Varech Kanoé Mattoni, CANON CUP, Carlsbad Triatlon) a mnoho jiných společenských akcí.

Typově jsou v kraji zastoupeny všechny druhy památek – hrady (nebo jejich zříceniny), zámky, historická městská architektura (městské domy, kolonády, lázeňské objekty), stavby lidové architektury, technické památky, drobná městská i venkovská architektura (kamenné plastiky, boží muka, kapličky ad.).

Volnočasové aktivity poskytuje síť kulturních středisek, středisek pro volný čas dětí a mládeže, základních uměleckých škol (zřizovatelem jsou obce a kraj), dále církevní i neziskové organizace a soukromá sféra. Většina jich je umístěna ve větších městech, v menších sídlech se projevuje jejich nedostatek a dopravní dostupnost pro lidi z okrajových částí regionu bývá problematická. Velmi důležitá je činnost sportovních jednot a klubů, především v menších sídlech, kde jsou také organizátorem společenského a kulturního života (navazující spolková činnost apod.). Kraj nabízí spoustu příležitostí ke sportovnímu vyžití. Kryté bazény pro veřejné využití se nachází ve větších městech regionu, koupališť a možností koupání ve volné přírodě je celá řada. Významnou investicí v této oblasti byla výstavba a zprovoznění Aquafóra ve Františkových Lázních. Populární jsou rovněž vodácké trasy po řekách Ohři a Teplé. Zejména řeka Ohře nabízí vodákům zajímavé atraktivy (přírodní scenérie, historické památky), přetrvávajícím problémem jsou nedostatky v zázemí a doprovodné infrastrukturu (např. vybavenost a počet tábořišť). Relativně hustá síť značených cyklistických tras nabízí návštěvníkům regionu možnost poznat kraj i na kole. Nejvíce značených tras prochází okolím Chebu, přičemž krajem prochází i dálková mezinárodní trasa Euregio Egrensis. V kraji lze provozovat i další sporty. V zimě nabízejí zejména Krušné hory atraktivní sjezdařské i běžecké trasy, a to především v okolí Božího Daru,

Klínovce, Jáchymova, Nových Hamrů, Bublavy, Perninku; lyžařské areály provozují i v Aši a Mariánských Lázních. Pro běžkaře představuje hlavní atraktivitu v regionu zejména přeshraniční Krušnohorská lyžařská magistrála. Karlovarský kraj je rovněž jedním z významných center golfu v České republice. Jezdecké sporty jsou provozovány zejména v Karlových Varech (závodistiště), Mariánských Lázních, Staré Roli, Nové Roli, Dalovicích či Nebanicích. Problémem v oblasti podmínek pro sportovní vyžití je často nevyhovující stavebně technický stav mnohých starších zařízení. Málo se budují nová sportovní zařízení.

Sociálně vyloučené lokality a sociálně a kulturně znevýhodněné skupiny obyvatelstva

Chudoba a sociální vyloučení patří mezi aktuální problémy, které zasahují českou společnost. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, zpracovaná v roce 2006, která je výstupem stejnojmenného projektu Ministerstva práce a sociálních věcí a Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, charakterizuje sociální vyloučení jako proces, v jehož rámci je jedinci či komunitě výrazně znesnadňován či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti. Mezi skupiny ohrožené sociálním vyloučením se řadí etnické menšiny, v České republice se pak jedná zejména o Romy.

V Karlovarském kraji se nachází 13 sociálně vyloučených romských lokalit. Velkými problémy zmíněných lokalit jsou zejména sestěhovávání, legální lichva, úvěrové podvody a následné trestně-právní postihy, také apatie a demotivace ke vzdělání i k zaměstnávání, krádeže kovů, rostoucí sociální propad a nedostatek dostupného sociálního bydlení.

Mezi další menšinové komunity, ve kterých je výskyt sociopatologií vyšší než u majoritní části společnosti, se i v Karlovarském kraji ve zvýšené míře řadí národnostní menšiny a cizinci, přičemž Karlovarský kraj patří k exponovaným krajům s vysokým podílem zmíněných skupin obyvatel. Dle nejnovějších údajů platných k 31. 5. 2008 je v kraji již 20 030 cizinců s povoleným pobytem na území ČR (převládají trvalé pobyty). Nejčastějším účelem pobytu je podnikání, zaměstnání, sloučení rodiny. Nejpočetněji jsou v kraji zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci a Rusové. Lze pozorovat snižování počtu žadatelů o azyl ze zemí bývalého SSSR, Afriky, z Balkánu i nelegálních migrantů.

Karlovarský kraj má v rámci republiky nejpočetnější vietnamskou komunitu, třetí v republice jsme podílem cizinců z Ruska. V oblasti kriminality je trendem výrazný posun od násilné trestné činnosti do oblasti hospodářské trestné činnosti. Sféry zájmu ruskojazyčných struktur jsou zejména: vydírání, vymáhání poplatků od podnikatelů, prostitutek, krádeže aut a vývoz do bývalých zemí SSSR, pašování i distribuce drog, legalizace výnosů z trestné činnosti, sňatky za účelem získání občanství, ale i vraždy. Asiaté vykazují hlavně organizování nelegální migrace, pašování a distribuce spotřebního zboží původem z Číny, distribuci i výrobu drog, sweatshopy (dozorované dílny a otrocká práce dělníků), sňatky za účelem získání občanství, prodej alkoholu dětem, vydírání, únosy, vraždy, padělání registrovaných a ochranných známek a jiné.

Institucionální analýza

Mezi instituce, které na území Karlovarského kraje nebo v jednotlivých městech a obcích působí v oblasti prevence kriminality, patří nejen orgány státní správy nebo samosprávy, ale i nestátní neziskové organizace a ostatní subjekty. Aktivity zmíněných orgánů a organizací reagují na specifické psychosociální, zdravotní a kulturně-sociální handicap určité skupiny obyvatel kraje. Jedná se zejména o následující subjekty:

Krajský úřad

Na Krajském úřadě Karlovarského kraje je zřízena pozice manažera prevence kriminality kraje, který zpracovává koncepci prevence kriminality kraje a vykonává ostatní činnosti související s prevencí kriminality kraje. Nadále chybí legislativní zakotvení problematiky prevence kriminality. Za účelem koordinace aktivit protidrogové politiky kraje je zřízena také pozice protidrogového koordinátora. Koordinací aktivit v oblasti primární prevence se zabývá na odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajský školský koordinátor prevence ve spolupráci s metodiky prevence v pedagogicko - psychologických poradnách a školními metodiky prevence. Od roku 2002 působí na krajském úřadu krajský koordinátor pro romské záležitosti, který se dále zabývá otázkou národnostních menšin a integrací cizinců. Všechny zmíněné pracovní pozice jsou organizačně začleněny do odboru sociálních věcí.

V oblasti protidrogové politiky byly na krajském úřadu ustaveny:

- Krajská protidrogová komise, která je poradním orgánem Rady Karlovarského kraje v oblasti praktického uplatňování protidrogové politiky kraje. Komise má v kompetenci vyjadřovat se k projektům předkládaným nestátními neziskovými organizacemi a k navrhované výši finančních prostředků na projekty v oblasti protidrogových aktivit v rámci dotačních řízení. Členy této komise tvoří zástupci Policie ČR, okresního soudu, věznice, krajské hygienické stanice a odborníci z oblasti psychologie a psychiatrie, přičemž tajemníka komise vykonává krajský protidrogový koordinátor.
- Pracovní skupina prevence kriminality kraje. Tato pracovní skupina byla ustanovena počátkem roku 2008 v souladu se Strategií prevence kriminality kraje na léta 2008 – 2011 a je složena ze zástupců Policie ČR, probační a mediační služby, úřadu práce a krajského úřadu. Úkolem pracovní skupiny je analyzovat bezpečnostní situaci v kraji a zpracovat střednědobou koncepci prevence kriminality kraje. Následně skupina odpovídá za přípravu a realizaci programu prevence kriminality a fungování dotačního systému.
- Při Zastupitelstvu Karlovarského kraje pro tuto oblast je zřízen Výbor pro národnostní menšiny, Výbor pro zdravotnictví a sociální věci, Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

V oblasti prevence kriminality mají nezanedbatelnou úlohu také obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Odbor sociálních věcí vykonává státní správu a samosprávu, například řeší problematiku jednorázových a opakovaných příspěvků sociální péče a dávek pomoci v hmotné nouzi, výkon sociálně-právní ochrany dětí, přičemž tyto specifické agendy jsou rozčleněny do funkčních náplní jednotlivých oddělení. Z pohledu prevence kriminality je důležité zmínit činnost úřadů v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, kterou vykonávají pracovníci sociálně-právní ochrany dětí, mezi které patří také specializovaní pracovníci – kurátoři pro mládež. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. V rámci odborů sociálních věcí na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností pracuje další specializovaný pracovník, kterým je sociální kurátor. Jeho práce má charakter poradenské a socioterapeutické služby a

pomoci při překonávání obtížných životních situací. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mohou také v případě potřeby zřídit za účelem koordinace protidrogové politiky na svém území funkci místního protidrogového koordinátora. V Karlovarském kraji jsou na těchto úřadech ustanoveni místní protidrogoví koordinátoři pouze ve dvou případech, v ostatních se jedná pouze o kontaktní pracovníky. Na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností je také zřizovaná pracovní pozice romského poradce. Ti plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti. V rámci kraje romští poradci fungují pouze na dvou obecních úřadech, v ostatních jsou ustanoveni kontaktní pracovníci vykonávající kumulované agendy. Problematika prevence kriminality je na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností zajišťována manažery prevence kriminality, kteří jsou organizačně začleněni buď v rámci úřadu, nebo je agenda svěřena městské policii.

Výchovné ústavy

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let, s diagnostikovanými závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Na území kraje se nachází dva výchovné ústavy, jeden pro muže a jeden pro ženy.

Dětské domovy

Účelem dětského domova je zajišťovat péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování, poskytovat jim náhradní výchovnou péči v zájmu zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Karlovarský kraj je zřizovatelem sedmi dětských domovů, které jsou v gesci odboru školství, mládeže a tělovýchovy. Jsou do nich umísťovány děti ve věku od 3 do 18 let věku. Na území Karlovarského kraje se také nachází soukromý Rodinný dětský domov Duha. V Karlovarském kraji je také jedna ze tří SOS Dětských vesniček - zařízení pro výkon pěstounské péče Dětská vesnička SOS Doubí. Toto zařízení nespadá do gesce OŠMT, ale do gesce MPSV.

Pedagogicko - psychologické poradny

V Karlovarském kraji působí tři pedagogicko – psychologické poradny (dále jen „PPP“), jejichž zřizovatelem je Karlovarský kraj. Všechny jsou rozhodnutím MŠMT ČR zařazeny do sítě škol a školských zařízení. V každé z uvedených poraden pracuje

metodik prevence, který v PPP zajišťuje specifickou prevenci sociálně patologických jevů a realizaci preventivních opatření.

Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče poskytuje všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními projevy v chování, pokud nenastaly důvody pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy ve speciálních zařízeních. Středisko nabízí pobytové nebo ambulantní služby pro klienty v celém Karlovarském kraji. Sídlo střediska je v Karlových Varech a organizačně spadá pod Dětský diagnostický ústav a středisko výchovné péče v Plzni.

Intervenční centrum

Intervenční centrum poskytuje sociální službu osobám bez rozdílu věku (zejména rodinám a dětem, starým občanům), které jsou ohroženy násilným chováním ze strany blízkých osob nebo osob, které s nimi žijí ve společné domácnosti. Služba je poskytována převážně na základě podnětu doručeného Policií ČR. Ohroženým osobám intervenční centrum poskytuje individuální psychologickou a sociální pomoc ambulantní a terénní povahy. Služba je poskytována jako jediná pro celý Karlovarský kraj a její sídlo je v Sokolově.

Úřad práce

Úřad práce je správním úřadem, který v rámci své působnosti zpracovává koncepci vývoje zaměstnanosti, soustavně sleduje a vyhodnocuje situaci na trhu práce a přijímá opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce ve svém správním obvodu.

Policie ČR

Policie ČR, Správa Západočeského kraje Plzeň je útvarom s územně vymezenou působností na území bývalého Západočeského kraje a je jednou z osmi krajských policejních správ. Policie ČR, Správa Západočeského kraje Plzeň působí na území současných dvou vyšších územních samosprávných celků, na teritoriu kraje Plzeňského a kraje Karlovarského.

V rámci Karlovarského kraje působí 3 okresní ředitelství Policie ČR: Cheb, Karlovy Vary a Sokolov. V rámci každého okresního ředitelství byla konstituována preventivně

informační skupina Policie ČR, jejímž úkolem je komunikace a spolupráce s místními orgány a institucemi, sdělovacími prostředky a občany. Cílem zřízení těchto skupin bylo integrovat Policii ČR do preventivních aktivit měst, poskytovat informace pro plánování opatření a informovat občany o možnostech a způsobech ochrany před trestnou činností a dopravní nehodovostí. V současné době disponuje Policie ČR poradenskými centry v Karlovarském kraji - v Chebu, Karlových Varech a Sokolově.

Věznice

Na území kraje se nachází 3 věznice.

Věznice Horní Slavkov je profilována pro výkon trestu odnětí svobody mužů, kteří spáchali závažnou trestnou činnost, a recidivujících, zařazených do výkonu trestu s ostrahou s délkou výkonu trestu do 15 let. Ve věznici jsou zřízena oddělení pro výkon trestu s ostrahou, specializované oddělení pro osoby s poruchou duševní a poruchou chování a oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.

Věznice Kynšperk nad Ohří je věznicí s ostrahou, přičemž je zde zřízeno oddělení s dozorem. Věznice je určena pouze pro dospělé odsouzené muže. Ve věznici je zřízena bezdrogová zóna, kde se na základě dobrovolnosti odsouzení podrobují bezdrogovému režimu a diferencovanému výkonu trestu odnětí svobody. Funguje zde také poradna drogové prevence, která se zabývá oblastí prevence zneužívání návykových látek a zacházení s drogově závislými a drogou ohroženými odsouzenými ve vztahu k obecným zásadám bezpečnosti a zacházení s vězněnými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody.

Věznice Ostrov je profilována pro výkon trestu odnětí svobody pro dospělé muže zařazené soudem do věznice typu s dozorem. V současné době je věznice rozdělena do tří samostatných objektů. První slouží převážně pro oddělení výkonu trestu, ve druhém jsou vnitřní pracoviště, nástupní a výstupní oddělení a zvláštní oddělení pro výkon vazby. Ve třetím objektu je umístěno specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování, způsobenou dlouhodobým užíváním psychotropních látek a bezdrogová zóna.

Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba (dále jen „PMS“) usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. PMS se spolupodílí na nápravě pachatelů, které se snaží motivovat k převzetí odpovědnosti za svá jednání a také za řešení způsobených škod. PMS nabízí obětem trestné činnosti (poškozeným) informace a prostor k tomu, aby se mohly aktivně zapojit do trestního řízení a získat rychlou morální satisfakci a přijatelné odškodnění. V Karlovarském kraji jsou tři střediska probační a mediační služby. V každém středisku PMS jsou specialisté pro mládež. I nadále zde ovšem chybí nástroje pro práci s oběťmi trestných činů tj. odborníci, kteří s touto skupinou klientů cíleně pracují. PMS v Karlovarském kraji se potýká také s problémy souvisejícími s nedostatkem odborníků v psychologické a psychiatrické oblasti, kde chybí dostatečné množství specialistů pro psychosociální výcvik a poradenství a pro práci s lidmi závislými na alkoholu.

V Karlovarském kraji byly zrealizovány ve spolupráci s PMS v roce 2007 některé resocializační a probační programy.

Učební programy pro mladistvé – program je zaměřen na vybavení mladistvého dovednostmi, jež mu pomohou zvládnout rizikové situace v běžném životě, které by jinak mohly vést ke spáchání další trestné činnosti.

Projekt *Právo pro každý den* – je určen pro cílovou skupinu mladistvých klientů, kteří se dopustili provinění a je u nich potencionální riziko opakování trestné činnosti. Projekt posiluje sociální kompetence a právní povědomí klientů, směřuje ke snížení rizikového chování a recidivy. Učí základy efektivní komunikace a řešení konfliktů neagresivní formou.

Rekvalifikační vzdělávací program *Začni teď*. Hlavním cílem projektu bylo zvýšit šance osob zatížených trestní minulostí při zpětném zapojení na pracovní trh, dále pak nalézt a udržet si zaměstnání.

V celém Karlovarském kraji obecně platí, že nabídka resocializačních a probačních programů je nedostatečná.

V Karlovarském kraji působí v oblasti prevence kriminality také nestátní neziskové organizace a další subjekty. Různí poskytovatelé provozují terénní programy, sociální poradenství pro děti a mládež, azylové domy, linky důvěry, krizovou pomoc, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a jiné sociální služby. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší, osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, osoby v krizi, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, etnické menšiny, osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, oběti trestné činnosti, osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče, osoby komerčně zneužívané, oběti domácího násilí a jiné.

Mimo výše uvedené lze dále zařadit do subjektů zabývajících se prevencí kriminality: obecní a městské policie, soukromé bezpečnostní agentury a firmy specializované na zabezpečovací techniku.

Hlavní problémy v oblasti prevence kriminality

Na základě provedených analýz a dle praktických zkušeností expertů a odborníků z oblasti prevence kriminality a závěrů jednání pracovní skupiny prevence kriminality kraje, byly definovány tyto hlavní okruhy problémů:

- Kriminalita
- Nedostatečná síť služeb v oblasti prevence kriminality, absence odborného poradenství a krizové intervence
- Nedostatečná nabídka resocializačních a probačních programů (jako je například Sanace rodiny, Romský mentor)
- Chybí nástroje pro práci s oběťmi trestných činů
- Problémy s integrací národnostních menšin a imigrantů v kraji
- Problémy sociálně vyloučených komunit

Hlavním cílem prevence kriminality je zvyšovat pocit bezpečí občanů a snižovat míru a závažnost trestné činnosti. Záměrem Karlovarského kraje je řešit problematiku prevence kriminality i po ukončení platnosti vládou schválené Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011. Pracovní pozice manažera prevence kriminality bude

zachována. Tento bude koordinovat aktivity v oblasti prevence kriminality na úrovni kraje a aktivity měst a obcí.¹¹

¹¹ <http://www.mvcr.cz>: programy prevence kriminality. *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011*, Karlovy Vary 2008

1.2.2 MĚSTO NEJDEK

Město Nejdek leží v západní části hraničního masivu Krušných hor v údolí řeky Rolavy. Je chráněné ze všech stran zalesněnými svahy Krušných hor. Nejdek je vzdálený 15 km severozápadně od Karlových Varů a cca 10 km vzdušnou čarou od hranice s Německem. Město Nejdek se nachází na území Karlovarského kraje, které je nejzápadnějším územím České republiky.

Obyvatelstvo a osídlení Nejdku prošlo v poválečném období složitým vývojem, jehož klíčové momenty trvale poznamenávají životní podmínky, resp. sociální i ekonomické klima, a to například prostřednictvím demografické, sociální či sídelní reprodukce, ale i prostřednictvím kulturních vzorců, zvyklostí apod. Při perspektivních úvahách ani dnes nelze zdaleka podceňovat skutečnost, že v poválečných letech se na území Nejdku vyměnila velká část obyvatelstva (jehož celkový počet se mimo to podstatně snížil), že území bylo dosídleno etnicky i kulturně různorodými skupinami, že vznikla výrazná sídelní a kulturní diskontinuita. Navíc vznikem „železné opony“ se podstatně změnila i makrogeografická poloha celého prostoru, který se z exponovaného prostoru majícího minimálně stejné ekonomické a sociální vazby do Německa jako do českého vnitrozemí, stal periferií v rámci ČR.

Populační vývoj v Nejdku se v základních rysech neliší od vývoje v ČR a je charakterizován stárnutím populace. Tato situace je ovlivněna i odkladem sňatků a narození prvního dítěte a zvýšením počtu lidí, kteří vůbec nezaloží rodinu, což jsou jevy provázející změny ve společnosti po roce 1989. Dalším významným jevem, se kterým jsou obyvatelé Nejdku v uplynulých letech konfrontováni, je příliv zahraničních pracovníků: jedná se především o Vietnamce a Ukrajince. Nadále ale pokračuje selektivní imigrace zvláště mladého a vzdělaného obyvatelstva do metropolitních regionů České republiky, především do oblasti pražské aglomerace. Růst počtu obyvatel, resp. pracovních příležitostí lze očekávat také v souvislosti se vstupem ČR do EU, kdy nelze vyloučit zájem o bydlení v Čechách ze strany německého obyvatelstva. Město má značný potenciál pro nárůst počtu obyvatel. V současné době stále Nejdek nedosáhl počtu obyvatel předválečné výše. Imigrace nových obyvatel je podmíněna výrazným hospodářským rozvojem a z toho plynoucím zvýšením počtu pracovních příležitostí. Město Nejdek včetně městských částí má v současnosti přibližně 8 500

obyvatel. Z hlediska národnostního složení je obyvatelstvo Nejdku složeno převážně z obyvatel hlásících se k národnosti české, z menšin jsou zde pak zejména národnosti německé a romské.

Ekonomika prošla v uplynulém období procesem restrukturalizace. Tento proces proběhl v Nejdku dobře. Hospodářská základna ve městě je diverzifikovaná. Město Nejdek představuje pro stále širší okolí dominantní průmyslové centrum, a to zejména díky podniku Witte Nejdek s.r.o. (druhý největší krajský zaměstnavatel a největší okresní zaměstnavatel). Firma Metalis a Vlnap také patří s počtem zaměstnanců k hlavním zaměstnavatelům v okrese. Z těchto důvodů je ve městě Nejdek nízká úroveň nezaměstnanosti.

Cestovní ruch je odvětvím s velkou dynamikou výkonů. K hlavním cílovým skupinám klientů cestovního ruchu patří občané SRN. Jejich pobyt zde je většinou krátkodobý – jednodenní. Území Nejdecka disponuje značným přírodním a kulturně-historickým bohatstvím, což společně s výhodnou geografickou polohou vůči EU, Krušným horám a západočeským lázním vytváří velmi dobré předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu.

Školství je na území města v současné době zastoupeno čtyřmi mateřskými školkami, dvěma základními školami zřizovanými obcí a zvláštní školou. V kompetenci města je dále i základní umělecká škola. Střední školství je v Nejdku zastoupeno jednou střední školou, obor veřejno-právní, fungující při SOU. Zřizovatelem střední školy je Krajský úřad Karlovarského kraje.

Sociální péče patří k oblastem, kde došlo k významným změnám po roce 1989. Změnil se postoj společnosti k potřebným občanům. Společenské a ekonomické změny vyvolaly nové jevy, které je nezbytné v oblasti sociální péče řešit (bezdomovci, nezaměstnaní apod.). Sociální péče je poskytována v základních oblastech zařízeními sociální péče. Péče o staré a zdravotně postižené dospělé občany je poskytována v ústavech sociální péče (domov důchodců – zřízeny KÚ KK, dům s pečovatelskou službou – zřízen městem). Terénní služby poskytuje pečovatelská služba. Kapacity služeb péče o staré a zdravotně postižené občany se zlepšila, ale i nadále poptávka neustále převyšuje nabídku. Vzhledem k pokračujícímu trendu ve stárnutí populace

bude nezbytné dále služby v této oblasti rozšiřovat. Vzhledem k celkem podstatné velikosti romské komunity a k soustředování nepřizpůsobivých občanů je nutné se zaměřit na prevenci kriminality a nabídku aktivit pro volný čas mládeže.

Péče o rodinu a dítě není poskytována v žádných specializovaných zařízeních, poradenskou činností ani formou terénních služeb. Rozvíjí se činnost občanského sdružení „Dětský svět“, které pracuje zejména s ženami na mateřské dovolené a dětmi. Neustále roste poptávka např. po poradenství, po socioterapii a psychoterapii. Zvyšuje se i zájem o účelné využívání volného času dětí a mládeže s cílem eliminovat patologické jevy. V případě selhání partnerských vztahů chybí tzv. sociální krátkodobé ubytování a azylové ubytování pro matky v tísní.

Péče o občany společensky nepřizpůsobené (mám zde na mysli zejména nekvalifikované pracovníky, kteří nemají pracovní návyky a nemají odpovědnost sami k sobě) není soustředována v žádných specializovaných zařízeních. Služby a pomoc se částečně snaží pro romskou komunitu rozvíjet občanské sdružení Lácho-džives. Péče v oblasti protidrogové prevence a prevence kriminality je soustředěna převážně na práci s dětmi a mládeží. Podstatnou složkou je péče o naplnění volného času dětí a mládeže. Město se snaží přispět k tomuto výstavbou dětských hřišť a plánovanou výstavbou sportovišť pro mládež. Důležitou součástí péče je i pomoc drogově závislým při návratu do normálního života. Péče o závislé a abstinující ve městě chybí. Stávající podpora poskytovatelů sociálních služeb je nedostatečná a neumožňuje poskytování péče všem, kteří by ji potřebovali.

Chybějící *koncepte sportu* ve městě ztěžuje rozhodování městské správy o optimalizaci počtu zařízení, o druhu a počtu potřeby nových zařízení a o rozsahu podpory činností klubů. Současná podpora je podávána na základě TOS (tvorba občanské společnosti) a to formou účelových prostředků. Tuto dotaci získávají převážně sportovní kluby a není zcela vhodné zaměňovat prostředky TOS za podporu sportovních aktivit. Možnosti kulturního a sportovního vyžití jsou rozhodující v nabídce pro volný čas obyvatel. Pro organizované činnosti (aktivní a pasivní účast) je dobře sledovatelná poptávka, na kterou lze reagovat v rozvojových záměrech. Využívání volného času je ve velmi úzké vazbě na prevenci kriminality. Proto je nezbytné kromě organizačního zajištění volnočasových aktivit rozšířit možnosti pro jejich umístění. Možností jsou v

uvolnění školních prostor pro mimoškolní činnosti. Otázku potřeby ploch pro sport, rekreaci a volný čas je nutno řešit jako nedílnou součást územního rozvoje. Stavebně technický stav starších zařízení je nevyhovující. Nebudují se nová významnější sportovní zařízení. Neprovádí se ani potřebná modernizace a nezvyšuje se standard zařízení starších.

Městský prostor by kromě kulturních a sportovních zařízení měl svým obyvatelům poskytnout i další příležitosti k trávení volného času a rekreaci. Nejpřirozenějšími místy k tomuto účelu je přírodní okolí, příp. upravené plochy umístěné v zástavbě. Velmi důležité je i vybavení těchto ploch mobiliárem. Důležitou vybaveností města jsou zařízení pro trávení volného času dětí a mládeže. Zajišťování volnočasových aktivit pro mládež je jednou z forem nespécifické primární prevence. Pozornost je potřeba věnovat i proporcionálnímu financování aktivit pro děti a mládež a zasaženou mládež. Tyto aktivity zajišťuje zejména školské zařízení DDM, ZUŠ a sportovní kluby. Mimo státní a veřejný sektor se touto činností zabývá zejména občanské sdružení Vyhlídka, částečně i OS Dětský svět.

Změnou společenského klimatu, zejména politických podmínek, došlo ke zcela zásadní změně projevu občanské společnosti, který je doprovázen svobodou a novými možnostmi prosazování názorů. Se změnami v občanské společnosti se objevily některé jevy, na které musí městská správa reagovat. Jedná se zejména o vznik neziskového sektoru, který se stal mluvčím veřejnosti a někdy i oponentem záměrů města. Neziskové organizace jsou též partnerem při zajišťování některých činností zejména v oblasti sociální péče, péče o životní prostředí, výchovy apod. S rozvojem demokracie je spojen vývoj negativních společenských jevů. Dochází ke koncentraci sociálně nepřizpůsobivých občanů a vyššímu stupni kriminálních činů. Úkolem městské správy je prevence sociálně patologických jevů. I zde bude nutná výrazná spolupráce se školami a s neziskovým sektorem. Společenské změny v roce 1989 se výrazně odrazily ve formování a projevu občanské společnosti. Demokratická společnost přinesla obyvatelům města nové možnosti v komunikaci s městskou správou a v prosazování zájmů. Nejvýraznějším jevem je vznik neziskového sektoru, jehož určitá část převzala roli mluvčího společnosti. Významná je rovněž činnost neziskových organizací v zajišťování některých služeb zejména kulturního charakteru. V Nejdku jsou registrovány organizace občanského sektoru, z nich je přibližně sedm občanských

sdužení a jeden nadační fond. Oblasti, ve kterých by mělo město velmi těsně spolupracovat s občanskými organizacemi, jsou péče o volný čas dětí a mládeže, ochrana životního prostředí, sport a tělovýchova, kultura, památková péče a protidrogová prevence a prevence kriminality. Programy v těchto oblastech jsou podporovány v některých případech ze státních programů a z programů EU.

Shrnutí nedostatků prostředí na území města Nejdek:

- špatný technický stav budov školských zařízení,
- nedostatek ploch pro mimoškolní aktivity dětí a mládeže,
- neexistence střediska pro mládež v rámci volnočasových aktivit,
- rozšířená problematika kriminality mládeže a drogových závislostí,
- chybějící společenské centrum (koncertní sál, výstavní prostory, zázemí občanských sdružení, obřadní síň, přednáškový sál, učebna, apod.),
- chybějící možnost celoživotního vzdělávání,
- problematika romské menšiny,
- nedostatečné podmínky pro zdravotně postižené.

Probíhající činnosti vedoucí k odstranění některých nedostatků:

- zvýšení aktivity Městské policie Nejdek, a to zejména v rámci prevence, odhalování původců černých skládek, původců rušení nočního klidu a vandalismu;
- rozšiřování kamerového systému (z dotace KÚKK na prevenci kriminality od roku 2004 investována částka 2700000 Kč);
- podpora a spolupráce s Obvodním oddělením policie Nejdek a s dopravní policií za účelem častějších kontrol silničního provozu ve městě (z dotace Krajského úřadu Karlovarského kraje na prevenci kriminality byl zakoupen v roce 2005 laserový měřič rychlosti);
- zvýšení bezpečnosti silničního provozu (z dotace KÚKK na prevenci kriminality investována v roce 2007 investována částka 40000 Kč na 3 D přechody pro chodce);
- rekonstrukce víceúčelového sportoviště v areálu základní školy;
- zateplení a výměna osvětlení ve třídách základních škol.¹²

¹² <http://www.kr-karlovarsky.cz/nejdek/MeU/odbory/rozvoj/RAP.htm>: *Rozvojový akční plán města Nejdku*

1.3 Příčiny selhání mladé generace

Ve své práci se zaměřuji převážně na mládež, protože v tomto věkovém období je primární prevence neúčinnější. Chyby, kterých se mladí lidé dopustí na počátku dospělosti, jim do značné míry komplikují či zcela znemožňují start do života.

Novodobá kriminologie zdůrazňuje, že kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v partách čili neformálních vrstevnických skupinách. Neformální skupiny přitom zhusta vznikají vydělením ze skupin formálních; nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež. Velmi často je dospívání charakterizováno jako období konfliktu dětí s představiteli dospělých, v první řadě rodiči. Následkem toho se zvětšuje vliv formálních i neformálních skupin. Zásadní otázkou je, zda takovéto skupiny spíše utvrzují dospívajícího k chování v souladu s rodičovskými hodnotami nebo ne. V případě dobře fungující rodiny je odklon od rodiči vštěpovaných hodnot málo pravděpodobný. Dospívající má stanoveny mantinely svého chování, vyhledává spíše skupiny, které jsou mu názorově blízké. Podstatně větším problémem je, když rodina ve výchově selhává. Pak dospívající zákonitě vyhledává oporu, která mu v rodině chybí, v referenčních skupinách.

Vliv referenčních skupin v období dospívání je nezanedbatelný pro všechny dospívající. U dětí s dysfunkčních rodin je však potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou podstatně vyšší. Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak přerůstají v organizované, plánované akce s napojením na překupníky. U nás je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny. Podle Chvojky a Pekaře (1977) sledovali kriminalisté z Prahy pětadesát skupin dětí a mládeže, jež se pohybovaly v prostředí heren a diskoték. Z nich třicet osm, což jsou plné tři čtvrtiny, prokazatelně překračovalo zákon. Jiné party vede ke kriminalitě nuda. Neuvědomovaným motivem tohoto chování je pravděpodobně snaha předvést se před kamarády jako „správněj tvrd'ák“, což předpokládá skupinovou atmosféru, kvůli níž

před násilným aktem nikdo nedokáže couvnout, protože by se ve skupině blamoval svou slabostí.¹³

V dnešní době je na dospívající často vytvářen velký tlak k experimentu s návykovými látkami. Jestliže před dvaceti lety někdo experimentoval s drogami, byl pro většinu vrstevníků odepsaný, na pokraji společnosti. Vrcholem revolty proti zavedeným pořádkům byla tajně vykouřená cigareta nebo experimenty s alkoholem. V dnešní době se povědomí většiny dospívajících posunulo nežádoucím směrem. Kouření marihuany není nic odsouzeníhodného, ani experimenty s drogou nikoho nepostaví na okraj společnosti. Tímto způsobem jsou drogy vnímány i mládeží, která s nimi sama neexperimentuje. U mládeže, která experimentuje s návykovými látkami, je značné riziko drogové závislosti. Při jejím vzniku dojde většinou k situaci, kdy závislý člověk nemá finanční prostředky k obstarání dávky, kterou nutně potřebuje. To vede ve většině případů ke kriminálnímu chování.

U dětí a mládeže je naprosto převažující majetková trestná činnost. Podle policejní evidence jsou to v posledních letech hlavně: krádeže věcí z aut, krádeže aut, podvody, krádeže kol, vloupání do víkendových chat, vloupání do bytů, zpronevěra, krádeže v bytech, vloupání do obchodů, vloupání do restaurací. Násilná kriminalita má v celkovém objemu u dětí a mládeže zhruba desetkrát menší četnost než kriminalita majetková, jejími nejfrekventovanějšími typy jsou úmyslné ublížení na zdraví a loupež. Kriminalita mravnostní je v celkovém kvantu trestných činů dětí a mládeže padesátkrát méně častá než kriminalita majetková; jejím nejčastějším typem je pohlavní zneužívání.¹⁴

Velký vliv na kriminalitu mládeže u nás má také společenský vývoj. V období socialismu (před rokem 1989) byla kriminalita mládeže nepochybně nižší. Bylo to způsobeno maximálním dohledem na život každého občana. Občané měli povinnost pracovat, měli povinnost hlásit změnu pobytu, o jejich aktivitě se zajímala monopolní politická strana a s ní úzce spolupracující tajná a veřejná bezpečnost. V první popřevratové euforii byla prezidentem republiky vyhlášena rozsáhlá amnestie, kritizovaná již záhy poté. Kriminalita začala růst a blížit se hodnotám, jaké jsme

¹³ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 82 - 83 s. ISBN 80-7178-771-X.

¹⁴ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 148 s. ISBN 80-7178-771-X.

předtím mohli vidat ve statistikách některých západoevropských zemí.¹⁵ Nově nabytá svoboda dala velkým skupinám lidí pocit, že je vše dovoleno. S tím nekorespondoval legislativní proces (absence trestnosti některých nepřijatelných způsobů chování) ani stav justice (velmi dlouhá doba od provinění k trestu). S novou dobou se také postupně měnily majetkové poměry občanů. U nás nezvyklá nezaměstnanost vznikla přechodem na tržní hospodářství. Jednou z nejvíce ohrožených skupin obyvatelstva jsou právě mladí lidé, kteří vstupují na trh práce po absolvování základní školy nebo po vyučení. Tito málo kvalifikovaní mladí lidé jsou postaveni před volbu: špatně placená nekvalifikovaná práce, anebo podstatně jednodušší kriminální dráha. Vzhledem k tomu, že médiu je vykreslován úspěšný člověk jako bohatý člověk, je často v očích mladých lidí jedinou cestou, jak se stát úspěšným, právě kriminální kariéra.

Média v současné době mají jistě nemalý vliv na utváření mladých lidí. V soukromých televizních stanicích je upřednostňována sledovanost nad kvalitou. Mladí lidé u nás, stejně jako celá populace, nejčastěji sledují soukromou televizní stanici Nova, jejíž socializační působení hodnotí skupina expertů zahrnutá do Sakova šetření (1996) jako nejškodlivější. Stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto čtyřech škálách „negativních jevů“:

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj.¹⁶

Existuje mnoho studií, že sledování nevhodných pořadů dětmi posiluje jejich agresivitu. Násilí podávané „zábavnou“ formou otupuje kritičnost diváků (a zvláště dětí) vůči násilí. Pro mladé pachatele jsou některé pořady také inspirací pro jejich vlastní chování. Zavádějící je také prezentace zločince jako kladného hrdiny.

¹⁵ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 95 s. ISBN 80-7178-771-X.

¹⁶ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 101 s. ISBN 80-7178-771-X.

Při určování příčin a podmínek páchaní trestné činnosti mládeží jsou určujícími faktory mikrostruktura, která na jedince i skupiny působí, a vývojové zvláštnosti mladého člověka. Převážně tyto dva základní faktory formují hodnotový systém, sociální orientaci, postoje ke společnosti i jednotlivým osobnostem a další charakterové atributy osobnosti člověka. Rozhodující roli při formování osobnosti má nepochybně rodina, přátelé, známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Výrazný podíl na výchově má škola a ovlivnění kamarády, partou, apod. Negativně působící faktory pak nejcitlivěji zasahují oblast psychiky člověka, to je intelekt a citovou a morální složku osobnosti.¹⁷

Druhou skupinu vlivů, které působí na vývoj kriminality, jsou podmínky, které napomáhají nebo ulehčují spáchání kriminálního deliktu. Jde o takové vlivy, které působí objektivně v daném období, čase a společenském klimatu. Hodnocení podmínky pro spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou, která tuto podmínku musí vnímat jako příležitost k překročení mezí morálního, společností dovoleného jednání a chování. To co může být podmínkou pro spáchání trestného činu mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak. Zvláštnosti způsobu páchaní trestné činnosti mládeže lze charakterizovat takto:

- Výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže.
- Trestná činnost je obvykle páchána skupinově s nízkou úrovní organizace.
- Obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je trestná činnost připravována, úroveň přípravy je povrchní, nedokonalá.
- Chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující se například zbytečnou devastací okolí a předmětů.
- Nevýhodou mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku, fyzické síly a podobně je nahrazována neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle.
- Při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob páchaní a své konání z předchozí trestné činnosti opakují.
- Alibi si zajišťují u svých kamarádů, nebo v partě.
- S Přípravou trestné činnosti se obvykle svěřují svým kamarádům nebo členům party.
- Obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu.
- Předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují.

¹⁷ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 18 s.

- Rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální.¹⁸

Za nejvýznamnější příčiny kriminality mládeže je nutno považovat nedostatky v rodinné výchově, s čímž souvisí nedostatečná mravní a citová výchova. Důležitým faktorem je také absence právního vědomí, problém kvalifikace a vzdělání a nízká úroveň až absence vhodných aktivit využitelných zejména ve volném čase mládeže. Velký vliv má také nedostatečná výchovná práce a vliv školy. Negativně působí i nedostatek životních zkušeností, menší schopnost adaptability mladého člověka na nové prostředí, změnu stylu života nebo rychle a správně reagovat na některé situace a podněty, což je provázeno častými chybami v jednání. Správné zvládnutí situace je závislé mimo jiné i na potřebných dovednostech a návycích, které u mladého člověka bývají nedostatečně rozvinuty.

Názory na dělení jednotlivých příčin kriminality mládeže se různí, ale v zásadě lze použít toto schéma:

a) Sociální příčiny

- *Negativní vliv rodiny a neplnění rodičovských povinností* (demoralizující rodinné prostředí, nesprávné výchovné metody, vliv rozvodů, protispolečenské zaměření rodiny).
- *Nedostatečné a nesprávné působení mikroprostředí* (ve školní výchově, ve výchově na pracovištích, anonymita životního prostředí).
- *Problém volného času* (vytváření závadových skupin mládeže, alkoholová a nealkoholová toxikomanie, sexuální nevázanost, nezaměstnanost mládeže).
- *Negativní působení kulturních a ideologických vlivů* (ideologické vlivy, působení kulturních a masově sdělovacích prostředků).
- *Neúčinnost opatření státu* (malá účinnost nápravných zařízení, úroveň právního vědomí, schopnost a možnost státní správy vyčlenit síly a prostředky).
- *Kriminalita páchaná na mládeži jako příčina kriminality.*

b) Osobnostní příčiny

- *Psychické zvláštnosti dospívání.*
- *Genetické vlivy.*

¹⁸ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 19 s.

- *Somatické změny.*

c) Ostatní příčiny

- *Úroveň zabezpečení objektů.*

- *Časové rozložení kriminality.*

- *Topografické rozložení kriminality mládeže.¹⁹*

Jednotlivé příčiny kriminality mládeže nám ukazují cestu, kterou by se měla ubírat prevence kriminality. Pouze v případě, že se bude dařit odstraňovat příčiny kriminality, bude se snižovat také samotná kriminalita.

¹⁹ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 20 - 21 s.

1.4 Realizace prevence kriminality ve školských zařízeních

Důležitost primární prevence ve školských zařízeních je dána nejen celkovým počtem dětí, žáků a studentů vzdělávajících se ve školách, ale také celkovou délkou působení školního prostředí na ně. Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence sociálně patologických jevů u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení školství, zvláště pak krajů a obcí.

Sociálně patologické jevy vnímáme jako celek a až poté je pracovně dělíme na prevenci drogových závislostí a prevenci kriminality. Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.²⁰

Prevenci kriminality na středních a vyšších odborných školách upravuje Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Definuje Minimální preventivní program a doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti MŠMT je zaměřena na:

a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:

- záškoláctví,
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus,
- kriminalita, delikvence,
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek,

²⁰ <http://www.msmt.cz/socialni-programy/> Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy

- závislost na politickém a náboženském extremismu,
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling);

b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:

- domácího násilí,
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
- ohrožování mravní výchovy mládeže,
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

Primární prevence sociálně patologických jevů u žáků – základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školství je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání.

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- všeobecnou prevenci*, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika;
- selektivní prevenci*, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování;
- indikovanou prevenci*, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Efektivní primární prevence představuje kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy, především programy pomáhající čelit žákům sociálnímu tlaku,

zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládnání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládnání úzkosti a stresu apod. Zastrasování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce a potlačování diskuse jsou pro primární prevenci neúčinné.

Minimální preventivní program (§ 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb.) o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů je konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy (§ 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání).

Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy je začleněna problematika prevence sociálně patologických jevů u dětí, v případě není-li vydán rámcový vzdělávací program je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence sociálně patologických jevů u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů a nebyla pojmána jako nadstandardní aktivita škol. Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence sociálně patologických jevů u žáků byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech, jichž se prevence sociálně patologických jevů u žáků dotýká:

- oblast zdravého životního stylu (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity),
- oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti a kompetence),
- oblast přírodovědná (biologie člověka, fyziologie, chemie),
- oblast rodinné a občanské výchovy,
- oblast sociálně-právní (právní aspekty sociálně patologických jevů, postoje společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.).

Organizace a řízení primární prevence sociálně patologických jevů u žáků je strukturována od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, přes Krajské úřady, kde je ustanoven krajský školský koordinátor prevence, který spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem a koordinátorem prevence kriminality. V pedagogicko-psychologické poradně pracuje metodik prevence, který zajišťuje specifickou prevenci sociálně patologických jevů a realizaci preventivních opatření. Na školách působí v oblasti prevence kriminality ředitel školy, školní metodik prevence a třídní učitel.

Při řešení problematiky spojené se závadovým chováním žáků a studentů je třeba spolupracovat s celou řadou institucí. Spolupráce musí být navázána dříve, než nastanou problémy. Je třeba si vybudovat korektní vztahy s obvodním (místním) oddělením Policie ČR a znát kontakt na specialistu Policie České republiky na oddělení (odboru) obecné kriminality služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky na okresním (obvodním, městském) ředitelství, popř. správě kraje nebo správě hlavního města Prahy, který se zabývá odhalováním a dokumentováním kriminality dětí, závadového chování dětí, trestnou činností páchanou na mládeži a závadovým jednáním a spolupracuje se školami a školskými zařízeními. V rámci vytváření preventivních programů je užitečné být v kontaktu s Preventivně informační skupinou Policie ČR, která je zřízena u okresních (obvodních, městských) ředitelství policie. Dalšími důležitými kontaktními místy jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí v obcích s rozšířenou působností, pracoviště městské (obecní) policie, školská poradenská a preventivně výchovná zařízení, regionální nestátní a neziskové organizace apod.

Sekundární prevence

Do tohoto systému se v rámci resortu školství řadí Střediska výchovné péče. Tato střediska jsou součástí vybraných diagnostických ústavů a výchovných ústavů. Mají za úkol napomoci při předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování. Pracují převážně s celou rodinou, nabízí a poskytují všestranně preventivní výchovnou péči a psychologickou pomoc dětem a mládeži s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem a mládeži propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Poskytují konzultace, odborné informace a pomoc zákonným zástupcům, pedagogickým

pracovníkům škol a školských zařízení v oblasti výchovy a vzdělávání žáků s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji.²¹

Terciární prevence

Do systému terciární prevence resort školství aktivně nevstupuje.

Základním principem strategie prevence sociálně patologických jevů v resortu školství, mládež a tělovýchovy je výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. Působení na mladou generaci musí mít charakter výchovně vzdělávací. Musí jít o proces, kdy je nalezeno optimální klima školy a sociálních vztahů, dochází ke zvyšování sociální kompetence dětí a mládeže, k rozvoji dovedností, které vedou k odmítání všech forem sebestrukce, projevů agresivity a porušování zákona. Vzdělávání musí zajistit nejen rozvoj schopností umožňujících získat informace, kriticky je posuzovat, třídít a pracovat s nimi, ale má i formativní funkci, kdy je podněcován sociální a osobnostní rozvoj. Do tohoto výchovně vzdělávacího procesu patří i témata související se sociální odpovědností v oblasti prevence. Tomu musí být přizpůsobeny i formy a obsah preventivních programů.

S nástupem do základní školy si děti velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“, na níž jsou učitelé někdy více a někdy méně napojeni. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už i u dětí na prvním stupni ZŠ.

Při systému výuky, kdy převládá tzv. frontální vyučování a učitel pouze předává poznatky dětem, se vyučování aktivně účastní jen malá část žáků. Větší část se účastní málo nebo vůbec. Ukazuje se, že mezi neparticipujícími žáky jsou ti, kteří mají vyšší pravděpodobnost sociálního selhání a osvojení si sociálně negativního chování. Závažným rizikem v těchto školách je stres a nuda. I tyto rizikové faktory mohou dovést děti až k závislosti na droze (bez ohledu na to, že je někdo o rizicích drogové závislosti poučí), ke vzniku násilí, šikany a dalších společensky negativních jevů, i přes prováděné a mnohdy nákladné a rozsáhlé preventivní programy.

²¹ <http://www.msmt.cz/socialni-programy/> Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Škola, kde děti soutěží v reprodukci znalostí, jsou vedeny pouze ke kázni, ale tím současně i k nesamostatnosti, kde není rozvíjena tvořivost dětí a prosociální dovednosti představuje výrazně rizikové prostředí pro iniciaci nebo rozvoj společensky nežádoucích jevů. Hierarchicko - autoritativní model nebere na vědomí skupinovou dynamiku a podporuje negativní procesy ve skupinách. Mezi důsledky tohoto stylu patří v mnoha případech i současná epidemie šikanování ve školách.

Preventivní výchovně vzdělávací působení musí být neoddělitelnou součástí výuky a života základních škol a školských zařízení. Je nutné vyvarovat se zjednodušeného pojetí zdravého životního stylu, kdy učitel vybere několik „žhavých“ témat a ta probere. Není dostatečně účinné preventivní aktivity realizovat pouze jako volnočasové aktivity organizované školou či školským zařízením, anebo nejrůznějšími formami mimoškolní činnosti (sportovní kluby, střediska volného času apod.). Každodenní život školy musí mít takovou kvalitu, aby dětem umožňoval osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejúčinnějším preventivním nástrojem.

K osvojení preventivních ochranných kompetencí je třeba zapracovat konkrétní témata prevence do vzdělávacího procesu, ale zejména pak dbát na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálních dovednostech. Zkušený pedagog dokáže konkrétní témata prevence uplatnit v jakémkoliv předmětu. Lze ji zařadit do různých částí osnov a učebních plánů.

Samostatnou a obsáhlou kapitolu školní práce, kam je vhodné prevenci začlenit, tvoří aktivity mimo vyučování – zájmové vyučování, diskusní kluby, kurzy a kroužky, družiny a školní kluby, ale i ozdravné pobyty a výlety a exkurze.

Osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálních dovednostech

Osobnostní a sociální výchova akcentuje formativní prvky, orientuje se na osobnost, potřeby a odlišnosti žáků. Výstupy nelze normativně stanovit a lze ji realizovat několika formami a metodami. Optimální se jeví cesta vedoucí přes změnu různých aspektů života školy. Kvalifikovaně promyšlená komplexní změna podporující zdraví a zdravý životní styl ve smyslu holistickém, v oblasti vztahů, komunikace, podmínek a celkového étosu školy apod. V rámci tohoto příznivého prostředí je pak třeba přinášet strukturované podněty pro osobnostní a sociální učení a výcvik v sociálních dovednostech.

Tyto mohou být kultivovány prakticky ve všech předmětech užitím tzv. aktivizujících metod resp. podnětů otevřené výuky. Podmínkou je ale, že pedagogové jsou na tento způsob práce dobře připraveni tak, aby neutrpěla kvalita učiva daného předmětu. Další podmínkou je, že žáci jsou zvyklí samostatně pracovat metodami, které pomáhají rozvoji těchto životních dovedností. Úkolem učitele je „modelovat proces učení“ – sledovat úroveň dovedností, vyvozovat závěry pro další strategii a témata a korigovat proces v případě nutnosti např. formulovat nejasnosti v názorech, podněcovat účast pasivních žáků, ptát se na důvody názorů a vyžadovat oporu pro názor apod. Je třeba nejenom znát nové metody práce, je třeba si je i osvojit. Pro malé i velké žáky platí známé pravidlo: naučíme se 20% toho, co vidíme a slyšíme, 40% toho, o čem diskutujeme, 80% toho, co děláme, a 90% toho, co se pokoušíme naučit druhé.

Školní pravidla jako nástroj prevence

Společně vytvořená a dodržovaná pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů, zejména nekázně, násilí a šikany. Jedná se o pravidla týkající se soužití v konkrétním společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy, a o pravidla provozu a chodu školy.

Provozní pravidla jsou na většině škol dána školním řádem. Jejich dodržování pojmenovává přehledné a definovatelné jevy. V těchto pravidlech má být zakotveno jak řešit situace spojené se sociálně patologickými jevy. Pravidla týkající se provozu škol a školských zařízení nepostihují pravidla soužití a klima školy.

Pravidla soužití bývají většinou „nepsaná“. Jedná se o pravidla vzájemného respektu, úcty, důvěry, empatie a dalších životních kvalit a dovedností. Z pravidel soužití by měla vycházet pravidla provozní. Tam, kde chybí přesně formulovaná pravidla soužití, dochází snáz a častěji k tomu, že se porušují pravidla provozní. Je to dáno tím, že není pochopen smysl a důvody jednotlivých provozních norem a tyto jsou často brány jako výzvy k jejich porušení.

Při vytváření pravidel soužití resp. provozních pravidel je vhodné dodržovat několik zásad:

- *spoluúčast dětí* – spoluúčast na vytváření a upevňování pravidel je základem toho, aby děti pravidla přijaly a řídily se jimi;

- *integrace pravidel do denního života školy* – nestačí jednorázové seznámení s pravidly (školním řádem) na počátku roku, je třeba, aby děti prožívaly to, že dodržování pravidel se vyplatí; způsob jak včlenit pravidla a jejich tvorbu do života školy je popsán v části Preventivní program pro základní školy;
- *srozumitelnost a splnitelnost* – srozumitelnost je dána formulací pravidel s přihlédnutím k tomu, co si žáci pod jednotlivými pojmy představují, jaký je jejich výklad; splnitelnost je dána repertoárem žádoucího chování a možností v určité míře pravidla revidovat a po dohodě upravovat;
- *pozitivní formulace pravidel* – pravidla by měla být formulována v pozitivní formě; formy zákazu a příkazu inspirují k porušování a revoltě, formulace mají být obrazem žádoucího chování;
- *přiměřenost počtu* – přemíra pravidel vede často k jejich ignoraci; tvorba a upevňování pravidel by měly být procesem; lépe začít od menšího počtu s obecnější, širší formulací a postupně vyvozovat další pravidla;
- *pravidla se týkají všech lidí ve škole* – děti jsou velmi vnímavé na dvojí výklad pravidel a jejich porušování dospělými.

Školních pravidel tedy nemá být mnoho, na jejich tvorbě se mají podílet všichni členové školního společenství a mají být platná pro všechny. Zodpovědnosti za vlastní chování se nedá u dětí ve školním prostředí dosáhnout bez spoluúčasti dětí na rozhodování. V opačném případě mohou být demokratická pravidla pozvolným nástupem k anarchii, která končí návratem k tvrdému autoritativnímu režimu: „zkusili jsme to, nešlo to“. Ve školách postupujících tak, že se vytvářejí smysluplná a srozumitelná pravidla, na jejichž vytváření se podílí v rozsahu přiměřeném věku i žáci, klesá počet kázeňských přestupků ve škole i mimo ni.

Komunikace rodiny a školy

Vztah mezi rodinou a školou často není vyvážený a komunikace je povrchní nebo žádná. Rodiče přistupují ke škole jako k instituci, které je třeba vyhovět, kterou je třeba ignorovat nebo na kterou je třeba si stěžovat. Je prokázáno, že vzájemná spolupráce výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti dětí i k prevenci sociálně patologických jevů. Nejde pouze o základní informovanost rodičů o těchto jevech a komplikacích

s nimi spojených, ale i o ochraně před jejich vznikem. Výukové a výchovné problémy nelze řešit bez spolupráce na obou stranách, nelze dělat preventivní opatření.²²

Ve školských zařízeních je úspěšné působení v rámci prevence kriminality limitováno několika faktory. Důraz je kladen převážně na specifickou primární prevenci, nespecifické prevenci je věnována pozornost menší. Fungování poradenských služeb ve školách zaměřených na primární prevenci je zajišťováno zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří vykonávají tuto činnost nad rámec svého učitelského úvazku. Školní psycholog nebo školní speciální pedagog pracuje v našich školách spíše výjimečně. Nedostatek času a pravomocí má za následek, že často nejsou respektovány některé nezbytné zásady. Za nejdůležitější je pokládán princip systémovosti. Ten znamená, že veškeré činnosti a snahy musí tvořit systém. Ve vzájemném souladu by měla působit škola, rodina a další výchovná (poradenská) zařízení, občanská sdružení, církve, ale také policie a např. zdravotnická zařízení. Jejich činnost musí také podporovat legislativa, média a celková společenská atmosféra. Druhým důležitým principem je systematičnost. Veškeré působení musí být průběžné a sociálněvýchovná činnost kontinuální. Třetí důležitou zásadou je komplexnost, která bývá chápána jako vzájemná provázanost prevence primární, sekundární a terciální, specifické i nespecifické, zahrnující navíc všechny věkové kategorie. Pojem komplexnosti však vidíme ještě z jiného zorného úhlu, a to v působení na osobnost ve všech jejích složkách.²³

²² <http://www.prevko.cz/odbornik/legislativni-opora>: *Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení*, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

²³ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s., ISBN 978-80-7367-383-3, s.150 - 151

2. EMPIRICKÁ ČÁST

Tuto kapitolu diplomové práce tvoří průzkum, provedený jednou z kvantitativních metod, kterou je předložení dotazníku vybranému vzorku odsouzených, žáků základní školy a studentů střední školy. Obsahem této části je zdůvodnění volby tématu, vyjádření problému, předmětu a cíle průzkumu, popsána bude jeho metoda a budou formulovány hypotézy. Po předložení vlastního dotazníku následuje analýza získaných odpovědí a dat, zakončená jejich interpretací a vyvozením závěrů průzkumu.

2.1 Teoretická část výzkumu

Popis problému

Prevence kriminality ve školských zařízeních je realizována většinou formou výkladu pedagogických pracovníků. Vzhledem k tomu, že v období dospívání mají mladí lidé z velké části problém s uznáváním autorit obecně a pedagogických pracovníků zvláště, jsou informace předávané ve školských zařízeních brány na lehkou váhu a mladí lidé se s nimi jen těžko ztotožňují. K malé účinnosti ve školách předávaných informací přispívá také malá společenská prestiž učitelů. Prevence kriminality je realizována jako součást výchovně vzdělávacího procesu. Výchova ke zdraví, osobní a duševní hygieně, správná výživa a pohybové aktivity jsou spíše okrajovou součástí výuky, a to ještě zejména v teoretické rovině. Komunikace a sociální dovednosti jsou sice součástí každé vyučovací hodiny, ale reálný čas, kdy žáci mohou tyto kompetence aktivně trénovat, je vzhledem k počtu žáků ve třídách a náplni hodiny minimální. Základní informace o biologii člověka a fyziologii žáci dostávají, ale je otázkou, zda si je přenášejí i do svého života. V oblasti sociálně-právní, rodinné a občanské výchovy je situace sice lepší, ale rodinná výchova, která se těmito otázkami zabývá, je vnímána jako předmět okrajový, a tedy nedůležitý. Škola je vnímána jako místo, kde žáci získají velké množství znalostí, ale prosociální dovednosti, výchova k samostatnosti a odpovědnosti za své chování není stále ve školském prostředí v popředí zájmu. Žáci jsou vedeni ke kázni a k dodržování společenských pravidel, ale ve většině případů právě u žáků s problémovým chováním je minimální spolupráce školy a rodiny.

Na Základní škole Nejdek, náměstí Karla IV., se realizuje prevence kriminality také ve spolupráci s mimoškolními subjekty. Každý rok probíhají besedy s policií a složkami IZS. V závěru roku uspořádala městská policie a složky záchranného systému „Den dětí“, kde si mohly děti všechno v praxi prohlédnout a vyzkoušet. Měly možnost vidět i ukázkou výcviku psů. Na škole pracuje vyškolený koordinátor pro prevenci sociálně-patologických jevů.

Na Střední odborné škole Nejdek lze studovat obor Veřejnosprávní činnost a Strojírenství a na Středním odborném učilišti Nejdek Mechanik strojů a zařízení a Nástrojař. Na této škole se prevence kriminality realizuje jako součást vzdělávacích předmětů. Ve spolupráci s mimoškolními subjekty se realizují besedy s policií a exkurze do Věznice Ostrov. V letošním roce proběhla také exkurze do Věznice Praha - Pankrác. Studenti byli seznámeni s činností justiční stráže, navštívili Památník českého vězeňství. Na škole pracuje vyškolený koordinátor pro prevenci sociálně-patologických jevů.

Pokud se podíváme blíže na nespécifickou primární prevenci jako na osvojování si pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času (například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity) musíme konstatovat, že situace není příznivá. Nabídka zájmových kroužků je sice poměrně široká, ale je využívána z velké části bezproblémovými dětmi. Ti, co by ji nejvíce potřebovali, kroužky nenavštěvují. Je to způsobeno z velké části tím, že rodiče problémových žáků vidí účast svých dětí v kroužcích jako zbytečnou, která navíc stojí peníze.

Při rozhovorech s prvovězňenými odsouzenými, kteří realizují výkon trestu ve Věznici Ostrov, jsem došel k přesvědčení, že velká většina z nich před svým prvním nepodmíněným trestem měla jen minimální představu o trestnosti některých svých skutků a nedokázala si představit důsledky svého sociálně patologického chování. Odsouzení často uvádí, že kdyby věděli, jak dopadnou, tomuto chování by se vyhnuli. Pro řadu z nich je uvěznění takový šok, že se velká část z nich, a tomu pevně věřím, do budoucna vyhne páchání trestné činnosti. K jejich velké škodě jsou nepodmíněné tresty většinou v řádu let. To je způsobeno ani ne tak závažností jejich protispolečenského jednání, jako proměněním podmíněných a alternativních trestů na tresty nepodmíněné. Důsledkem dlouhých trestů je narušení jejich sociálních vazeb a přetržení kontinuity jejich života právě v době, kdy si mají vytvářet svůj budoucí život. Negativem takto kumulovaných trestů je také adaptace na podmínky výkonu trestu, takže po několika letech ve

vězeňském prostředí jim již uvěznění nepřipadá tak strašné jako na začátku. Problematický je také start do nového života po propuštění. Z výkonu trestu odcházejí s dluhy a se záznamem v trestním rejstříku. To je při novém začátku značně limituje. Překonat těžké začátky vyžaduje velkou vnitřní sílu a přesvědčení. Bohužel se stává, že neschopnost vyrovnat se s překážkami je vrátí zpět na kriminální dráhu.

Domnívám se, že lepší znalost zákonných norem a života odsouzeného ve vězeňském zařízení při vykonávání nepodmíněného trestu odnětí svobody by některé mladé lidi odradila od páchání trestné činnosti. Jako nejvhodnější je dle mého názoru předávání těchto negativních zkušeností prostřednictvím besedy s vězněnými osobami. Odsouzení jim mohou na vlastním případě nejlépe demonstrovat sociální důsledky páchání trestné činnosti, jako jsou rozpad sociálního zázemí, neukončené vzdělání jako následek upřednostňování protispolečenského jednání před řádným vývojem, zadluženost související s odstraňováním následků své trestné činnosti, omezený výběr pracovního uplatnění po propuštění z výkonu trestu, atd.

Z tohoto pohledu jsem stanovil výzkumný problém: za pomoci dotazníkového šetření popsat a vyhodnotit míru znalostí zákonných norem a života odsouzeného ve vězeňském zařízení při vykonávání nepodmíněného trestu odnětí svobody u žáků základní a studentů střední školy. Dále mám v úmyslu zjistit, jakým způsobem jim pomáhá orientovat se v této problematice školské zařízení a zda by uvítali exkurzi do vězeňského zařízení s besedou s vězněnými osobami. Za pomoci dotazníkového šetření mám také v úmyslu u vězněných osob zjistit, jaká byla jejich informovanost o této problematice před uvězněním a jak by předpokládaná lepší znalost zákonných norem a důsledků života odsouzených ve vězeňském zařízení ovlivnila jejich rozhodování, zda páchat trestnou činnost.

Jako další úkol jsem si stanovil vytvoření projektu exkurze žáků a studentů do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami. Vycházím přitom z předpokladu, že na mládež bude mít větší vliv negativní zkušenost jim věkově blízkých osob, kteří již selhali, než informace od školských pracovníků. Pomocí dotazníkového šetření mám v úmyslu porovnat znalosti zákonných norem, života odsouzených ve vězeňském zařízení a změnu postojů žáků a studentů před a po návštěvě věznice spojené s besedou s odsouzenými.

Předmět průzkumu

Předmětem dotazníkového šetření budou znalosti, názory a postoje náhodně vybrané skupiny prvovězňených odsouzených, žáků základní školy a studentů střední školy zaměřené na:

- znalost zákonných norem u žáků a studentů;
- znalost života odsouzených ve vězeňském zařízení při vykonávání nepodmíněného trestu odnětí svobody u žáků a studentů;
- porovnání znalostí zákonných norem a života odsouzených ve vězeňském zařízení u žáků a studentů;
- porovnání akceptace informací předaných od školských pracovníků a odsouzených u žáků a studentů;
- znalost zákonných norem a života odsouzených ve vězeňském zařízení u prvovězňených odsouzených;
- vliv znalostí zákonných norem a života odsouzených ve vězeňském zařízení na žáky, studenty a prvovězňené odsouzené.

2.2 Cíl empirické části, hypotézy

V empirické části mám v úmyslu ověřit správnost hypotézy o malé účinnosti programu prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z velké části pouze z pozice školských pracovníků. K tomuto účelu vytvořím za pomoci odborné literatury anonymní dotazník pro odsouzené, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu. Dotazníkovým šetřením budu zjišťovat, jaký vliv měla prevence kriminality na jejich rozhodování, zda páchat trestnou činnost a zda by lepší znalost důsledků páčání trestné činnosti ovlivnila jejich chování.

Za pomoci odborné literatury vytvořím také anonymní dotazník pro žáky devátého ročníku základní školy a studenty střední školy zaměřující se na některé aspekty právních norem, sankcí za porušení těchto norem a představ o prostředí výkonu trestu jako odstrašujícího důsledku páčání trestné činnosti. Součástí práce bude také vytvoření projektu exkurze žáků a studentů do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami. Pomocí dotazníkového šetření mám v plánu porovnat úroveň znalostí a postoje k páčání trestné činnosti u respondentů, kteří se projektu zúčastnili s respondenty, kteří tuto možnost neměli.

Hypotézy

Pro účely této práce byly stanoveny následující hypotézy:

- Prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z pozice školských pracovníků, je málo účinná.
- K trestné činnosti mládeže vede mimo jiné také malá znalost zákonných norem.
- Znalost negativních dopadů uvěznění jako důsledku spáchání trestné činnosti by odradila část mládeže od páčání trestné činnosti.

2.3 Metodika průzkumu

Technika průzkumu

Průzkum bude uskutečněn formou dotazníkového šetření. Dotazník byl jako metoda průzkumu vybrán proto, že umožňuje sběr dostatečného počtu dat v omezeném čase, přičemž současně lze oslovit více osob. Prostředkem průzkumu se tedy stane strukturovaný dotazník.

Struktura dotazníku:

- žádost o vyplnění,
- stručná informace o tom, co je cílem dotazníkového šetření,
- pokyn, jakým způsobem se značí vybraná odpověď,
- jednotlivé otázky, u každé s možností výběru z několika odpovědí.

Dotazník pro odsouzené

Dotazník pro odsouzené byl vyhotoven v rozsahu celkem tří stran. Úvodní samostatná strana obsahuje oslovení zúčastněných osob a vysvětlení důvodů provádění průzkumu. Respondenti jsou zde rovněž upozorněni na anonymitu dotazníkového šetření a na to, že účast na něm je dobrovolná. Na zbývajících dvou stranách se nachází samotné dotazy. Pod každým z dotazů je předložena možnost výběru odpovědi. Jejich počet a forma se různí, závisí na zaměření a charakteru konkrétní otázky. Prostředkem průzkumu se stane strukturovaný dotazník, obsahující celkem 11 otázek.

Viz příloha č. 1.

Charakteristika výběrového souboru

O spolupráci při zajištění dotazníkového šetření budou požádáni náhodným výběrem vybraní odsouzení z Věznice Ostrov, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a jejichž věk je do dvaceti čtyř let. Předpokládám, že zkoumaný vzorek bude tvořit celkem 30 osob.

Dotazník pro žáky základní školy

Dotazník pro žáky byl původně vyhotoven v rozsahu celkem sedmi stran. V rámci předvýzkumu (zúčastnilo se ho pět respondentů) a po konzultaci s pracovníky školy byly vypuštěny z dotazníku otázky týkající se představ o prostředí výkonu trestu. Žáci základní školy na tento druh otázek nebyli schopni odpovědět z důvodu absence jakýchkoliv představ. V rámci předvýzkumu odpovědi na tyto otázky vyplňovali náhodným výběrem. Výsledek by byl tedy nevalidní.

Dotazník pro žáky byl tedy vyhotoven v rozsahu celkem šesti stran. Úvodní samostatná strana obsahuje oslovení zúčastněných žáků a vysvětlení důvodů provádění průzkumu. Respondenti jsou zde rovněž upozorněni na anonymitu dotazníkového šetření a na to, že účast na něm je dobrovolná. Na zbývajících pěti stranách se nachází samotné dotazy. Pod každým z dotazů je předložena možnost výběru odpovědi. Jejich počet a forma se různí, závisí na zaměření a charakteru konkrétní otázky. Prostředkem průzkumu se stane strukturovaný dotazník, obsahující celkem 23 otázek.

Viz příloha č. 2.

Charakteristika výběrového souboru

O spolupráci při zajištění dotazníkového šetření budou požádáni náhodným výběrem vybraní žáci devátého ročníku Základní školy Nejdek, náměstí Karla IV. 423. Žáci základní školy se nezúčastnili projektu exkurze studentů do prostředí věznice s besedou s vězňenými osobami. Předpokládám, že zkoumaný vzorek bude tvořit celkem 20 osob.

Dotazník pro studenty střední školy

Dotazník pro studenty byl vyhotoven v rozsahu celkem sedmi stran. Úvodní, samostatná strana obsahuje oslovení zúčastněných žáků a vysvětlení důvodů provádění průzkumu. Respondenti jsou zde rovněž upozorněni na anonymitu dotazníkového šetření a na to, že účast na něm je dobrovolná. Na zbývajících šesti stranách se nachází samotné dotazy. Pod každým z dotazů je předložena možnost výběru odpovědi. Jejich počet a forma se různí, závisí na zaměření a charakteru konkrétní otázky. Prostředkem průzkumu se stane strukturovaný dotazník, obsahující celkem 31 otázek.

Viz příloha č. 3.

Charakteristika výběrového souboru

O spolupráci při zajištění dotazníkového šetření budou požádáni náhodným výběrem vybraní studenti, Střední odborné školy a středního odborného učiliště Nejdek, Husova 600, obor: Veřejnosprávní činnost. Předpokládám, že zkoumaný vzorek bude tvořit celkem třicet respondentů, kteří se zúčastnili projektu exkurze studentů do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami a třicet respondentů, kteří tuto možnost neměli.

2.4 Prezentace výsledků

Od odsouzených bylo získáno celkem třicet jedna vypracovaných dotazníků. Po následné kontrole došlo k vyřazení jednoho dotazníku z důvodu jeho neúplného vyplnění (některé otázky ponechány bez odpovědi). K analýze a vyhodnocení bylo tedy k dispozici třicet validních dotazníků.

Od žáků základní školy bylo získáno celkem dvacet pět vypracovaných dotazníků. Po následné kontrole došlo k vyřazení pěti dotazníků z důvodu jeho neúplného vyplnění (některé otázky ponechány bez odpovědi). K analýze a vyhodnocení bylo tedy k dispozici dvacet validních dotazníků.

Od studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami, bylo získáno čtyřicet dotazníků. Po následné kontrole došlo k vyřazení osmi dotazníků z důvodu jeho neúplného vyplnění (některé otázky ponechány bez odpovědi). K analýze a vyhodnocení bylo tedy k dispozici třicet dva validních dotazníků. Od studentů, kteří se projektu nezúčastnili, bylo získáno třicet dva dotazníků. Po následné kontrole došlo k vyřazení jednoho dotazníku z důvodu jeho neúplného vyplnění (některé otázky ponechány bez odpovědi). K analýze a vyhodnocení bylo tedy k dispozici třicet jedna validních dotazníků.

Celkem bylo k analýze a vyhodnocení k dispozici jedno sto třináct validních dotazníků.

V dotazníku pro odsouzené otázky číslo 1, 2 a 3 mapují předchozí trestnou činnost odsouzených. Otázky číslo 4 – 11 dávají informace o vlivu školského zařízení, znalosti právních norem a znalosti podmínek vězněných osob na rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání.

V dotazníku pro žáky základní školy otázky číslo 1 a 2 podávají informace o věku a pohlaví respondentů. Otázky číslo 3 – 8 dávají informace o vlivu školského zařízení na rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání. Otázky číslo 9 - 19 dávají informace o znalosti právních norem a sankcí za porušení těchto norem. Otázky 20 – 27 byly

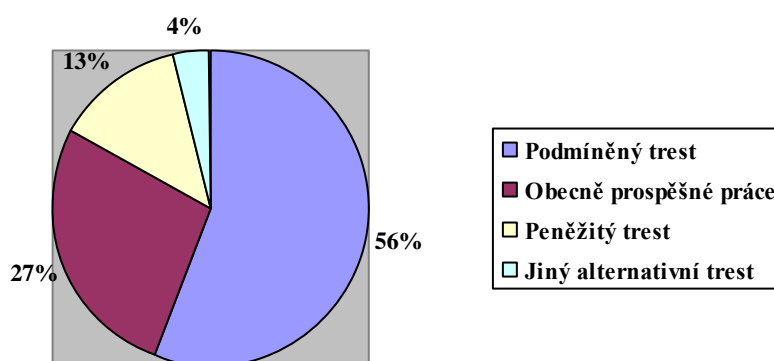
z dotazníku vypuštěny (z důvodu již dříve zmiňované obtížnosti otázek pro tuto věkovou kategorii). Otázky 28 – 31 vedou ke zmapování zájmu žáků o projekt exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami a vliv takové akce na rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání.

V dotazníku pro studenty střední školy otázky číslo 1 a 2 podávají informace o věku a pohlaví respondentů. Otázky číslo 3 – 8 dávají informace o vlivu školského zařízení na rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání. Otázky číslo 9 - 19 dávají informace o znalosti právních norem a sankcí za porušení těchto norem. Otázky 20 – 27 mapují znalosti studentů o podmínkách vězněných osob ve věznici. Otázky 28 – 31 vedou ke zmapování zájmu žáků o projekt jejich exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami a vliv takové akce na rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání.

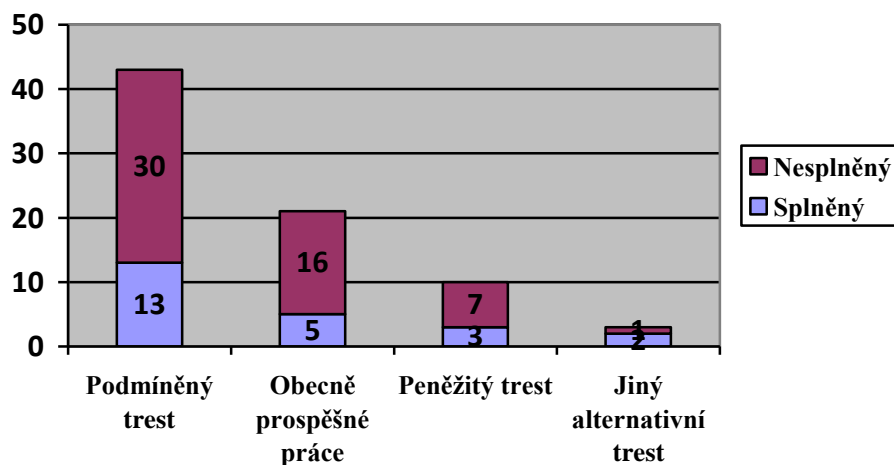
Otázka číslo 1 (dotazník odsouzených): Kolikrát Vám byla před nepodmíněným odsouzením uložena jiná trestní sankce a dodržel jste podmínky stanovené soudem?

Celkovému počtu 30 odsouzených bylo před nástupem výkonu trestu odnětí svobody uloženo 77 jiných trestních sankcí, z nichž u 23 sankcí byly splněny dané podmínky (to je u 30 %). 2 odsouzení neměli před nástupem výkonu trestu jinou trestní sankci. Nejčastěji jim byl uložen podmíněný trest odnětí svobody, celkem 43x. Podmíněný trest dodrželi odsouzení ve 13 případech. Druhým nejčastějším alternativním trestem bylo uložení obecně prospěšných prací, a to celkem 21x. Vykonány byly v 5 případech. Peněžitý trest jim byl uložen v 10 případech, zaplacen byl ve dvou. Jiný alternativní trest byl uložen ve 3 případech, podmínky byly dodrženy ve dvou případech.

Druhy uložených trestních sankcí

Splnění podmínek alternativních trestů

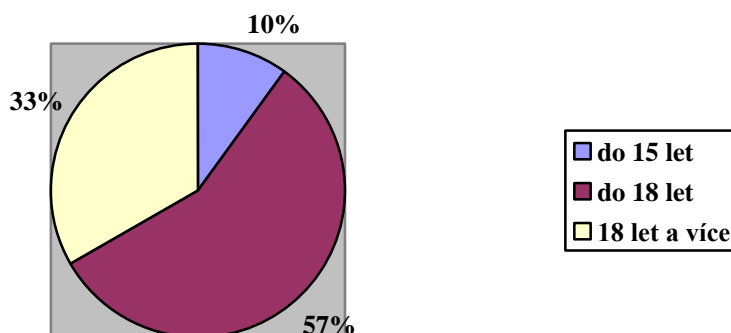

Jak je z výsledku dotazníkového šetření patrné, někteří mladí lidé nepřikládají alternativním trestům dostatečnou váhu. Mají pocit, že se stále nic neděje. Respondenti byli vybíráni z výkonu trestu, tento výsledek se tedy dal předpokládat. Fakt, že na každého připadá více alternativních trestů, je způsoben jednak soudy, které i při nesplnění podmínek alternativního trestu ukládají opět alternativní trest (mnohdy i ten samý), jednak velkou četností méně závažných trestných činů u mladých lidí.

Otázka číslo 2 (dotazník odsouzených): V kolika letech jste spáchal svojí první trestnou činnost?

Svojí první trestnou činností spáchalo 10 % respondentů do 15 let, 57 % do 18 let a 33 % ve věku nad 18 let.

Věk první trestné činnosti

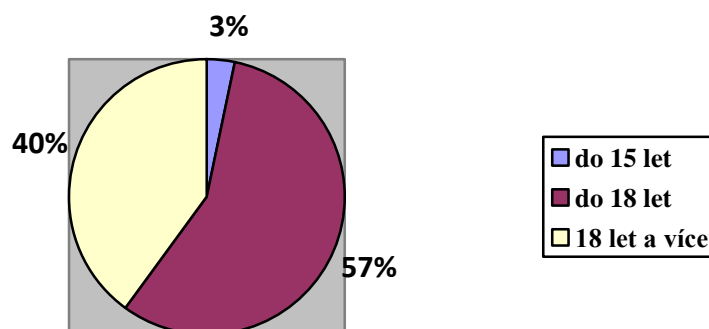

Z uvedených čísel je zřejmé, že s prevencí kriminality je nutno začínat již od dětského věku. V současné době začíná svojí kriminální kariéru mnoho mladých lidí ve velmi nízkém věku. Protože u velké skupiny problémových dětí nefunguje správně rodina, měla by to být právě škola, která se ji aspoň částečně pokusí zastoupit.

Otázka číslo 3 (dotazník odsouzených): V kolika letech jste byl poprvé odsouzen k nějakému trestu?

Svojí první trestní sankci dostalo 3 % respondentů do 15 let, 57 % do 18 let a 40 % ve věku nad 18 let.

Věk prvního odsouzení

Většina prvních trestních sankcí u vybrané skupiny má příčiny v nízkém věku delikventů. Jako první jsou udělovány alternativní tresty. To je také důvod velkého množství trestů před prvním uvězněním. Dle mého názoru by nepodmíněné tresty měly následovat brzy po nesplnění podmínek alternativního trestu. Myslím, že výkon trestu odnětí svobody by měl preventivní účinek. V současné době jsou delikventi uvězněni až po dlouhé době a vzhledem k množství nesplněných předchozích alternativních trestů a jejich následném proměnění je délka trestu neúměrně dlouhá. To má za následek ztížený start do běžného života.

Otázka číslo 4 (dotazník odsouzených): Odradilo Vás uložení alternativního trestu od dalšího páčání trestné činnosti?

Na tuto otázku odpovědělo 37 % respondentů rozhodně ano, 27 % spíše ano, 33 % spíše ne a 3 % rozhodně ne.

Domnívám se, že 64 % kladných odpovědí je způsobeno dvěma důvody. Za prvé dlouhou dobou od spáchání trestného činu k pravomocnému rozsudku (někdy i několik let). Stává se tedy, že v době, kdy již není trestná činnost páčána, je delikvent dohnán svou minulostí. Za druhé si respondenti svoji minulost idealizují. Uvádí, že ho alternativní tresty od další trestné činnosti odradily, ale přesto v době, kdy jim byl takovýto trest

uložen, neplnili stanovené podmínky a dál páchali trestnou činnost. To vše v utkvělé představě, „že se nic neděje“.

Otázka číslo 1 (dotazník žáků a studentů): Uved'te Váš věk.

Průměrný věk respondentů ze základní školy je 15 let. Průměrný věk studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, je 16,8 roku a průměrný věk studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, je 18,2 roku. Vyšší průměrný věk studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, je dán realizací projektu pro určité ročníky.

Otázka číslo 2 (dotazník žáků a studentů): Uved'te Vaše pohlaví.

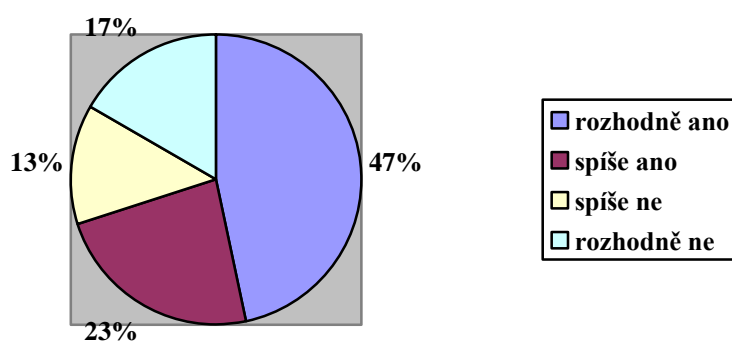
Na základní škole se zúčastnilo dotazníkového šetření 50 % chlapců a 50 % dívek. Na střední škole se zúčastnilo 42 % mužů a 58 % žen u studentů, kteří se nezúčastnili projektu a 28 % mužů a 72 % žen u studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu.

Hypotéza číslo 1: Prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z pozice školských pracovníků, je málo účinná.

Otázka číslo 6 (dotazník odsouzených): Byl jste ve školském zařízení informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

Na otázku, zda byli ve školském zařízení informováni o možných důsledcích nezákonného jednání, odpovědělo respondentů 47 % rozhodně ano, 23 % spíše ano. Kladných odpovědí bylo tedy 70 %. Odpověď spíše ne volilo 13 % a rozhodně ne 17 % respondentů. Záporných odpovědí bylo celkem 30 %.

Podávání informací ve škole

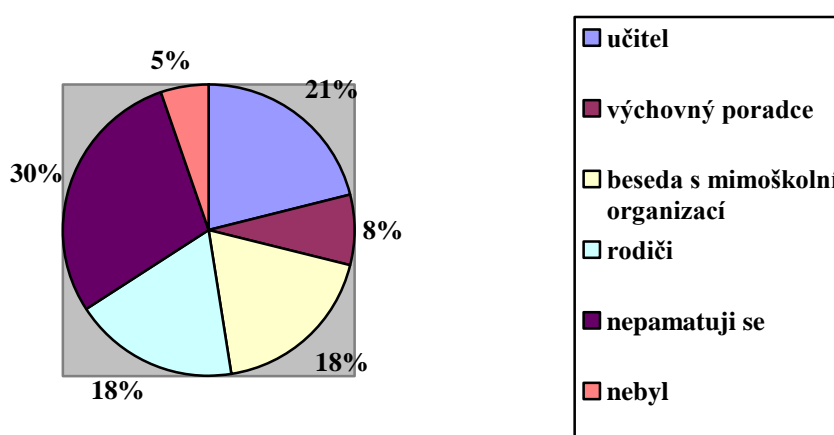

Většina odsouzených přiznává, že ve školském zařízení byla informována o možných důsledcích nezákonného jednání (70 %). I když vezmeme v úvahu, že prevence kriminality je pouze jedním z faktorů, který odrazuje mladé lidi od páčání trestné činnosti, můžeme konstatovat, že byla dospívajícími brána na lehkou váhu a od páčání trestné činnosti je neodradila.

Otázka číslo 7 (dotazník odsouzených): Jakým způsobem jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

Na otázku, jakým způsobem byli respondenti informováni o možných důsledcích nezákonného jednání, si 30 % respondentů nepamatuje, 21 % od učitele, 18 % získalo informace od rodičů, 18 % při besedě s mimoškolní organizací, 8 % od výchovného poradce a 5% uvádí, že informováni nebyli vůbec.

Způsob podání informací

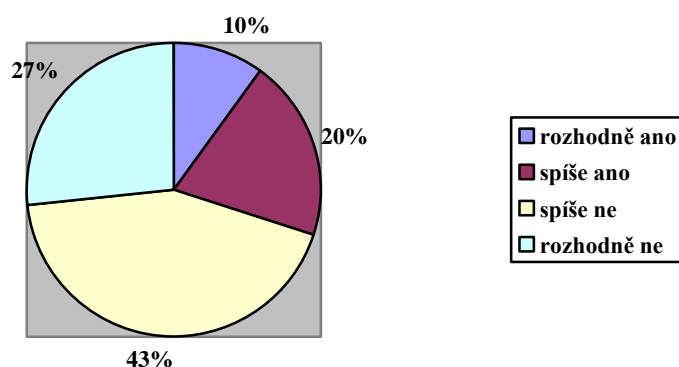

Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, jak malý význam měla prevence kriminality ve školském prostředí na respondenty. 30 % z nich si nepamatuje, jakým způsobem byla informována o možných důsledcích nezákonného jednání. Besedu s mimoškolní organizací si pamatuje naproti tomu 18 % respondentů i přesto, že v době, kdy navštěvovali školské zařízení, byl tento způsob předávání informací teprve na počátku a nezúčastnili se ho zdaleka všichni. Informace podávané výchovným poradcem svědčí o problémech s chováním již ve školském prostředí. Poměrně malé procento udává jako zdroj informací rodinu, což vzhledem k problémům s chováním naznačuje málo funkční rodinné zázemí.

Otázka číslo 8 (dotazník odsouzených): Měly informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

Informace poskytnuté ve školském prostředí neměly rozhodně žádný vliv na 27 % respondentů, spíše neměly vliv na 43 %, spíše měly vliv na 20% a rozhodně měly vliv na 10 % respondentů při rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání.

Vliv informací podaných ve školském zařízení

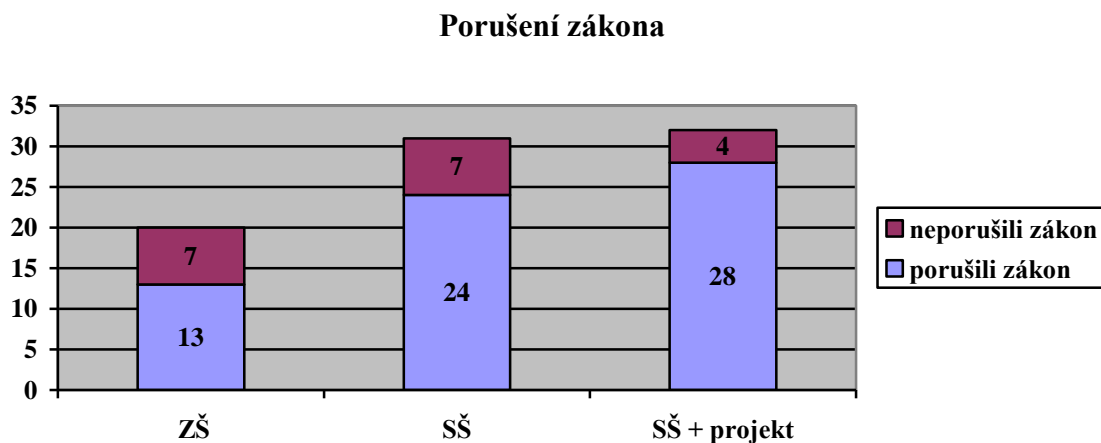
Záporných odpovědí bylo celkem 70 %, což je vzhledem k faktu, že se respondenti dopouštěli nezákonného jednání, číslo spíše malé. Pokud informace měly vliv na jejich rozhodování, předpokládám, že byl pouze malý, protože jinak by se nezákonného jednání nedopouštěli.

Otázka číslo 3 (dotazník žáků a studentů): Myslíte si, že jste někdy porušil zákon?

Na otázku, zda někdy porušili zákon, odpověděli žáci základní školy 4 (20%) rozhodně ano, 9 (45 %) spíše ano, 4 (20 %) spíše ne a 3 (15 %) rozhodně ne.

Studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli 13 (42%) rozhodně ano, 11 (35 %) spíše ano, 7 (23 %) spíše ne a rozhodně ne nevolil nikdo.

Studenti střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli 14 (44%) rozhodně ano, 14 (44 %) spíše ano, 4 (12 %) spíše ne a rozhodně ne nevolil nikdo.

Vysoká čísla kladných odpovědí jsou způsobena dle mého názoru hlavně experimenty či užíváním návykových látek. Je zřejmé, že k závadovému chování dochází v poměrně velkém rozsahu již na základní škole. To je hlavní důvod k tomu, že na prevenci kriminality není nikdy brzo. Vysoké procento nevyhraněných odpovědí u všech tří skupin respondentů svědčí o malé znalosti zákonných norem. Žáci základní školy si nejsou jisti, zda porušili zákon v 65 % případů, studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu v 58 % případů a studenti střední školy, kteří se zúčastnili projektu v 56 % případů.

Otázka číslo 5 (dotazník žáků a studentů): Od nezákonného jednání Vás odrazuje:

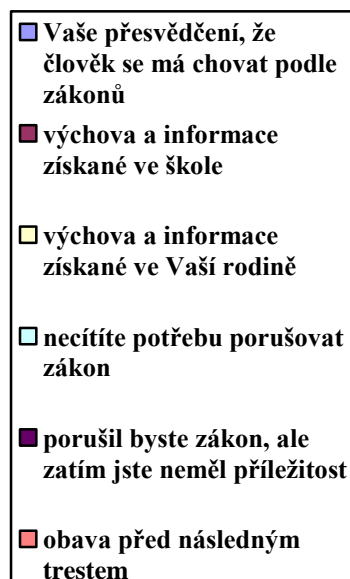
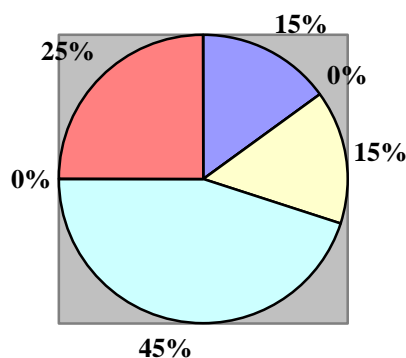
Na otázku, co odrazuje respondenty od nezákonného jednání, odpovědělo 45 % žáků základní školy, že necítí potřebu porušovat zákon, 25 % obava před následným trestem, 15 % je přesvědčeno, že člověk se má chovat podle zákonů a 15 % uvádí výchovu a informace získané v rodině. Výchova a informace získané ve škole neodrazují od nezákonného jednání nikoho.

Studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odrazuje od nezákonného jednání ve 24 % případů výchova a informace získané v rodině, 24 % studentů necítí potřebu porušovat zákon, 24 % odrazuje obava před následným trestem, 16 % studentů je

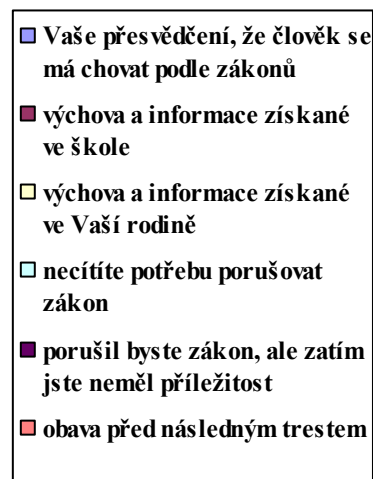
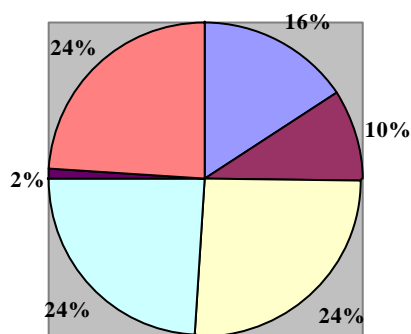
přesvědčených, že člověk se má chovat podle zákonů, 10 % odrazuje výchova a informace získané ve škole a 2 % by porušili zákon, ale zatím neměli příležitost.

Studenty střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odrazuje od nezákonného jednání ve 25 % případů výchova a informace získané v rodině, 25 % necítí potřebu porušovat zákon, 21 % odrazuje obava před následným trestem, 16 % studentů je přesvědčených, že člověk se má chovat podle zákonů a 13 % odrazuje výchova a informace získané ve škole.

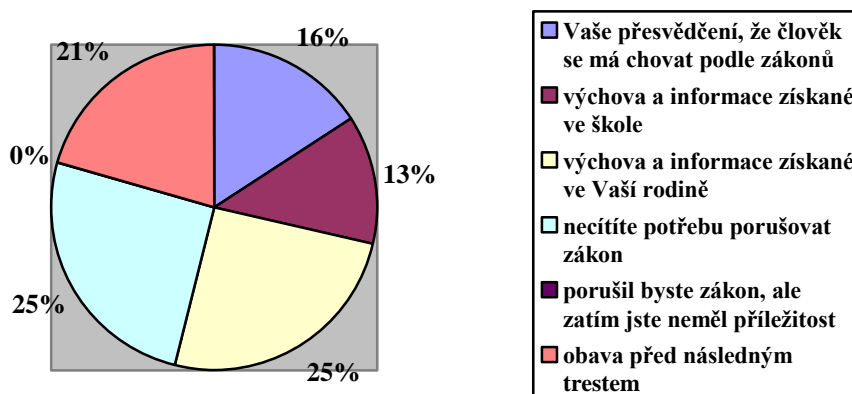
Základní škola

Střední škola

Střední škola + projekt

Na základní škole je pouze 15 % a na střední škole 16 % respondentů přesvědčeno, že člověk se má chovat podle zákonů. Chování v souladu se zákony by přitom měl být základní stavební kámen společnosti. Bohužel, v tomto případě působí na mládež negativní příklad špiček společnosti, které nám svým jednáním leckdy ukazují, že když se nám to hodí, zákon lze obejít.

Na základní škole 45 % respondentů a na střední škole 24 respektive 25 % necítí potřebu porušovat zákon. Z grafu je patrné, že s rostoucím věkem roste i riziko uspokojení potřeb třeba i nezákonným způsobem.

Výchova a informace získané ve škole odrazuje od nezákonného jednání pouze studenty střední školy; o něco více studenty, kteří se zúčastnili projektu návštěvy věznice s besedou s odsouzenými. Na základní škole nevedl tento důvod nikdo. Z toho je patrné, že vliv základní školy je velmi malý.

Vliv výchovy a informací získaných v rodině od základní školy (15 %) směrem ke střední škole roste (na 24 respektive 25 %). Je to způsobeno rizikovějším věkem, dobře fungující rodina tedy na toto téma diskutuje a snaží se uplatnit svůj vliv.

Obava před následným trestem odrazuje od nezákonného jednání 25 % respondentů na základní škole, 24 respektive 21 % na škole střední. Je to skupina mladých lidí, kteří nejsou zatím ochotni riskovat. U této skupiny by projekt návštěvy věznice s besedou s odsouzenými o negativních dopadech páchaní trestné činnosti na jejich život mohl působit pozitivně.

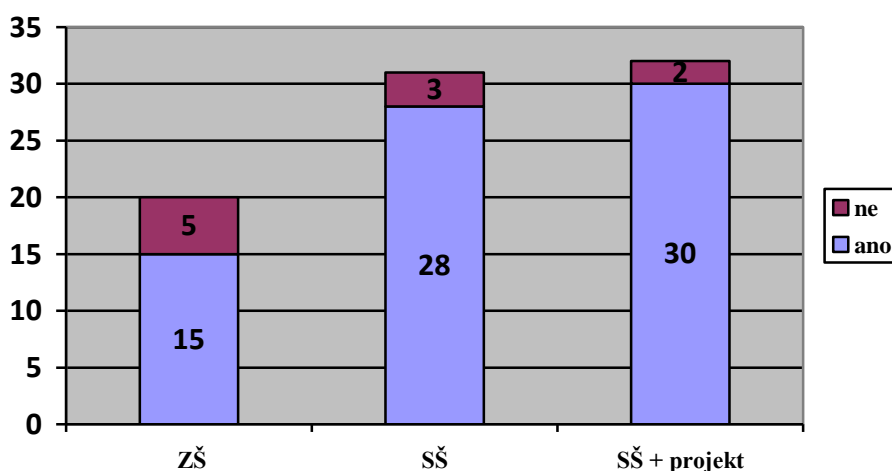
Otázka číslo 6 (dotazník žáků a studentů): Byl jste ve školském zařízení informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

Na otázku, zda byli respondenti ve školském zařízení informováni o možných důsledcích nezákonného jednání, odpovědělo 8 žáků základní školy rozhodně ano (20%), 7 (35 %) spíše ano, 5 (25 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl nikdo. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 75 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 16 (52%) rozhodně ano, 12 (39 %) spíše ano, 2 (6 %) spíše ne a 1 (3 %) rozhodně ne. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 91 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 20 (63%) rozhodně ano, 10 (31 %) spíše ano, 2 (6 %) spíše ne a rozhodně ne nevolil nikdo. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 94 %.

Informace ve školském zařízení

Z výsledků lze vysledovat, že o důsledcích nezákonného jednání jsou žáci na základní škole informováni méně. Vyplývá to z mylného předpokladu, že tyto informace ještě nepotřebují, protože riziko páchaní trestné činnosti ve věku do 15 let je minimální. Dotazníkové šetření mezi odsouzenými však ukázalo, že s trestnou činností často začíná mládež již na základní škole.

Na střední škole je informovanost studentů vysoká (přes 90 %). Otázkou zůstává, nakolik tyto informace ovlivní jednání studentů.

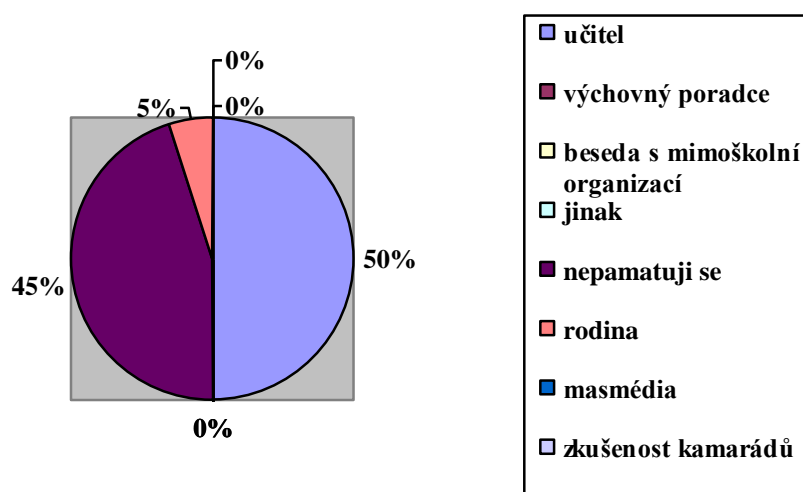
Otázka číslo 7 (dotazník žáků a studentů): Jakým způsobem jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

Na otázku, jakým způsobem byli respondenti informováni o možných důsledcích nezákonného jednání, uvádí 50 % žáků základní školy, že učitelem ve výuce, 45 % si nepamatuje a 5 % bylo informováno v rodině.

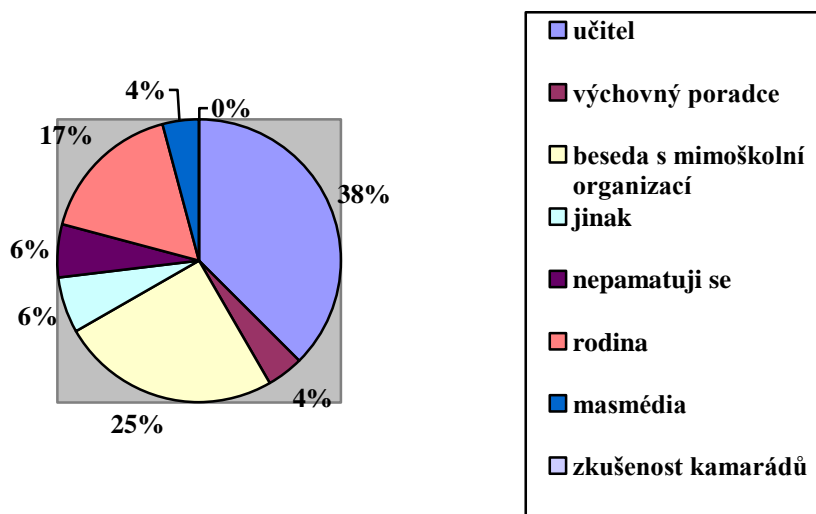
Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 38 % učitelem při výuce, 25 % při besedě s mimoškolní organizací, 17 % získalo informace od rodičů, 4 % výchovným poradcem, 4 % pomocí masových médií, 6 % si nepamatuje, jakým způsobem bylo informováno a 6 % bylo informováno nějakým jiným způsobem.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 42 % učitelem při výuce, 38 % při besedě s mimoškolní organizací, 17 % získalo informace od rodičů, 4 % výchovným poradcem, 4 % pomocí masových médií, 2 % čerpalo informace ze zkušeností kamarádů, 2 % si nepamatuje, jakým způsobem bylo informováno a 8 % bylo informováno nějakým jiným způsobem.

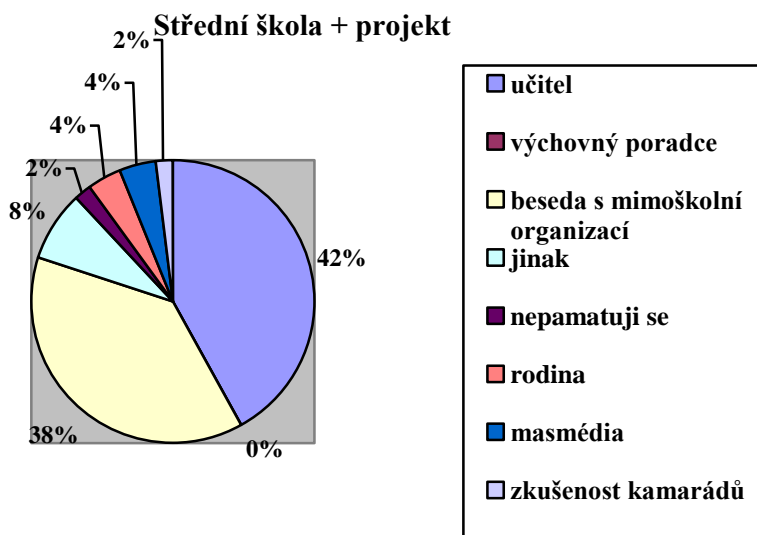
Základní škola

Střední škola

Střední škola + projekt

Na základní škole je z dotazníkového šetření patrné, že většinu informací o důsledcích nezákonného jednání získávají žáci od učitele (50 %). Je také zřejmé, že tyto informace pro velkou část nejsou důležité a skoro je neregistrují (45 % si nepamatuje, jakým

způsobem bylo informováno). Besedu s mimoškolní organizací jako zdroj informací neuvádí nikdo.

Na střední škole jako zdroj informací narostl počet respondentů, kteří získali informace při besedě s mimoškolní organizací o 13 % u studentů, kteří se zúčastnili projektu oproti těm studentům, kteří se projektu nezúčastnili. Oproti tomu u stejných skupin respondentů klesla rodina jako zdroj informací o 13 %. Pokles rodiny jako zdroje informací může být způsoben tím, že studenti, kteří se zúčastnili projektu jsou v průměru o něco starší a vliv rodiny je tedy menší, nebo návštěva věznic s besedou s odsouzenými na ně více zapůsobila.

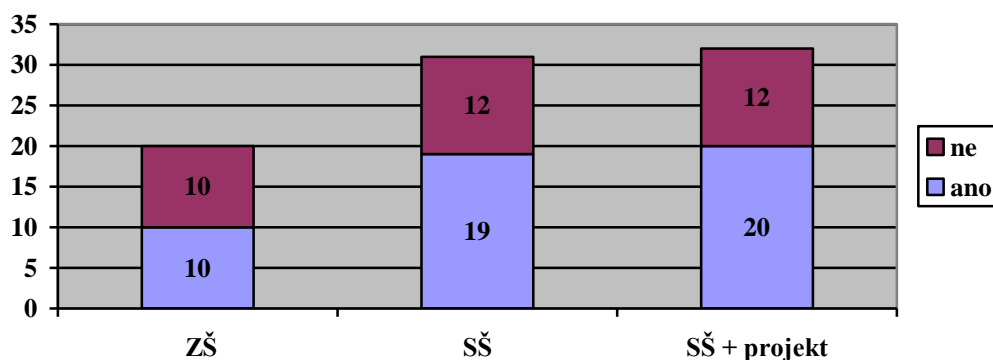
Otázka číslo 8 (dotazník žáků a studentů): Měly informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

Na otázku, zda měly informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na rozhodování respondentů, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání, odpověděli 2 žáci základní školy rozhodně ano (10%), 8 (40 %) spíše ano, 6 (30 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 4 (20 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 50 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 6 (19%) rozhodně ano, 13 (42 %) spíše ano, 7 (23 %) spíše ne a 5 (16 %) rozhodně ne. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 61 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 7 (22 %) rozhodně ano, 13 (40 %) spíše ano, 8 (25 %) spíše ne a 4 (13 %) rozhodně ne. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 62 %.

Vliv informací

Na žáky základní školy měly informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání v polovině případů. Domnívám se, že je to způsobeno menší pozorností věnovanou prevenci kriminality na základních školách jak ze strany pedagogických pracovníků, tak ze strany žáků.

Studenti středních škol věnují informacím větší pozornost a studentům jako potenciálně rizikové skupině se v oblasti prevence kriminality i více věnují pedagogičtí pracovníci.

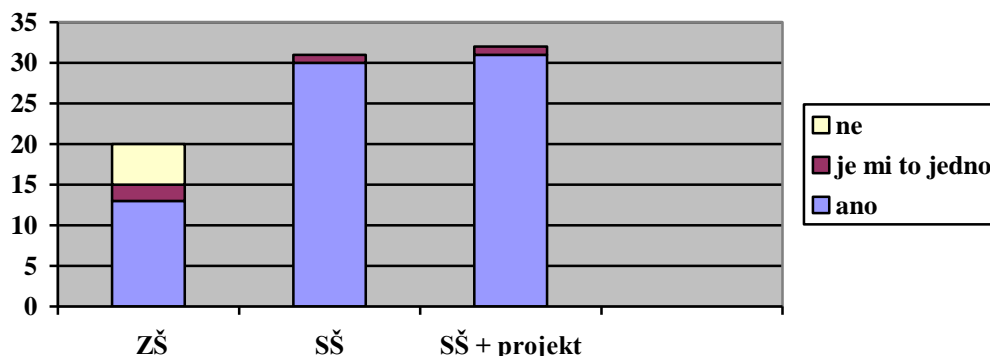
Otázka číslo 28 (dotazník žáků a studentů): Uvítal byste možnost exkurze do vězeňského zařízení?

Na otázku, zda by uvítali možnost exkurze do vězeňského zařízení, odpověděli žáci základní školy ve 13 případech ano (65 %), v 5 případech ne (25 %) a 2 žákům (10 %) to bylo jedno.

Studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli ve 30 případech ano (97 %) a 1 studentu to bylo jedno. Záporně neodpověděl nikdo.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli ve 31 případech ano (97 %) a 1 studentu to bylo jedno. Záporně neodpověděl nikdo.

Možnost exkurze

Z průzkumu je zřejmé, že většina žáků základní školy by uvítala exkurzi do vězeňského zařízení. U studentů je zájem ještě výraznější. Domnívám se, že velký zájem žáků i studentů vyplývá z touhy poznat trochu tabuizované a za normálních okolností nepřístupné prostředí věznice. Tohoto zájmu je třeba využít k tomu, aby se mladí lidé blíže seznámili také s odvrácenou stranou trestné činnosti.

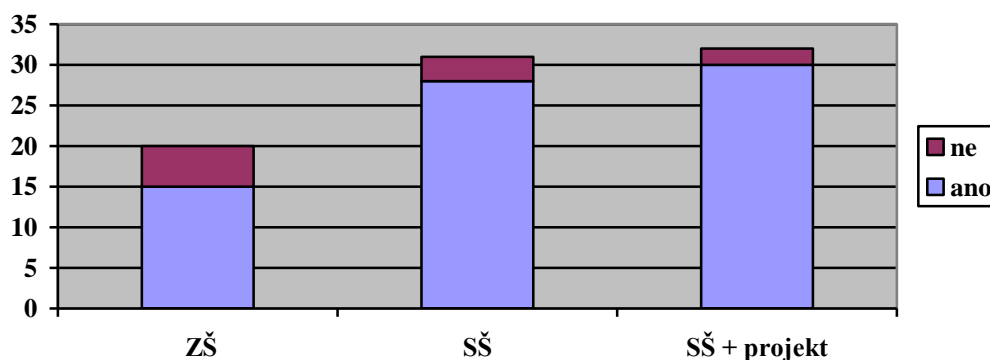
Otázka číslo 29 (dotazník žáků a studentů): Chtěl byste se zúčastnit besedy s vězněnými osobami?

Na otázku, zda by se chtěli zúčastnit besedy s vězněnými osobami, odpověděli žáci základní školy v 11 případech ano (55 %), v 6 případech ne (30 %) a 3 žákům (15 %) to bylo jedno.

Studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli ve 27 případech ano (88 %), ve 2 případech ne (6 %) a 2 studentům (6 %) to bylo jedno.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli ve 31 případech ano (97 %) a 1 studentu to bylo jedno. Záporně neodpověděl nikdo.

Možnost besedy

Většina žáků základní školy by besedu uvítala, ale jsou zde patrné obavy ze setkání s odsouzenými. U studentů, kteří se již besedy zúčastnili, je zájem výrazný (97 %). U studentů, kteří tuto zkušenost nemají, je o 9 % nižší, pravděpodobně z obavy ze setkání s odsouzenými.

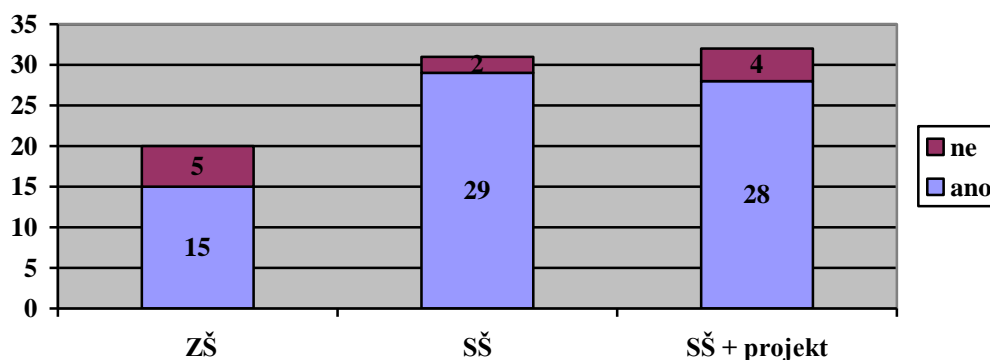
Otázka číslo 30 (dotazník žáků a studentů): Příkladal byste informacím od vězňených osob větší váhu než informacím, které jste dostal ve školském zařízení?

Na otázku, zda by informacím od vězňených osob přiřadali respondenti větší váhu než informacím, které dostali ve školském zařízení, odpovědělo 5 žáků základní školy rozhodně ano (25%), 10 (50 %) spíše ano, 4 (20 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděl 1 (5 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 75 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 14 (45%) rozhodně ano, 15 (49 %) spíše ano a 2 (6 %) spíše ne. Rozhodně ne neodpověděl nikdo. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 94 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 16 (50 %) rozhodně ano, 12 (38 %) spíše ano a 4 (12 %) spíše ne. Rozhodně ne neodpověděl nikdo. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 88 %.

Informace od vězněných osob

Je zřejmé, že většina žáků i studentů by přikládala větší váhu informacím od vězněných osob, které jsou jim věkově bližší a nepůsobí na ně z hlediska autority. Větší váhu dávají těmto informacím studenti střední školy. Domnívám se, že je to způsobeno právě problémem s autoritami u této věkové skupiny.

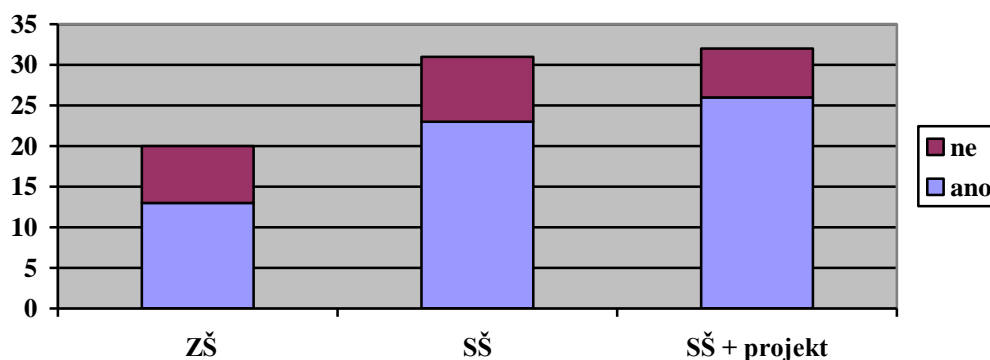
Otázka číslo 31 (dotazník žáků a studentů): Mohly by informace o důsledcích páchaní trestné činnosti poskytnuté při besedě s vězněnými osobami vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

Na otázku, zda by informace o důsledcích páchaní trestné činnosti poskytnuté při besedě s vězněnými osobami měly vliv na rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání, odpovědělo 6 žáků základní školy rozhodně ano (30%), 7 (35 %) spíše ano, 5 (25 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 2 (10 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 65 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 12 (39%) rozhodně ano, 11 (35 %) spíše ano, 7 (23 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděl 1 student (3 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 74 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 13 (41 %) rozhodně ano, 13 (41 %) spíše ano, 4 (12 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 2 studenti (6 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 82 %.

Vliv informací od vězněných osob

Žáci základní školy se ve většině případů domnívají, že beseda s vězněnými osobami, kde by se na vlastní oči přesvědčili o negativních důsledcích páchaní trestné činnosti, by je mohla od nezákonných aktivit odradit. Větší váhu dávají těmto informacím také studenti střední školy, Ti, co již mají s podobnou besedou zkušenost, o 8 % vyšší. To ukazuje, že konfrontace mladých lidí s těmi, kteří na sobě pocítili negativní dopady páchaní trestné činnosti (a od nich se vlastně příliš neliší), může mít pozitivní dopad na jejich současné i budoucí jednání.

Vyhodnocení hypotézy číslo 1 „Prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z pozice školských pracovníků, je málo účinná.“

Lze konstatovat, že hypotézu číslo 1 lze považovat za potvrzenou.

Toto je možné doložit pomocí analýzy jednoznačných výsledků odpovědí na otázky č. 6, 7 a 8 dotazníku pro odsouzené. Většina odsouzených přiznává, že ve školském zařízení byla informována o možných důsledcích nezákonného jednání (70 %), ale 30 % si nepamatuje, jakým to bylo způsobem. 70 % odsouzených také uvádí, že tyto informace na ně neměly vliv.

Analýza výsledků otázek číslo 3, 6, 7 a 8 respondentů z řad žáků základní školy a studentů střední školy tuto hypotézu také potvrzuje. Přesto, že většina z nich uvádí, že byla ve školském zařízení informována o důsledcích nezákonného jednání (na základní

škole 75 % a na střední škole přes 90 %), Přiznává porušení zákonných norem velmi vysoké procento respondentů (na základní škole 65 % a na střední škole přibližně 83 %). O malé účinnosti prevence kriminality ve školském prostředí také svědčí vysoké procento nevyhraněných odpovědí u obou skupin respondentů dokumentujících malou jistotu ve znalosti zákonných norem. Žáci základní školy si nejsou jisti, zda porušili zákon v 65 % případů, studenti střední školy v 57 % případů.

Informace získané ve školském zařízení má vliv na 50 % žáků základní školy a 62 % studentů střední školy. Přesto od nezákonného jednání tyto informace odrazují pouze studenty střední školy, o něco více studenty, kteří se zúčastnili projektu návštěvy věznice s besedou s odsouzenými (10 respektive 13 %). Na základní škole neodradili informace získané ve škole nikoho.

Na základní škole je z dotazníkového šetření patrné, že většinu informací o důsledcích nezákonného jednání získávají žáci od učitele (50 %). Je také zřejmé, že tyto informace pro velkou část nejsou důležité a skoro je neregistrují (45 % si nepamatuje, jakým způsobem bylo informováno). Besedu s mimoškolní organizací jako zdroj informací neuvádí nikdo. Na střední škole je patrné, že většinu informací o důsledcích nezákonného jednání získávají žáci ve školském prostředí (67 % studentů, kteří se nezúčastnili projektu a 84 % studentů, kteří se zúčastnili projektu). Na střední škole jako zdroj informací narostl počet respondentů, kteří získali informace při besedě s mimoškolní organizací o 13 % u studentů, kteří se zúčastnili projektu oproti těm studentům, kteří se projektu nezúčastnili. Je tedy patrný pozitivní vliv účasti na projektu návštěvy věznice s besedou s odsouzenými.

Analýza výsledků otázek číslo 28, 29, 30 a 31 respondentů z řad žáků základní školy a studentů střední školy potvrzuje, že při získávání informací respondenti upřednostňují subjekty mimo školské zařízení. Tímto způsobem by chtělo být informováno 65 % žáků základní školy a 97 % studentů střední školy. Besedy s odsouzenými by se chtělo zúčastnit 55 % žáků základní školy. U studentů střední školy, kteří se již besedy zúčastnili, je zájem výrazný (97 %). U studentů, kteří tuto zkušenost nemají, je o 9 % nižší. Většina respondentů by také přikládala velkou důležitost informacím od vězněných osob, které jsou jim věkově bližší a nepůsobí na ně z hlediska autority (žáci základní školy v 75 %, studenti střední školy ve více než 90 %). Žáci základní školy se ve většině

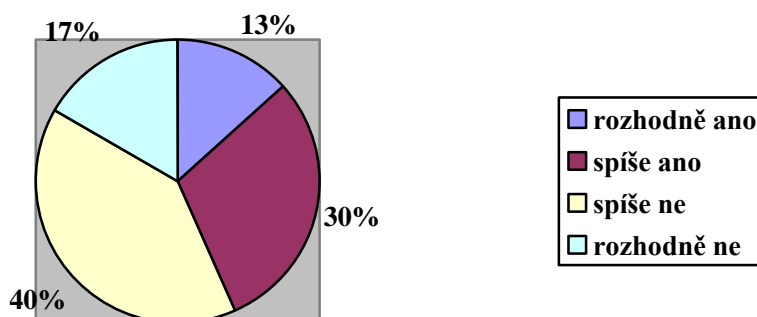
případů také domnívají, že beseda s vězněnými osobami, kde by se na vlastní oči přesvědčili o negativních důsledcích páchaní trestné činnosti, by je mohla od nezákonných aktivit odradit (65 % respondentů). Velký vliv besedy s vězněnými osobami na vyhnutí se nezákonnému jednání přikládají také studenti střední školy (74 respektive 82 % respondentů). Na studenty, kteří již mají s podobnou besedou zkušenost, je vliv o 8 % vyšší.

Hypotéza číslo 2: K trestné činnosti mládeže vede mimo jiné také malá znalost zákonných norem.

Otázka číslo 3 (dotazník odsouzených): Měl jste představu v době páchaní trestné činnosti o možných důsledcích?

Na otázku, zda měly vězněné osoby v době páchaní trestné činnosti představu o možných důsledcích, odpověděly 4 rozhodně ano (13 %), 9 spíše ano (30 %), 12 spíše ne (40 %) a rozhodně ne (17 %). Celkem tedy bylo 43 % kladných odpovědí.

Představa o důsledcích

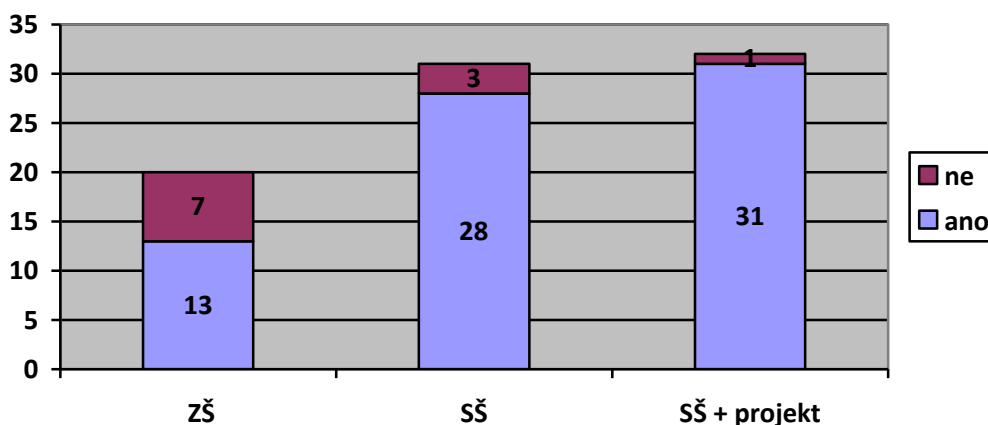
Z odpovědí respondentů vyplývá, že většina z nich neměla představu o možných důsledcích páchaní trestné činnosti. Je možné, že některé z nich by více informací od nezákonného jednání odradilo.

Otázka číslo 4 (dotazník žáků a studentů): Máte představu, které jednání je trestné?

Na otázku, zda vědí, které jednání je trestné, odpověděli 4 žáci základní školy rozhodně ano (20%), 9 (45 %) spíše ano, 4 (20 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 3 (15 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 65 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 7 (23%) rozhodně ano, 21 (68 %) spíše ano, 3 (9 %) spíše ne neodpověděl nikdo. Celkem tedy bylo kladných odpovědí 91 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 13 (41 %) rozhodně ano, 18 (56 %) spíše ano, spíše ne neodpověděl nikdo a rozhodně ne odpověděl 1 student (3 %). Celkem tedy bylo kladných odpovědí 97 %.

Z dotazníkového šetření je patrné, že na základní škole mají žáci pocit, že jejich znalosti o trestnosti některých jednání jsou menší. Pouze 20 % si myslí, že ví, jaké platí normy. Přesto, že kladných odpovědí bylo celkem 65 %, je zřejmé, že žáci se v platných normách příliš neorientují. Pokud neví, jaké jednání je trestné, nemohou se chovat v souladu se zákony.

Studenti střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, se domnívají, že znají zákonné normy ve vyšší míře (kladných odpovědí je 91 %) než žáci základních škol, přesto je neurčitých odpovědí (spíše ano či spíše ne) 77 %. Studentů, kteří si myslí, že ví, které jednáním trestné je pouze 23 %.

Studenti střední školy, kteří se zúčastnili projektu, se domnívají, že znají zákonné normy v nejvyšší míře (kladných odpovědí je 97 %). Klesl také počet neurčitých odpovědí (spíše ano či spíše ne) na 56 %. Studentů, kteří si myslí, že ví, které jednání je trestné se zvýšil na 41 %. Můžeme tedy konstatovat, že studenti, kteří se zúčastnili projektu, mají největší pocit znalosti trestnosti některých jednání. Může to být způsobeno jednak informacemi, které při projektu získali, popřípadě se díky účasti na projektu začali sami o problematiku více zajímat.

Otázky číslo 9 až 19 sondují znalost zákonných norem.

Otázka číslo 9 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud hrubě urazíte nebo pomluvíte státní orgán?

Na otázku odpověděli 2 žáci základní školy rozhodně ano (10%), 5 (25 %) spíše ano, 8 (40 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 5 (25 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 35 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 6 (19%) rozhodně ano, 9 (29 %) spíše ano, 11 (36 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 5 (16 %) studentů. Celkem tedy bylo správných odpovědí 48 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli 4 (13 %) rozhodně ano, 12 (37 %) spíše ano, 12 (37 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 4 (13 %) studenti. Celkem tedy bylo správných odpovědí 50 %.

Otázka číslo 10 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu nabídnete nebo poskytnete úplatek?

Na otázku neodpověděli rozhodně ano žádní žáci základní školy, 2 (10 %) odpověděli spíše ano, 8 (40 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 10 (50 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 10 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 7 (22%) rozhodně ano, 12 (39 %) spíše ano, 12 (39 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl nikdo ze studentů. Celkem tedy bylo správných odpovědí 61 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 12 (37 %) rozhodně ano, 6 (19 %) spíše ano, 13 (41 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděl 1 (3 %) student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 56 %.

Otázka číslo 11 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu přijmete nebo žádáte úplatek?

Na otázku neodpověděli rozhodně ano žádní žáci základní školy, 2 (10 %) odpověděli spíše ano, 3 (15 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 15 (75 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 10 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 6 (19%) rozhodně ano, 13 (42 %) spíše ano, 10 (32 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 2 (7 %) studenti. Celkem tedy bylo správných odpovědí 61 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 14 (44 %) rozhodně ano, 9 (28 %) spíše ano, 8 (25 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděl 1 (3 %) student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 72 %.

Otázka číslo 12 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud řídíte motorové vozidlo bez řidičského oprávnění?

Na tuto otázku odpověděl 1 žák základní školy rozhodně ano (5%), 1 (5 %) spíše ano, 6 (30 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 12 (60 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 10 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 11 (35%) rozhodně ano, 8 (26 %) spíše ano, 12 (39 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 61 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 8 (25 %) rozhodně ano, 7 (22 %) spíše ano, 11 (34 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 6 (19 %) studentů. Celkem tedy bylo správných odpovědí 47 %.

Otázka číslo 13 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud veřejně hanobíte nějaký národ, rasu nebo etnickou skupinu?

Na otázku odpověděli 2 žáci základní školy rozhodně ano (10%), 1 (5 %) spíše ano, 7 (35 %) spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 10 (50 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 15 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 6 (19%) rozhodně ano, 14 (45 %) spíše ano, 11 (36 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 64 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli 3 (10 %) rozhodně ano, 10 (31 %) spíše ano, 17 (53 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 2 (6 %) studenti. Celkem tedy bylo správných odpovědí 41 %.

Otázka číslo 14 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud ve rvačce úmyslně ohrozíte něčí zdraví nebo život?

Na otázku odpovědělo 11 žáků základní školy rozhodně ano (55%), 3 (15 %) spíše ano, 4 (20 %) spíše ne a rozhodně ne odpověděli 2 (10 %) žáci. Celkem tedy bylo správných odpovědí 70 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 6 (19%) rozhodně ano, 14 (45 %) spíše ano, 11 (36 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 64 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpověděli 12 (38 %) rozhodně ano a 20 (62 %) spíše ano. Spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 100 %.

Otázka číslo 15 (dotazník žáků a studentů): Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud při sjednání úvěrové smlouvy uvedete nepravdivé údaje?

Na otázku odpověděli 2 žáci základní školy rozhodně ano (10%), spíše ano neodpověděl nikdo, 12 (60 %) odpovědělo spíše ne a rozhodně ne odpovědělo 6 (30 %) žáků. Celkem tedy bylo správných odpovědí 10 %.

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo 9 (29%) rozhodně ano, 16 (52 %) spíše ano, 6 (19 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 81 %.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo 7 (22 %) rozhodně ano, 19 (59 %) spíše ano, 6 (19 %) spíše ne a rozhodně ne neodpověděl žádný student. Celkem tedy bylo správných odpovědí 81 %.

Otázka číslo 16 (dotazník žáků a studentů): Lze uložit v České republice trest smrti?

Na otázku odpovědělo správně 12 žáků základní školy (60%).

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 27 studentů (88 %).

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 29 studentů (91 %).

Otázka číslo 17 (dotazník žáků a studentů): Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek?

Na otázku odpověděli správně 3 žáci základní školy (15%).

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 16 studentů (52 %).

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 13 studentů (41 %).

Otázka číslo 18 (dotazník žáků a studentů): Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší 18 let?

Na otázku odpověděl správně 1 žák základní školy (5%).

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 17 studentů (55 %).

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 12 studentů (38 %).

Otázka číslo 19 (dotazník žáků a studentů): Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší než 15 let?

Na otázku odpověděli správně 3 žáci základní školy (15%).

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 18 studentů (58 %).

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 14 studentů (44 %).

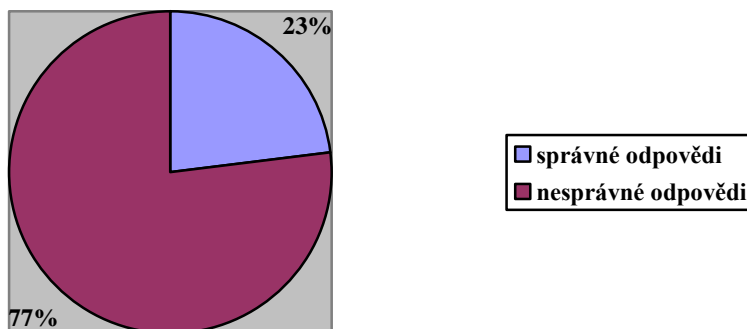
Celková znalost zákonných norem (sumář z jedenácti otázek)

Ze znalosti zákonných norem bylo prověřováno 20 žáků základní školy pomocí 11 otázek. Maximální počet správných odpovědí bylo tedy 220. Správně bylo zodpovězeno 51 (23 %) otázek, nesprávně 169 (77%) otázek.

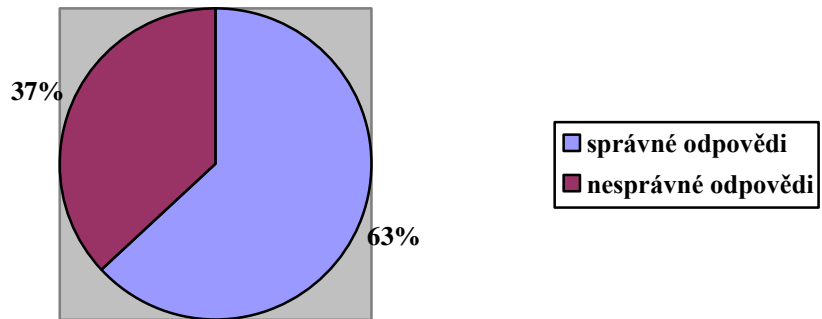
Ze znalosti zákonných norem bylo prověřováno 31 studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, pomocí 11 otázek. Maximální počet správných odpovědí bylo tedy 341. Správně bylo zodpovězeno 215 (63 %) otázek, nesprávně 126 (37%) otázek.

Ze znalosti zákonných norem bylo prověřováno 32 studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, pomocí 11 otázek. Maximální počet správných odpovědí bylo tedy 352. Správně bylo zodpovězeno 211 (60 %) otázek, nesprávně 141 (40%) otázek.

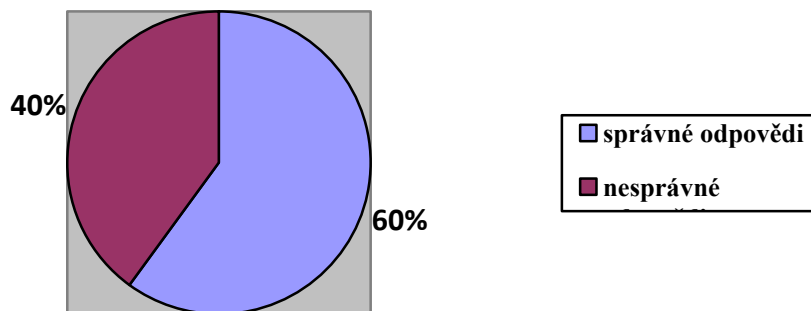
Základní škola

Střední škola

Střední škola + projekt

Znalost zákonných norem žáků základní školy je malá. Větší procentuální zastoupení správných odpovědí bylo pouze u otázek číslo 9: „Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud hrubě urazíte nebo pomluvíte státní orgán?“ (35 % správných odpovědí), číslo 14: „Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud ve rvačce úmyslně ohrozíte něčí zdraví nebo život?“ (70 % správných odpovědí) a číslo 16: „Lze uložit v České republice trest smrti?“ (60 % správných odpovědí). U ostatních otázek nepřesáhl počet správných odpovědí 15 %. Malá

znalost zákonných norem přináší výrazný handicap do života. Žáci devátých tříd, ze kterých byli respondenti vybíráni, již dosahují věku patnácti let, jsou tedy trestně zodpovědní. Jak se však mohou chovat pole zákonných norem, když je neznají?

U žáků střední školy je znalost zákonných norem lepší. Výrazněji se neliší u studentů, kteří se nezúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami od těch, kteří se projektu zúčastnili. Lepší znalost je způsobena vyšším zájmem studentů o znalost zákona i větším důrazem na znalost aspoň základních norem ze strany pedagogů i rodičů.

Nejvíce správných odpovědí respondenti uvedli na otázku číslo 16 „Lze uložit v České republice trest smrti?“ (88 respektive 91 % správných odpovědí). Otázky týkající se trestu smrti byly hodně diskutovány v médiích, vysoké procento správných odpovědí se tedy dalo předpokládat.

Vysoké skóre správných odpovědí měla také otázka číslo 14 „Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud ve rvačce úmyslně ohrozíte něčí zdraví nebo život?“ (64 respektive 100 % správných odpovědí). Násilná trestná činnost je také v povědomí společnosti chápána jako vysoce nebezpečná, výsledek tedy odpovídá znalostem celé společnosti.

Další otázka s vysokým skóre správných odpovědí je otázka číslo 15 „Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud při sjednání úvěrové smlouvy uvedete nepravdivé údaje?“ (81 % správných odpovědí pro obě skupiny). Vysoké skóre správných odpovědí týkajících se úvěrových smluv je vzhledem k věkové skupině respondentů překvapivé.

Nejméně správných odpovědí uvedli studenti na otázku číslo 9 „Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud hrubě urazíte nebo pomluvíte státní orgán?“ (48 respektive 50 % správných odpovědí). Nízký skóre správných odpovědí napovídá, jakým způsobem vnímají mladí lidé autoritu státních orgánů. Pokud si polovina z respondentů myslí, že může státní orgán urážet či pomlouvat bez výrazné sankce, příliš jeho autoritu neuznává.

Otázky číslo 17 „Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek?“ (52 respektive 41 % správných odpovědí), číslo 18 „Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší 18 let?“ (55 respektive 38 % správných odpovědí) a číslo 19 „Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší než 15 let?“ (58 respektive 44 % správných odpovědí) se tázali na horní hranici trestní sazby u trestních činů spojených s omamnými a psychotropními látkami. Otázky vyžadovali hlubší znalosti, není tedy překvapením, že studenti odpovídali správně v méně případech.

Vyhodnocení hypotézy číslo 2 „K trestné činnosti mládeže vede mimo jiné také malá znalost zákonných norem.“

Lze konstatovat, že hypotézu číslo 2 lze považovat za potvrzenou.

Je možné to doložit pomocí analýzy jednoznačných výsledků odpovědí na otázku číslo 3 dotazníku pro odsouzené. Odsouzení měli v době páchání trestné činnosti jen nejasnou představu o možných důsledcích jejich nezákonného jednání. Pouze 13 % z nich mělo představu jasnou, 70 % jen neurčitou a 17 % žádnou.

Analýza výsledků otázek číslo 4 a 9 – 19 respondentů z řad žáků základní školy a studentů střední školy tuto hypotézu také potvrzuje.

Z dotazníkového šetření je patrné, že žáci základní školy si myslí, že jejich znalost zákonných norem je nízká. Pouze 20 % si myslí, že ví, jaké platí normy. Přesto, že kladných odpovědí bylo celkem 65 %, je zřejmé, že žáci se v platných normách příliš neorientují, protože neurčitých odpovědí (spíše ano či spíše ne) bylo 65 %. Špatná znalost zákonných norem byla potvrzena odpověďmi na otázky číslo 9 – 19, které sondovaly znalost zákonných norem. Správných odpovědí bylo pouze 23 %.

U studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, je pocit, že znají zákonné normy podstatně vyšší (kladných odpovědí je 91 %), přesto je neurčitých odpovědí (spíše ano či spíše ne) 77 %. Studentů, kteří si myslí, že ví, které jednáním je trestné, je pouze 23 %. Nedostatečná znalost zákonných norem byla potvrzena odpověďmi na otázky číslo 9 – 19, které sondovaly znalost zákonných norem. Správných odpovědí bylo 63 %.

U studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, je pocit, že znají zákonné normy nejvyšší (kladných odpovědí je 97 %). Klesl také počet neurčitých odpovědí, (spíše ano či spíše ne) na 56 %. Studentů, kteří si myslí, že ví, které jednáním trestné se zvýšil na 41 %. Můžeme tedy konstatovat, že studenti, kteří se zúčastnili projektu, mají největší pocit znalosti trestnosti některých jednání. Skutečná znalost byla zkoumána odpověďmi na otázky číslo 9 – 19, které sondovaly znalost zákonných norem. Správných odpovědí bylo 60 %, tedy o 3 % nižší než u studentů, kteří se projektu nezúčastnili.

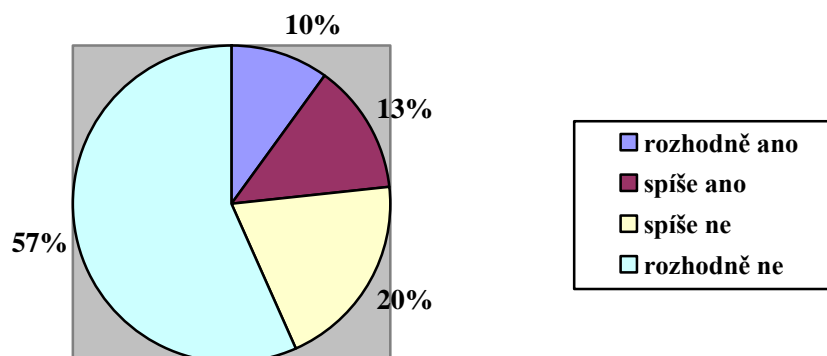
Návštěva věznice spojená s besedou s odsouzenými tedy vyvolala větší pocit znalosti právních norem, ač to nebylo cílem projektu. Skutečnost, že zvýšení znalostí norem nebylo účelem akce, bylo potvrzeno výsledky části testu, která se týkala ověření znalosti zákonných norem.

Hypotéza číslo 3: Znalost negativních dopadů uvěznění jako důsledku spáchání trestné činnosti by odradila část mládeže od páchaní trestné činnosti.

Otázka číslo 9 (dotazník odsouzených): Měl jste nějakou představu o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody?

Na tuto otázku odpovědělo 10 % respondentů rozhodně ano, 13 % spíše ano, 20 % spíše ne a 57 % rozhodně ne. Kladných odpovědí je tedy celkem 23 % a záporných 77 %

Představy o podmínkách odsouzených

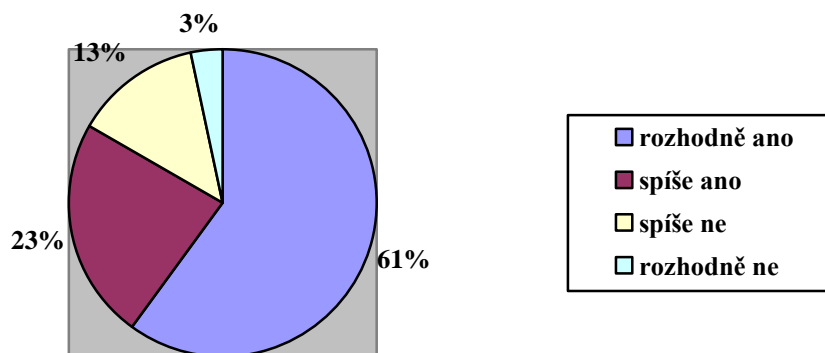

Z dotazníkového šetření vyplývá, že znalost respondentů o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody byla velmi malá. Odstrašující účinek uvěznění jako následku nezákonného jednání má smysl pouze v případě, že mladí lidé budou mít představu, jaká negativa s sebou výkon trestu pro jejich osobu přináší.

Otázka číslo 10 (dotazník odsouzených): Myslíte si, že by znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody ovlivnila Vaše rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání?

Na tuto otázku odpovědělo 61 % respondentů rozhodně ano, 23 % spíše ano, 13 % spíše ne a 3 % rozhodně ne. Kladných odpovědí je tedy celkem 84 %.

Ovlivnění rozhodnutí

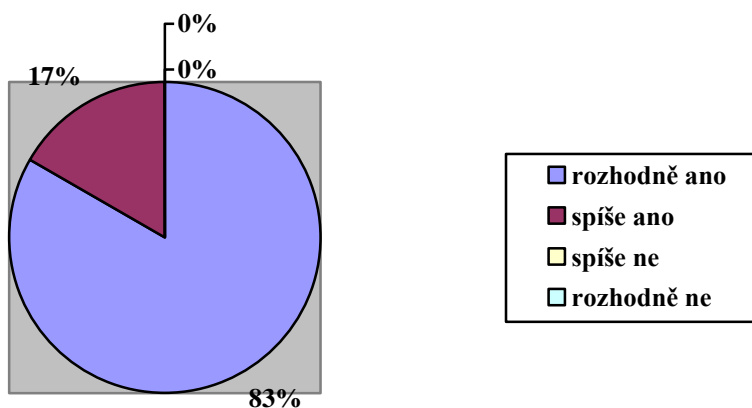

Z odpovědí respondentů je patrné, že v současné době, kdy si podmínky a negativa uvěznění sami prožívají, přikládají této zkušenosti ve většině případů velký význam.

Otázka číslo 11 (dotazník odsouzených): Myslíte si, že Vás současná zkušenost z výkonu trestu odnětí svobody napříště odradí od páčání trestné činnosti?

Na tuto otázku odpovědělo 83 % respondentů rozhodně ano a 17 % spíše ano. Spíše ne a rozhodně ne neodpověděl nikdo. Kladných odpovědí je tedy celkem 100 %.

Odradí zkušenost od trestné činnosti?

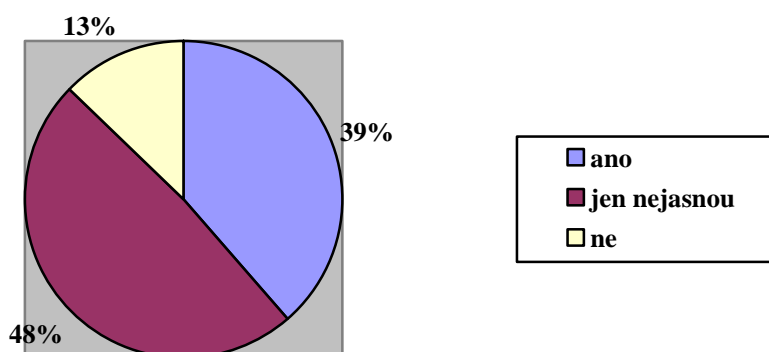
Zkušenost prožitá přímo uvězněnou osobou má jistě větší vliv na budoucí rozhodování než zkušenost zprostředkovaná. Výsledek je také zkreslen právě prostředím výkonu trestu, kde je příležitost porušit zákon jen minimální. Navíc pokud k tomu dojde, trest následuje s velkou pravděpodobností. Odsouzení jsou také izolováni od vlivu party a jiných vlivů, které je na svobodě k páčání trestné činnosti vedou.

Otázka číslo 20 (dotazník studentů): Máte nějakou představu o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody?

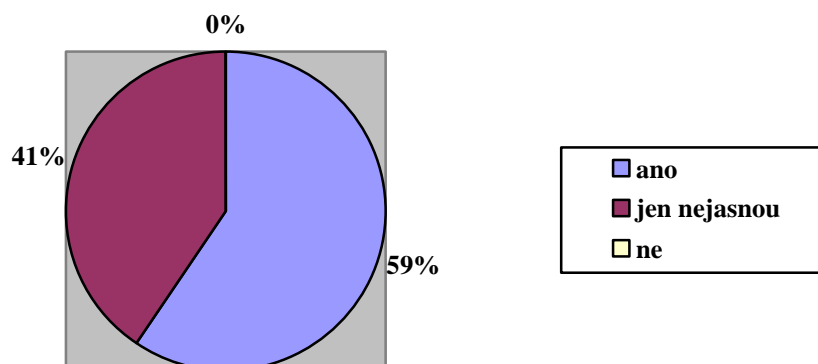
Ze studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, má představu o podmínkách vězněných osob 12 (39%), 15 (48 %) má představu jen nejasnou a 4 (13 %) nemá představu žádnou.

Ze studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, má představu o podmínkách vězněných osob 19 (59%) a 13 (41 %) má představu jen nejasnou. Vůbec žádnou představu nemá žádný student.

Střední škola

Střední škola + projekt

Studentů, kteří se zúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami a kteří se domnívají, že mají představu o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody, je o 20 % více než těch, kteří se projektu nezúčastnili. Návštěva věznice a diskuze s vězněnými osobami k tomu jistě přispěla.

Otázky číslo 21 až 27 sondují znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Otázka číslo 21 (dotazník studentů): Pracují vězněné osoby ve věznici?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 10 (32 %) studentů a nesprávně 21 (68 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 17 (53 %) studentů a nesprávně 15 (47 %) studentů.

Otázka číslo 22 (dotazník studentů): Mohou se běžně vězněné osoby volně pohybovat po věznici?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 20 (65 %) studentů a nesprávně 11 (35 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 22 (68 %) studentů a nesprávně 10 (32 %) studentů.

Otázka číslo 23 (dotazník studentů): Mohou vězněné osoby navštěvovat ve věznici jiné osoby?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 18 (58 %) studentů a nesprávně 13 (42 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 18 (56 %) studentů a nesprávně 14 (44 %) studentů.

Otázka číslo 24 (dotazník studentů): Jak často mají vězněné osoby povoleny návštěvy?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpovědělo správně 12 (39 %) studentů a nesprávně 19 (61 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 15 (47 %) studentů a nesprávně 17 (53 %) studentů.

Otázka číslo 25 (dotazník studentů): Jak dlouho trvá návštěva?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli správně 4 (13 %) studenti a nesprávně 27 (87 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 7 (22 %) studentů a nesprávně 25 (78 %) studentů.

Otázka číslo 26 (dotazník studentů): Mohou vězněným osobám číst pracovníci věznice soukromou korespondenci?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli správně 3 (10 %) studenti a nesprávně 28 (90 %) studentů.

Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 11 (34 %) studentů a nesprávně 21 (66 %) studentů.

Otázka číslo 27 (dotazník studentů): Mohou být vězněným osobám posílány balíky?

Studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, odpověděli správně 2 (6 %) studenti a nesprávně 29 (94 %) studentů.

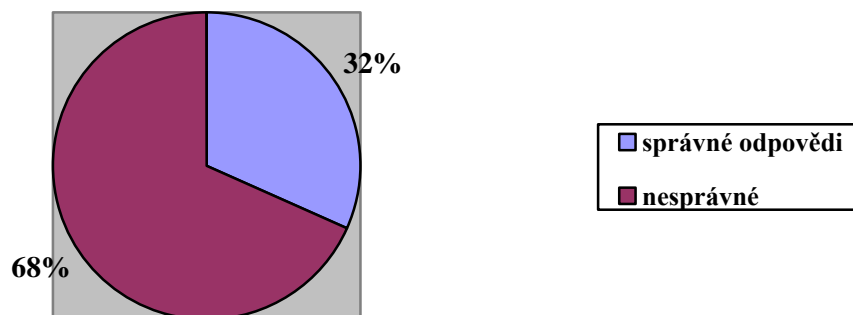
Studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, odpovědělo správně 6 (19 %) studentů a nesprávně 26 (81 %) studentů.

Celková představa (sumář ze sedmi otázek) o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody?

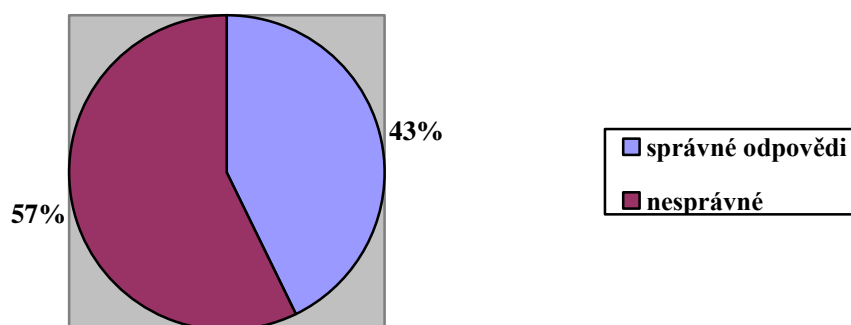
Ze znalosti podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody bylo prověřováno 31 studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, pomocí 7 otázek. Maximální počet správných odpovědí bylo tedy 217. Správně bylo zodpovězeno 69 (32 %) otázek, nesprávně 148 (68%) otázek.

Ze znalosti podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody bylo prověřováno 32 studentů střední školy, kteří se zúčastnili projektu, pomocí 7 otázek. Maximální počet správných odpovědí bylo tedy 224. Správně bylo zodpovězeno 96 (43 %) otázek, nesprávně 128 (57%) otázek.

Střední škola

Střední škola + projekt

Z dotazníkového šetření vyplývá, že znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody je o 11 % větší u studentů, kteří se zúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami. Můžeme tedy konstatovat, že projekt přispěl lepšímu poznání podmínek vězněných osob ze strany studentů.

Vyhodnocení hypotézy číslo 3 „Znalost negativních dopadů uvěznění jako důsledku spáchání trestné činnosti by odradila část mládeže od páchaní trestné činnosti.“

Lze konstatovat, že hypotézu číslo 3 lze považovat za potvrzenou.

Je možné to doložit pomocí analýzy jednoznačných výsledků odpovědí na otázky číslo 9, 10 a 11 dotazníku pro odsouzené. Pouze 23 % odsouzených mělo v době páchaní trestné činnosti představu o negativních dopadech uvěznění. Přitom si 84 % z nich myslí, že by znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody ovlivnila jejich rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání. Všichni respondenti se také domnívají, že současná zkušenost z výkonu trestu odnětí svobody napříště odradí od páchaní trestné činnosti (83 % z nich je o tom plně přesvědčeno).

Analýza výsledků otázek číslo 20 a 21 – 27 respondentů z řad studentů střední školy tuto hypotézu také potvrzuje.

Ze studentů střední školy, kteří se nezúčastnili projektu, si myslí, že má jasnou představu o podmínkách vězněných osob 39%, 48 % má představu jen nejasnou. Správně bylo zodpovězeno 32 % otázek mapujících znalosti studentů o podmínkách vězněných osob.

Studenti, kteří se zúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami, má jasnou představu o podmínkách vězněných osob 59%, 41 % má představu jen nejasnou. Každý z nich si tedy vytvořil určitou představu o podmínkách vězněných osob. Správně bylo zodpovězeno 43 % otázek mapujících znalosti studentů o podmínkách vězněných osob. Z výsledků šetření vyplývá, že znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody je o 11 % větší u studentů, kteří se zúčastnili projektu exkurze do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami než u studentů, kteří se projektu nezúčastnili. Můžeme tedy konstatovat, že projekt přispěl lepšímu poznání podmínek vězněných osob ze strany studentů.

2.5 Dílčí závěr

V empirické části jsem ověřoval správnost hypotézy o malé účinnosti programu prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z velké části pouze z pozice školských pracovníků. Dále jsem ověřoval hypotézy, že k trestné činnosti mládeže vede mimo jiné také malá znalost zákonných norem a že by znalost negativních dopadů uvěznění jako důsledku spáchání trestné činnosti odradila část mládeže od páchaní trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že prováděný průzkum byl prováděn na nereprezentativním vzorku odsouzených a pouze na jedné základní a střední škole, nelze výsledky zobecňovat do obecně platných závěrů. Průzkum byl zaměřen pouze na určitý region, na město s osmi tisíci obyvatel. Nebude tedy postihovat stav na vesnicích, velkých městech ani na území celého státu.

Analýzou dostupných materiálů jsem na vybrané základní škole zjistil, že je zde v určité míře realizovaná specifická primární prevence pouze v oblastech, které se přímo dotýkají fungování školy (šikana, záškoláctví, nevhodné chování, požití alkoholu a návykových látek) a na území školy. Nespecifická primární prevence, pokud není součástí osnov, je realizována pouze pomocí jednorázových, nesystematických akcí. Vzhledem k velké pracovní vytíženosti pedagogických pracovníků, kteří se prevencí kriminality na základní škole zabývají, je jejich hlavní náplní prevence sekundární. Na vybrané střední škole je situace obdobná, i když v porovnání se základní školou je zde patrná snaha o rozšíření aktivit směřujících k nespecifické primární prevenci.

O malé účinnosti prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z pozice školských pracovníků svědčí jednak velké procento respondentů jak na střední, tak na základní škole, kteří se již nezákonného jednání dopustili, jednak výsledky dotazníkového šetření u respondentů z výkonu trestu, kde velké procento respondentů uvádí, že informace poskytnuté ve školském prostředí na ně neměly vliv. Jsem si vědom toho, že školská zařízení realizují pouze část preventivního působení na mládež. Ale v situaci, kdy selhává působení rodiny, což je u mladistvých delikventů velmi častý jev, mají školská zařízení svojí nezastupitelnou úlohu.

Analýzou dotazníkového šetření jsem došel k závěru, že znalost zákonných norem u respondentů z řad odsouzených v době páchaní trestné činnosti byla velmi nízká. Zcela minimální je u respondentů ze základní školy a nedostačující u studentů školy střední. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních předpokladů pro chování a jednání v souladu se zákony je vědět, co je dovolené a co ne, můžeme jen těžko předpokládat neporušování zákona od mladých lidí, kteří to nevědí. Pokud se mladí lidé neorientují v zákonných normách, mohou je porušit i v případě, že zákon porušit nechtějí.

Pomocí analýzy dotazníkového šetření jsem také došel k závěru, že znalost negativních dopadů uvěznění jako důsledku spáchání trestné činnosti má vliv na rozhodování mladých lidí, zda páchat nebo nepáchat trestnou činnost. Převážná většina respondentů z řad odsouzených je přesvědčena, že kdyby měli tyto informace v době, než se začali dopouštět trestné činnosti, od nezákonného jednání by je to odradilo. Všichni se také domnívají, že současná zkušenost s negativními dopady uvěznění je napříště odradí od páchaní trestné činnosti. Znalosti studentů o negativních důsledcích uvěznění jsou malé, ale u části respondentů, kteří se zúčastnili projektu návštěvy věznice s besedou s odsouzenými, se zvýšily.

3. PROJEKT EXKURZE DO PROSTŘEDÍ VĚZNICE SPOJENÝ S BESEDOU S VĚZNĚNÝMI OSOBAMI

V poslední části své práce se zaměřím na realizaci projektu exkurze studentů do prostředí věznice spojený s besedou s vězněnými osobami. Projekt vznikl jako výsledek spolupráce Střední odborné školy a středního odborného učiliště Nejdek s vedením Věznice Ostrov. Součástí projektu byla návštěva studentů ve Věznici Ostrov, při které byli seznámeni s úkoly zařízení pro výkon trestu odnětí svobody, s podmínkami vězněných osob, s drogovou problematikou ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody a pomocí instruktážního filmu také s vnitřními prostory věznice. Studentům byla také předvedena práce drogového a služebního psa. Na závěr se studenti zúčastnili diskuze s pracovníky Věznice Ostrov. Můj přínos k realizaci exkurze studentů do prostředí věznice je po dohodě s vedením věznice a ředitelem školy spojený s uskutečněním besedy studentů s vybranými vězněnými osobami. Jsem pověřen výběrem odsouzených vhodných k účasti na besedě a také řízením besedy.

Exkurze studentů ze střední školy do prostředí věznice spojený s besedou s vězněnými osobami byla již realizována v loňském roce a v dubnu letošního roku proběhne opět. Projekt se zúčastňují studenti oboru Veřejnosprávní činnost. Výběr studentů právě tohoto oboru je dán faktem, že vedení věznice v realizaci obdobné akce vidí příležitost prezentovat vězeňskou službu v pozitivním světle se záměrem napomoci náboru kvalitního a vzdělaného personálu. Návštěvu studentů vnitřních prostor věznice a ubytovacích částí nelze uskutečnit vzhledem k tomu, že výkonem trestu nesmí být odsouzeným snížena jejich důstojnost a nemohou být tedy vystavováni návštěvám veřejnosti.

Plánovaná exkurze žáků základní školy do prostředí věznice neproběhla pro zásadní výhrady vedení věznice k uskutečnění obdobné akce. Vedení věznice nepřipadá výchovné, aby mladiství přicházeli do kontaktu s dospělými odsouzenými, také přínos pro věznici z hlediska náboru nových pracovníků je u žáků základních škol nulový.

Preventivní účinek besedy studentů s vězněnými osobami

Jak již vyplynulo z analýzy dotazníkového šetření, které bylo v předchozí části provedeno, značná část studentů přikládá velký vliv informacím o negativních dopadech páčání trestné činnosti zprostředkovaných vězněnými osobami. Důležité pro ně je, že své zkušenosti jim předávají osoby jim věkově blízké, které mají osobní zkušenost s páčáním trestné činnosti i jejími důsledky. Odsouzení jim mohou na vlastním případě nejlépe demonstrovat, jak si pro své protispolečenského jednání neukončili vzdělání, jaké byly sociální důsledky páčání trestné činnosti, jako jsou rozpad sociálního zázemí, zadluženost související s odstraňováním následků své trestné činnosti, omezený výběr pracovního uplatnění po propuštění z výkonu trestu, atd. Předáním negativních sociálních důsledků protispolečenského chování odsouzenými se zvýší možnost eliminovat selhání mládeže, která ve velké míře nedomýšlí následky svého chování a přispěje ke změně způsobu jejího myšlení včetně orientace na prosociální chování.

3.1 Výběr odsouzených zúčastněných na projektu

Pro úspěšnou realizaci besedy studentů s vězněnými osobami, je nejdůležitější výběr vhodných odsouzených. Ti musí splňovat několik podmínek.

- a) Odsouzení musí s účastí na besedě souhlasit.
- b) Odsouzení musí disponovat dostatečnými komunikačními dovednostmi, aby zvládli vystoupení před velkým počtem studentů.
- c) Odsouzení nesmí mít kázeňské problémy, svým přístupem k výkonu trestu musí být příkladem pro ostatní odsouzené.
- d) Odsouzený musí akceptovat své uvěznění jako spravedlivý trest za nezákonné jednání, kterého se dopustil.
- e) Odsouzený musí chtít napravit vše, co spáchal trestnou činností.
- f) Odsouzený musí být motivován k nekriminálnímu chování a jednání po propuštění na svobodu.

Výběr odsouzených pro besedu se studenty jsem prováděl na specializovaném oddělení výkonu trestu pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek. S touto skupinou odsouzených dlouhodobě intenzivně pracuji v terapeutickém programu, velmi dobře je tedy znám. Pro besedu se studenty byli vybráni tito dva odsouzení.

Jméno a příjmení: Lukáš K.

Narozen: 1985

Národnost: česká

Státní občanství: ČR

Vzdělání: 8. tříd ZŠ, SOU s maturitou – nedokončil, po 1,5 roce vyloučen za užívání drog

Povolání: naposled jako údržbář u soukromé firmy otce družky

Trestán: 2 x soudně

Dříve trestán: § 247, 187a

Aktuální trestná činnost: § 247, § 187a, § 188,

Délka trestu: 3 roky

Sociální anamnéza: Odsouzený do 3 let vyrůstal v úplné rodině, potom se rodiče rozvedli. S otcem se stýkal pouze v dětství, později již ne. Od deseti let byl vychováván nevlastním otcem, s nímž vycházel dobře a má s ním dodnes kamarádský vztah. Také s matkou má funkční vztah. Má mladší sestru. Z rodiny nebyl nikdo trestán. V současné době žije s družkou, se kterou má dceru.

Charakteristika: Při vyšetření spolupracoval, působil vyrovnaným dojmem. Vztah k práci má kladný, projevuje zájem o práci. Má dobré organizační schopnosti, snadno se učí. Trestnou činnost přiznává, trest považuje za přísný, ale respektuje jej. Trestnou činnost páchal pod vlivem drog a v souvislosti s jejich abúzem. Je bezkonfliktní, nemá rád agresivní jednání. Odsouzený je pozitivně naladěný, je schopen navazovat nerušený emociální vztah k druhým osobám. Dobře snáší zátěž. Je kuřák, zneužíval návykové látky – pervitin (od 16 let). Léčil se v roce 2005, po léčení abstinovat pět měsíců. Odsouzený má zajištěno funkční zázemí a vytvořené dobré pracovní návyky.

Odsouzený byl zařazen do seznamu TOXI, a na specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek (dále jen SpO). Odsouzený je motivován ke skončení se závislostí a vedení řádného života s družkou.

Průběh pobytu na SpO: Odsouzený přichází na specializované oddělení již motivován k abstinenci. Ve výkonu trestu vzhledem k nucené abstinenci vidí šanci, jak se svou závislostí skončit. Jeho představa života po propuštění z výkonu trestu je nebrat drogy, žít s družkou a vrátit se do práce k otci jeho družky. Odsouzený se od počátku terapeutického programu aktivně zapojoval do aktivit. Po čtyřech měsících se odklonil od zaměření pouze na své problémy k fungování komunity jako celku. Neustále pracoval na posílení svojí slabé vůle, která zapříčinila jeho minulé selhávání. Svým nadšením a stálým optimizmem byl strůjcem pozitivní atmosféry na oddělení. Při plnění povinností šel vždy příkladem, choval se zodpovědně. V současné době se stal patronem nově příchozích. Aby otestoval svojí vůli, přestal kouřit.

Jméno a příjmení: Martin Š.

Narozen: 1984

Národnost: česká

Státní občanství: ČR

Vzdělání: základní vzdělání

Povolání: bez stálého pracovního poměru

Trestán: 3 x soudně, 1 x ve výkonu trestu

Dříve trestán: § 234, § 187, § 188,

Aktuální trestná činnost: § 247, §249 opakovaně

Délka trestu: 14 měsíců, 337 dní

Naposledy vězněn: 2005

Sociální anamnéza: Odsouzený je svobodný, bezdětný. Vyrůstal v úplné rodině, s rodiči má funkční vztah. Po propuštění se k nim bude vracet. Sourozence nemá. Z rodiny nebyl nikdo trestán. Ukončil 9 tříd základní školy, není ničím vyučen. Před výkonem trestu pracoval brigádně jako malíř, lakýrník.

Charakteristika: Při vyšetření spolupracoval, působil vyrovnaným dojmem. Vztah k práci má kladný, projevuje o ni zájem. Než začal zneužívat návykové látky, hrál aktivně fotbal. Má dobré organizační schopnosti, snadno se učí. Trestnou činnost přiznává, trest respektuje. Trestnou činnost páchal pod vlivem drog a v souvislosti s jejich abúzem. Je bezkonfliktní, kamarádský. Odsouzený je schopen navazovat nerušený emociální vztah k druhým osobám. Dobře snáší zátěž. Je nekuřák, abstinent. Zneužíval návykové látky – marihuanu (od 15 let) a pervitin (od 17 let). Nikdy se neléčil. Má zajištěno funkční zázemí a vytvořené pracovní návyky.

Odsouzený je zařazený do seznamu TOXI a na specializované oddělení pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek. Odsouzený je motivován ke skončení se závislostí a vedení řádného života.

Průběh pobytu na SpO: Odsouzený přichází na specializované oddělení motivován k abstinenci pervitinu, vztah k marihuaně má nevyjasněný. Jeho chování bylo zpočátku nevyzrálé, postupně se stal zodpovědnější. V průběhu terapeutického programu přehodnotil svůj vztah k marihuaně, chápe její roli spouštěče a ví, že abstinence musí

být úplná. Kontaktoval doléčovací centrum, kam nastoupí po propuštění z výkonu trestu. V současné době je mluvčím komunity, přijal svůj díl odpovědnosti za jiné.

3.2 Názory funkcionářů vězeňské služby a ředitelů škol

V souvislosti s realizací projektu exkurze studentů do prostředí věznice spojené s besedou s vězněnými osobami byli požádáni o názory zástupce vedení věznice a zástupci základní a střední školy.

Vyjádření zástupce ředitele Věznice Ostrov

Jak se z vašeho hlediska osvědčily návštěvy studentů ve vězeňském zařízení a jejich beseda s vězněnými osobami?

V prostorách věznice jsme dosud návštěvu studentů neumožnili. Byly pouze realizovány besedy se studenty. Beseda s odsouzeným je spíše otázkou výběru vhodného odsouzeného a jeho ochoty vyjít z anonymity. V souvislosti se současným složením vězněných osob se osobně k tomuto řešení nepřikláním.

Byla by podle vás realizovatelná obdobná akce i pro žáky základních škol?

Nepřipadá mi výchovné, aby mladiství přicházeli do kontaktu s dospělými odsouzenými. Zda navštěvování věznic působí výchovně, je věcí názoru. Jako výchovná může působit přítomnost těchto žáků při veřejném soudním projednávání trestní věci osob mladistvých ve věku blízkém žákům těchto škol, případně návštěva některých center a nadací zabývajících se kriminalitou mládeže. Jako reálnější řešení se mi jeví spíše besedy studentů s vybranými zaměstnanci věznice, ale mimo vnitřní prostory věznice tj. na vyhrazených učebnách či zasedacích místnostech.

Při úvaze o umožnění besedy se musím zabývat i oboustranným přínosem. Naším dílčím cílem je, aby se Vězeňská služba ČR prezentovala veřejnosti spíše v pozitivním světle bez negativního podbarvení způsobeného některými sdělovacími prostředky. Dále tato beseda může pomoci náboru kvalitního a vzdělaného personálu. Žáci základních škol v tomto směru nejsou dosud vyhraněni, čeká je ještě dlouhá doba studia. Zde žádný pozitivní přínos pro věznici nevidím.

Je podle vás pro studenty škol přínosem pro prevenci kriminality návštěva vězeňského zařízení?

Návštěvu studentů v prostorách věznice považuji za nevhodnou z několika důvodů. Účelem trestu je mimo jiné chránit společnost před pachateli trestných činů, vést pachatele k tomu, aby vedl řádný život a tím výchovně působit i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu však nesmí být ponížena lidská důstojnost a odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody nejsou od společnosti izolováni proto, aby byli vystavováni návštěvám veřejnosti. O svém věznění se odsouzení mnohdy neradi svěřují veřejnosti a není výjimkou, že v případě kratších trestů si tito odsouzení a jejich rodina pro své okolí „připraví příběh“ o služební cestě popř. jinak vysvětlují pobyt ve výkonu trestu. Nedovedu si představit následky toho, že by některý ze studentů poznal například svého souseda a jako atraktivní zážitek toto setkání prezentoval v místě svého bydliště.

Myslíte si, že beseda s vězněnými osobami působí na studenty pozitivně v rámci prevence kriminality?

Nepřikláním se k názorům, že by osobní kontakt žáků s odsouzenými byl přínosný. Nevhodná mi připadá také jakákoli debata žáků s odsouzenými. Jak jsem již zmínil, dovedu si představit jiné formy výchovného působení na studenty v rámci prevence kriminality.

Vyjádření zástupce základní školy

Jaký máte názor na realizaci exkurze žáků vaší školy do vězeňského zařízení?

Bylo by prospěšné.

Byla by podle Vás pro žáky vaší školy návštěva vězeňského zařízení přínosem pro prevenci kriminality realizovanou na vaší škole?

Ano.

Myslíte si, že by beseda žáků s vězněnými osobami působila preventivně v rámci prevence kriminality?

Spíše ne.

Vyjádření zástupce střední školy

Jak se z hlediska vaší školy osvědčili návštěvy studentů ve vězeňském zařízení a jejich beseda s vězněnými osobami?

Studenti přijímají tyto besedy kladně. Při besedách jsou probírána témata související s prevencí (drogy, kriminalita, atd.), v tom vidím velký přínos pro tuto oblast výchovy.

Je podle Vás pro studenty vaší školy návštěva vězeňského zařízení a jejich beseda s vězněnými osobami přínosem pro prevenci kriminality?

Ano, jednoznačně.

Myslíte si, že beseda s vězněnými osobami působí na studenty pozitivně v rámci prevence kriminality?

Ano.

3.3 Dílčí závěr

Z vyjádření zástupce střední školy je jasné patrné, že pro jejich studenty je návštěva vězeňského zařízení a jejich beseda s vězněnými osobami vítaným přínosem pro prevenci kriminality. Obdobný závěr vyplývá také z dotazníkového šetření se studenty ze střední školy, kteří přikládají informacím o negativních dopadech páchaní trestné činnosti zprostředkovaných vězněnými osobami velký vliv.

Vedení základní školy považuje sice návštěvu vězeňského zařízení za přínosnou pro prevenci kriminality, ale besedu s vězněnými osobami spíše ne. Žáci v dotazníkovém šetření projeví zájem o návštěvu vězeňského zařízení i besedu s vězněnými osobami. Informacím o negativních dopadech páchaní trestné činnosti zprostředkovaných vězněnými osobami přikládají značný vliv. Jak jsem již ale ve své práci na analýze dotazníkového šetření prováděného s odsouzenými dokladoval, s protispolečenským jednáním začínají někteří mladí lidé již před patnáctým rokem. Můžeme si tedy položit otázku, v kterém věku je již obdobná beseda výchovná, a kdy je pro žáky pouhou atrakcí či stresujícím zážitkem. Primární prevence má předcházet protispolečenským jevům, a jak se tedy posouvá věková hranice delikventů, musí se posouvat také lepší informovanost této věkové kategorie.

Vedení věznice se příliš nepřiklání k názoru, že by obdobné akce měly přínos pro prevenci kriminality. Obdobné akce jsou ochotni zrealizovat spíše kvůli pozitivní prezentaci věznice a přínosu pro nábor nového personálu. Věznice je také při obdobných aktivitách do velké míry limitována ochranou práv odsouzených a dalšími předpisy.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřil v teoretické části na systém fungování prevence kriminality v České republice a regionu, ve kterém žiji a nejdůležitější příčiny selhávání mladé generace. Došel jsem k závěru, že v posledním období se po normativní stránce situace zlepšuje, ale velké nedostatky vidím v personálním zajištění příslušných aktivit prevence kriminality.

V empirické části jsem se zabýval realizací prevence kriminality ve školských zařízeních v regionu, ve kterém žiji. Studium materiálů a pomocí dotazníkového šetření jsem došel k závěru, že realizace prevence kriminality je ve školských zařízeních nedostatečná. Největší nedostatky jsem shledal u nspecifické primární prevence. Žáci základní i studenti střední školy ve městě, kde byl prováděn výzkum, nejsou dostatečně informováni o zákonných normách. Pokud mladí lidé neznají zákonné normy, nemohou se podle nich chovat. Velmi málo informací mají studenti také o negativních důsledcích páchání trestné činnosti. Žáci základní školy na tento druh otázek nebyli schopni při dotazníkovém šetření odpovědět z důvodu absence jakýchkoliv představ. Důležitost tohoto druhu informací vyplynula z dotazníkového šetření respondentů z řad odsouzených, kdy převážná většina je přesvědčena, že kdyby měli tyto informace v době, než se začali dopouštět trestné činnosti, od nezákonného jednání by je to odradilo.

K menšímu vlivu škol na účinnou realizaci nspecifické primární prevence přispívá také tržní hospodářství. Školní jídelny, kde se dříve žáci stravovali podle zásad zdravé výživy, jsou dnes již samostatné a vliv škol na skladbu jídla, a tedy na zásady zdravé výživy, je v podstatě nulový. Také školská zařízení, sloužící ke sportovním činnostem, jsou pronajímány jiným subjektům za úplatu a mládež nemá dostatek prostoru pro smysluplné trávení volného času.

Jako příspěvek pro realizaci prevence kriminality jsem ve městě, kde žiji, uskutečnil projekt, ve kterém se studenti střední školy zúčastnili besedy s odsouzenými z prostředí výkonu trestu. Všichni respondenti z prostředí výkonu trestu se domnívají, že současná zkušenost z výkonu trestu odnětí svobody je napříště odradí od páchání trestné činnosti.

Při besedě se studenty se snažili vybraní odsouzení alespoň část těchto zkušeností předat ostatním účastníkům. Z dotazníkových šetření jsem došel k závěru, že na mládež má větší vliv negativní zkušenost jim věkově blízkých osob, kteří již selhali, než informace podávané školskými pracovníky. Zpětná vazba od studentů i pedagogických pracovníků střední školy byla pozitivní, byl zdůrazněn velký přínos pro prevenci kriminality. Obdobná akce na základní škole se pro výhrady vedení věznice nezrealizovala.

Prováděný průzkum byl prováděn na nereprezentativním vzorku odsouzených a pouze na jedné základní a střední škole, nelze tedy výsledky zobecňovat do obecně platných závěrů. Účelem práce nebylo také prokázat dlouhodobý vliv prevence kriminality ve školském prostředí, která je prováděna z pozice školských pracovníků a vliv znalostí zákonných norem a negativních důsledků páčání trestné činnosti na prevenci kriminality. Takový výzkum by předpokládal přesnou analýzu kriminality v regionu a její dlouhodobé sledování, což nebylo z časových důvodů možné.

Resumé

V teoretické části své práce jsem se zaměřil na systém fungování prevence kriminality v České republice, v karlovarském regionu a ve městě Nejdek. Zabýval jsem se také systémem prevence kriminality ve školských zařízeních a zmapoval jsem příčiny selhávání mladé generace.

V empirické části jsem se zabýval realizací prevence kriminality na základní a střední škole v Nejdku. Malou účinnost prevence kriminality ve školských zařízeních jsem dokazoval pomocí anonymního dotazníku pro odsouzené z Věznice Ostrov, pro žáky devátého ročníku základní školy a pro studenty střední školy, zaměřující se na prevenci kriminality ve školských zařízeních. Úroveň prevence kriminality na základní a střední škole v Nejdku byla zkoumána dotazníkovým šetřením zaměřující se na některé aspekty právních norem, sankcí za porušení těchto norem a představ o prostředí výkonu trestu jako odstrašujícího důsledku páchaní trestné činnosti.

Jako příspěvek pro realizaci prevence kriminality jsem uskutečnil projekt, ve kterém se studenti střední školy zúčastnili besedy s odsouzenými z prostředí výkonu trestu. Předáním negativních sociálních následků protispolečenského chování odsouzenými se zvýší možnost eliminovat selhání mládeže, která ve velké míře nedomyšlí následky svého chování.

Anotace

Bc. Vorel Jiří. Přínos odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody pro prevenci kriminality. Diplomová práce. Brno 2009, 123 stran.

Diplomová práce je zaměřena na prevenci kriminality v České republice, v karlovarském regionu a ve městě Nejdek. Empirická část se zabývá fungováním a účinností prevence kriminality ve školských zařízeních. Ke zjištění její úrovně byl proveden výzkum mezi odsouzenými a mezi žáky a studenty základní a střední školy v Nejdku. Jako příspěvek pro realizaci prevence kriminality byl uskutečněn projekt, ve kterém se studenti střední školy zúčastnili besedy s odsouzenými z prostředí výkonu trestu.

Klíčová slova

Prevence kriminality, výzkum účinnosti prevence kriminality, školské zařízení, beseda s odsouzenými z výkonu trestu.

Anotation

Bc Jiří Vorel. Benefits sentenced in prisons to prevent crime. Master's thesis. Brno 2009, 123 pages.

This thesis is bent on prevention criminality in Czech republic, in region Karlovy Vary how about in the town Nejdek. Experiential part deal with behaviour plus operation prevention criminality in school arrangements. To inquest her levels of was effected research among condemned plus among pupils plus students primary objective plus middle school in Nejdek. Like benefit for realization prevention criminality I'm carried out project, in which the high school student take part in ceilidh with condemned from environment execution of a punishment.

Keywords

Prevention criminality, research come into operation prevention criminality, educational institution, ceilidh with condemned.

Seznam literatury

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. j.: 20 006/2007-51: *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.*

Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie.* Institut mezioborových studií Brno, 2005, 51s.

Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky.* 1.vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence.* 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 344s. ISBN 80-7178-771-X.

Řehoř, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce.* Institut mezioborových studií Brno, 2008, 47s.

Večerka, K., Holas, J. *Úspěšnost preventivní práce.* 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 63 s. ISBN 80-86008-95-9.

<http://www.prevko.cz/odbornik/legislativni-opora>: *Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení,* Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

<http://www.mvcr.cz>: programy prevence kriminality

<http://www.mvcr.cz/clanek/uzitecne-dokumenty/> *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*

<http://www.mvcr.cz>: programy prevence kriminality/ *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011*

<http://www.msmt.cz/socialni-programy/> *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy*

<http://www.kr-karlovarsky.cz/nejdek/MeU/odbory/rozvoj/RAP.htm/> *Rozvojový akční plán města Nejdku*

<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>

<http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm/> *Krajský program prevence kriminality Karlovarského kraje pro rok 2009*

<http://www.mvcr.cz/clanek/zasedani-rady-evropske-site-prevence-kriminality-eupcn.aspx/> *Zasedání rady evropské sítě prevence kriminality*

Seznam symbolů a zkratek

- 1.) ZŠ – respondenti ze základní školy
- 2.) SŠ – respondenti, kteří se nezúčastnili projektu exkurze studentů do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami
- 3.) SŠ + projekt – respondenti, kteří se zúčastnili projektu exkurze studentů do prostředí věznice s besedou s vězněnými osobami

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Dotazník pro odsouzené

Příloha číslo 2: Dotazník pro žáky základní školy

Příloha číslo 3: Dotazník pro studenty střední školy

Dotazník pro odsouzené

Vážení respondenti,

oslovuji Vás s prosbou o vyplnění dotazníku pro účely prováděného výzkumu v oblasti prevence kriminality. Cílem výzkumu je posoudit účinnost prevence kriminality ve školských zařízeních.

Vaše účast na výzkumu je dobrovolná a anonymní. Vyplněním dotazníku přispějete k vyšší účinnosti prevence kriminality ve školských zařízeních. Děkuji Vám za spolupráci.

Pokyny:

Otázka č. 1.: Do prvního sloupce napište počet udělených alternativních trestů, do druhého počet splněných / nesplněných soudem určených podmínek.

Příklad: Před nepodmíněným odsouzením do výkonu trestu odnětí svobody Vám bylo uloženo pět podmíněných trestů. Dvakrát jste podmínku dodržel a třikrát nedodržel.

	Trestní sankce	Počet	Splnění podmínek
1.	Podmíněný trest	5	2 / 3

U ostatních odpovědí označte Vaši odpověď do pole křížkem.

U otázky č. 7 je možno označit více odpovědí.

1. Kolikrát Vám byla před nepodmíněným odsouzením uložena jiná trestní sankce a dodržel jste podmínky stanovené soudem (ano/ne)?

	Trestní sankce	Počet	Splnění podmínek
1.	Podmíněný trest		
2.	Obecně prospěšné práce		
3.	Peněžitý trest		
4.	Jiný		

2. V kolika letech jste spáchal svojí první trestnou činnost?

1.	do 15 let	
2.	15 – 18 let	
3.	18 let a více	

3. V kolika letech jste byl poprvé odsouzen k nějakému trestu?

1.	do 15 let	
2.	15 – 18 let	
3.	18 let a více	

4. Odradilo Vás uložení alternativního trestu od dalšího páčání trestné činnosti?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

5. Měl jste představu v době páčání trestné činnosti o možných důsledcích?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

6. Byl jste ve školském zařízení informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

7. Jakým způsobem jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	učitelem při výuce	
2.	výchovným poradcem	
3.	při besedě s mimoškolní organizací	
4.	jinak	
5.	nepamatuji se	

Jestliže jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání jiným způsobem, uveďte jakým:

8. Měli informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

9. Měl jste nějakou představu o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

10. Myslíte si, že by znalost podmínek vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody ovlivnila Vaše rozhodnutí dopouštět se nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

11. Myslíte si, že Vás současná zkušenost z výkonu trestu odnětí svobody napříště odradí od páčání trestné činnosti?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

Dotazník pro žáky základní školy

Vážení žáci,

Oslovuji Vás s prosbou o vyplnění dotazníku pro účely prováděného výzkumu v oblasti prevence kriminality. Cílem výzkumu je posoudit účinnost prevence kriminality ve školských zařízeních.

Vaše účast na výzkumu je dobrovolná a anonymní. Vyplněním dotazníku přispějete k vyšší účinnosti prevence kriminality ve školských zařízeních. Děkuji Vám za spolupráci.

Pokyny:

U otázky číslo 1 napište číslovkou Váš věk.

U ostatních odpovědí označte Vaši odpověď do pole křížkem.

U otázky číslo 5 a číslo 7 je možno označit více odpovědí.

1. Uveďte Váš věk.

1.	
----	--

2. Uveďte Vaše pohlaví.

1.	mužské	
2.	ženské	

3. Myslíte si, že jste někdy porušil zákon?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

4. Máte představu, které jednání je trestné?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

5. Od nezákonného jednání Vás odrazuje:

1.	Vaše přesvědčení, že člověk se má chovat podle zákonů	
2.	výchova a informace získané ve škole	
3.	výchova a informace získané ve Vaší rodině	
4.	necítíte potřebu porušovat zákon	
5.	porušil byste zákon, ale zatím jste neměl příležitost	
6.	obava před následným trestem	

6. Byl jste ve školském zařízení informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

7. Jakým způsobem jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	učitelem při výuce	
2.	výchovným poradcem	
3.	při besedě s mimoškolní organizací	
4.	jinak	
5.	nepamatuji se	

Jestliže jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání jiným způsobem, uveďte jakým:

8. Měli informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

9. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud hrubě urazíte nebo pomluvíte státní orgán?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

10. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu nabídnete nebo poskytnete úplatek?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

11. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu přijmete nebo žádáte úplatek?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

12. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud řídíte motorové vozidlo bez řidičského oprávnění?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

13. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud veřejně hanobíte nějaký národ, rasu nebo etnickou skupinu?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

14. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud ve rvačce úmyslně ohrozíte něčí zdraví nebo život?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

15. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud při sjednání úvěrové smlouvy uvedete nepravdivé údaje?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

16. Lze uložit v České republice trest smrti?

1.	ano, ukládá se	
2.	ve výjimečných případech ano	
3.	pokud s tím odsouzený souhlasí	
4.	rozhodně ne	

17. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek?

1.	Do 1 roku	
2.	Do 2 let	
3.	Do 5 let	
4.	Do 10 let	

18. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší 18 let?

1.	Do 2 let	
2.	Do 5 let	
3.	Do 10 let	
4.	Do 12 let	

19. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší než 15 let?

1.	Do 2 let	
2.	Do 5 let	
3.	Do 10 let	
4.	Do 12 let	

28. Uvítal byste možnost exkurze do vězeňského zařízení?

1.	ano	
2.	ne	
3.	je mi to jedno	

29. Chtěl byste se zúčastnit besedy s vězněnými osobami?

1.	ano	
2.	ne	
3.	je mi to jedno	

30. Přikládal byste informacím od vězňených osob větší váhu než informacím, které jste dostal ve školském zařízení?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

31. Mohli by informace o důsledcích páchaní trestné činnosti poskytnuté při besedě s vězňenými osobami vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

Dotazník pro studenty střední školy

Vážení respondenti,

oslovuji Vás s prosbou o vyplnění dotazníku pro účely prováděného výzkumu v oblasti prevence kriminality. Cílem výzkumu je posoudit účinnost prevence kriminality ve školských zařízeních.

Vaše účast na výzkumu je dobrovolná a anonymní. Vyplněním dotazníku přispějete k vyšší účinnosti prevence kriminality ve školských zařízeních. Děkuji Vám za spolupráci.

Pokyny:

U otázky číslo 1 napište číslovkou Váš věk.

U ostatních odpovědí označte Vaši odpověď do pole křížkem.

U otázky číslo 5 a číslo 7 je možno označit více odpovědí.

1. Uveďte Váš věk.

1.	
----	--

2. Uveďte Vaše pohlaví.

1.	mužské	
2.	ženské	

3. Myslíte si, že jste někdy porušil zákon?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

4. Máte představu, které jednání je trestné?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

5. Od nezákonného jednání Vás odrazuje:

1.	Vaše přesvědčení, že člověk se má chovat podle zákonů	
2.	výchova a informace získané ve škole	
3.	výchova a informace získané ve Vaší rodině	
4.	necítíte potřebu porušovat zákon	
5.	porušil byste zákon, ale zatím jste neměl příležitost	
6.	obava před následným trestem	

6. Byl jste ve školském zařízení informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

7. Jakým způsobem jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání?

1.	učitelem při výuce	
2.	výchovným poradcem	
3.	při besedě s mimoškolní organizací	
4.	jinak	
5.	nepamatuji se	

Jestliže jste byl informován o možných důsledcích nezákonného jednání jiným způsobem, uveďte jakým:

8. Měli informace poskytnuté ve školském zařízení vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

9. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud hrubě urazíte nebo pomluvíte státní orgán?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

10. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu nabídnete nebo poskytnete úplatek?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

11. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud v souvislosti s obstaráváním věcí veřejného zájmu přijmete nebo žádáte úplatek?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

12. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud řídíte motorové vozidlo bez řidičského oprávnění?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

13. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud veřejně hanobíte nějaký národ, rasu nebo etnickou skupinu?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

14. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud ve rvačce úmyslně ohrozíte něčí zdraví nebo život?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

15. Můžete být odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud při sjednání úvěrové smlouvy uvedete nepravdivé údaje?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

16. Lze uložit v České republice trest smrti?

1.	ano, ukládá se	
2.	ve výjimečných případech ano	
3.	pokud s tím odsouzený souhlasí	
4.	rozhodně ne	

17. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek?

1.	Do 1 roku	
2.	Do 2 let	
3.	Do 5 let	
4.	Do 10 let	

18. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší 18 let?

1.	Do 2 let	
2.	Do 5 let	
3.	Do 10 let	
4.	Do 12 let	

19. Na kolik let můžete být odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, pokud nabízíte, prodáte nebo zprostředkujete prodej omamných a psychotropních látek osobě mladší než 15 let?

1.	Do 2 let	
2.	Do 5 let	
3.	Do 10 let	
4.	Do 12 let	

20. Máte nějakou představu o podmínkách vězněných osob ve výkonu trestu odnětí svobody?

1.	ano	
2.	jen nejasnou	
3.	ne	

21. Pracují vězněné osoby ve věznici?

1.	ano, musí pracovat všichni	
2.	ano musí, pokud je pro ně práce	
3.	ano, pokud odsouzený chce	
4.	Nepracují	

22. Mohou se běžně vězněné osoby volně pohybovat po věznici?

1.	mohou se pohybovat, jak chtějí	
2.	mohou se pohybovat pouze pod dozorem	
3.	mohou se volně pohybovat pouze se souhlasem pracovníka	
4.	nesmí se volně pohybovat	

23. Mohou vězněné osoby navštěvovat ve věznici jiné osoby?

1.	může je navštívit kdokoliv	
2.	mohou je navštívit rodinní příslušníci	
3.	nesmí je navštěvovat nikdo	

24. Jak často mají vězněné osoby povoleny návštěvy?

1.	každý den	
2.	každý týden	
3.	každý měsíc	
4.	každý rok	

25. Jak dlouho trvá návštěva?

1.	30 minut	
2.	1 hodinu	
3.	3 hodiny	
4.	6 hodin	

26. Mohou vězněným osobám číst pracovníci věznice soukromou korespondenci?

1.	nesmí	
2.	mohou v opodstatněných případech	
3.	mohou se svolením vězněné osoby	
4.	mohou	

27. Mohou být vězněným osobám posílány balíky?

1.	kdykoliv bez omezení	
2.	mohou 1x za dva měsíce	
3.	mohou 2x za rok	
4.	nemohou	

28. Uvítal byste možnost exkurze do vězeňského zařízení?

1.	ano	
2.	ne	
3.	je mi to jedno	

29. Chtěl byste se zúčastnit besedy s vězňnými osobami?

1.	ano	
2.	ne	
3.	je mi to jedno	

30. Příkladal byste informacím od vězňných osob větší váhu než informacím, které jste dostal ve školském zařízení?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	

31. Mohli by informace o důsledcích páčání trestné činnosti poskytnuté při besedě s vězňnými osobami vliv na Vaše rozhodování, zda se dopouštět nebo nedopouštět nezákonného jednání?

1.	rozhodně ano	
2.	spíše ano	
3.	spíše ne	
4.	rozhodně ne	